

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E N I K

5
2021

TEMA MESECA

**Slovenska
planinska pot**

Z NAMI NA POT

**Po obrobju
Moravške doline**

3,90 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

PRAVLJICA O GAMSKU VILIJU IN GORSKIH ROŽICAH Stanka Klakočar

Naj razložimo, kdo je naš Vili in kje živi. Nekaj je gotovo: ni podoben žabi, niti lisici, še manj pa kokoši. No, pa še marsikateri živali ni niti malo podoben. Gamski, kakršen je Vili, živijo v gorah, v strmih skalnih robovih. Spretno skačejo in tečejo ...

Pomlad se je prevesila v poletje in pouk v gamsji šoli se je končal. Sošolci so se razkropili. Nekateri prijatelji so se vrnili v svoje trope, drugi so se preselili, nekateri pa so le odšli s trebuhom za boljšo pašo. »Le s kom se bom zdaj igral?«

Format: 165 x 240 mm, 32 stani, šivano 2 x z žico

CENA: V času od 15. 5. 2021 do 15. 6. 2021 lahko knjižico kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 4,95 €* (redna cena: 9,90 €*).

*DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

NAJVIŠJI VRHOVI EVROPSKIH DRŽAV Jože Drab in Andreja Tomšič Drab

- Vodnik vsebuje opise najvišjih vrhov (Elbrus, Mont Blanc, Grossglockner, Zugspitze, Dufourspitze).
- Pride prav na morskem dopustu (Malta, Ciper, Severni Ciper, Hrvaška, Grčija).
- Z njim popestrimo dolge poti po Evropi s krajšimi sprehodi (Belgija, Nizozemska, Belorusija, Litva, Danska, Estonija ...).
- Pride prav tudi na turističnih obiskih (Vatikan, Monako, San Marino).
- Nas nagovori k obisku drugih zanimivih evropskih gorstev (Sierra Nevada, Pirineji, Skandinavsko gorovje, Tatre, Karpati, gorovja na Balkanu) in otočij (Islandija, Irska, Združeno kraljestvo, sredozemski otoki).

Format: 130 x 210 mm, 224 strani, integralna šivana vezava

Cena 27,90 €

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 121. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI:

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

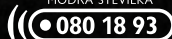
NAKLADA: 4500 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

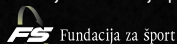
MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS:
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551
SWIFT: HDLSI22
DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Spomladanski svišč (*Gentiana verna*)

Foto Otton Naglost

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Motivacija

Ljudje imamo različne poglede na rekreacijo v naravi. Večini – iskreno upam, pomeni vstop v naravno okolje, kjer se z mislimi in telesom za nekaj časa preselimo tja, kjer se počutimo dobro. Na nas deluje pomirjujoče, poleg telesa si lahko prezračimo še misli in vsakdanje skrbi. Manjšini je rekreacija v naravi zgolj nadomestek za športni poligon, kar je manj zaželeno vsaj zaradi varovanja narave. Odnos ljudi, ki neokrnjeno naravo znajo ceniti, je do okolja manj obremenilen.

Ne glede na večno vprašanje, zakaj hodimo v gore, se moramo kljub različnim odgovorom za redno udejstvovanje v svoji najljubši rekreaciji nekako motivirati. To je izrazito pri vseh ljubiteljskih oblikah, med katere spada tudi običajno planinstvo ali pohodništvo. Razlog je preprost – k zahajanju v gore večine ne silijo visoki športni cilji tako kot kategorizirane športnike.

Izjeme so. Ljudje se radi potrjujemo ne le pred seboj, ampak tudi z drugimi. Rešitve so na dosegu roke in že dolgo je znano, da obstaja cela vrsta "hišnih gora", na katere se nekateri redno vzpenjajo, vpisujejo v posebne vpisne knjige, medsebojno tekmovalno vzponov pa vzamejo zelo resno. Izziv se lahko še stopnjuje z najavljenimi dogodki, ki potekajo z določeno časovno omejitvijo, recimo opravljeno število vzponov in sestopov v času 24 ur ali število prehojenih višinskih metrov na časovno enoto. Paleta izzivov ne pozna meja.

Čeprav se večini običajnih planincev tovrstne oblike hoje v hrib zdijo nesmiselne (da ne uporabim še kakšnega drugega izraza), pa tega nikakor ne gre podcenjevati, saj ima zelo pomembno vlogo pri zagotavljanju motivacije. Cilj, kakršen koli že, človeka spodbuja, da si vzame čas zase in za svojo priljubljeno dejavnost. Tega namreč tistim, ki zahajajo v naravo le občasno, velikokrat primanjkuje. Lep dan včasih ni dovolj, da bi prebudil željo, ki bi povzela kopico samoizgovorov, češ saj gore vedno počakajo.

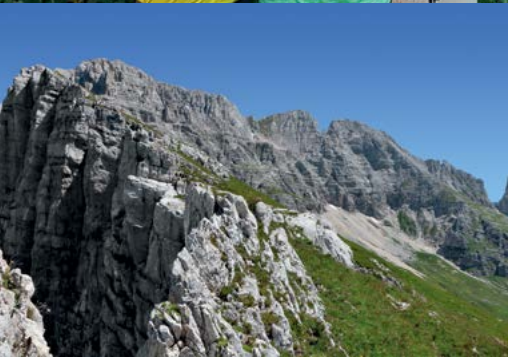
Svoje lahko doda še naveličanost istega cilja. Nekateri med nami se sicer z lahkoto odpravijo vedno po isti poti na ljubljansko Šmarno goro, kranjskega Jošta, škofjeloški Lubnik, na idrijske Hleviške, celjsko Grmado ali pa kam drugam. Radi povedo, da je enaka samo gora, pot nanjo pa vedno različna, saj so drugačni vreme, narava in ljudje, ki jih srečujejo. Kdor ima rad samotnejše poti, pa v omenjenem morda ne bo našel razloga, ki bi ga prepričal, da bo naredil nekaj zase.

Med enega večjih motivatorjev v planinstvu lahko uvrstimo mnoge obhodnice, ki so skozi desetletja nastale v naših gorah, praktično v vseh pokrajinah in celo v posameznih občinah. Čeprav so nastale iz različnih vzgibov, je dobra lastnost vseh tistih knjižic za zbiranje žigov v tem, da zaradi njih kdaj obiščemo gore, ki jih morda nikoli ne bi.

Prav z namenom, hoditi po gorah in hkrati spoznati našo domovino daleč od lastnega praga, je pred sedmimi desetletji Ivan Šumljak planincem posredoval zamisel o naši najstarejši obhodnici, Slovenski planinski poti. Govorimo o tako imenovani slovenski transversali – tega imena se namreč ni nikoli uspešno znebila.

V tokratni številki pišemo o SPP in se sprašujemo, kaj nam danes pomeni in ali bi jo bilo treba spremeniti. Ali tudi po tolikšnem času še opravlja prvotni namen – daje planincem motivacijo in idejo, da gredo namesto na svoj hišni hrib tudi drugam, hkrati s sporočilom njenega idejnega očeta: "Vsak naj hodi, kakor hoče, ta hitro, drugi počasi." V enem kosu ali po posameznih točkah, pa dodajamo mi.

Dušan Škodič

UVODNIK

1 Motivacija

Dušan Škodič

SLOVENSKA PLANINSKA POT

4 Spoznavanje svoje domovine

Dušan Škodič

SLOVENSKA PLANINSKA POT

8 Prebujanje lepote med našimi planinskimi potmi

Andrej Stritar

SLOVENSKA PLANINSKA POT

10 Napori in čista uživancija obnem

Zdenka Mihelič

SLOVENSKA PLANINSKA POT

14 Izziv in navdih

Zdenka Mihelič

ZAHODNE JULIJSKE ALPE

18 Curtissons in Monte Zabus

Olga Kolenc

PLANŠARSTVO

22 Belska planina in pastir Možic

Igor Grabec

24. 2. JE POŽAR POPOLNOMA UNIČIL MOZIRSKO KOČO NA GOLTEH. KAKO LAHKO POMAGAMO?

NAKAZILO NA TRR:

KODA: CHAR

NAMEN: DONACIJA ZA MOZIRSKO KOČO

IBAN: SI56 0242 6001 3741 942

SWIFT: LJBAS12X

SKLIC: SI00 24022021

NASLOV: PLANINSKO DRUŠTVO MOZIRJE, V SAVINJSKI GAJ 4, 3330 MOZIRJE

POŠLJITE SMS S KLJUČNO BESEDO MOZIRSKA5 NA ŠTEVILKO 1919.

Z ENIM SMS-OM PRISPEVATE 5 EVROV V SKLAD ZA OBNOVO MOZIRSKE KOČE.

SPOMINI NA ODPRAVO

28 U deželi zlatih Inkov

Mitja Jesenovec

KOZERIJA

32 O pozdravljanju in korona planincih

Mire Steinbuch

Z NAMI NA POT

34 Ko drugam ne bom mogla

Janja Lipužič

40. OBLETNICA 8. JAKO ODPRAVE

43 Lotse – veliko let pozneje

Peter Podgornik

ZGODOVINA PLEZANJA

52 Od pastirjev do Joža Čopa

Jurij Ravnik

DOŽIVETJE

56 Kramarca v Storžiču, jaz in mobitel

Tina Tolar

KOLUMNNA

58 Pajkice in gojarji

Klemen Belhar

PLANINČKOV KOTIČEK

60 Za lahko noč

Uroš Kuzman

ZGODOVINA PLANINSTVA

64 Gorski vodniki v preteklosti

Mojca M. Peternel

UREME

66 Kako se že reče tistim oblakom?

Veronika Hladnik Zakotnik

U SPOMIN

69 Adi Vidmajer

Franc Ekar

U SPOMIN

70 Milan Naprudnik

Franc Ekar

72 NOVICE IZ VERTIKALE

74 ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE

76 LITERATURA

78 PLANINSKA ORGANIZACIJA

PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.

SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUFOV DOM LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN

**ABANKA CELJE,
TRR: 0510 0801 6743 162.**

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

Spoznavanje svoje domovine

Zgodovina Slovenske planinske poti

Od uradne predstavitve ideje Slovenske planinske poti (SPP) mineva sedemdeset let. To je dovolj dolga doba, da se mnogo zgodovinskih dejstev pozabi, saj prvotnih akterjev ni več med nami, sedanje generacije pa smo s transverzalo, kakor se je poti oprijelo ime, rasle in odrasle.

Bila je med nami, stalno prisotna, in postala je samoumevna med vsemi vrstami planincev; starih in mladih, počasnih in hitrih. Nekateri so jo začeli in nikoli končali, drugi so potrebovali leta ali desetletja, tisti pravi so jo zmogli v enem kosu, zelo redki celo pretekli. Vse to priča o razsežnosti ideje njenega očeta Ivana Šumljaka (1899–1984).

Ideja o krožni poti

Iz zapiskov in člankov v *Planinskem vestniku* izvemo, da je Šumljak vezno pot po Sloveniji ustno predlagal spomladi 1951 na zboru markacistov v gostišču

Slamič v Ljubljani. Ideja je bila krožna pot čez vso Slovenijo. Večina zbranih jo je podprla, kot se je spominjal. Na spodbudo načelnika Markacijske komisije (MK) Janeza Kmeta je Šumljak 28. junija leta 1951 podal še pisni predlog, natančnejšo traso pa prepustil MK, saj je bil potek od Pohorja do Julijskih Alp dokaj logičen, nadaljevanje po Notranjski, Dolenjski in Kozjanskem do Maribora pa zavito v meglo.

Šumljakova zamisel je bila sicer starejša. Rad je navaljal povojna leta, ko je aktivno markiral poti čez Pohorje, delo je bilo samotno in imel je čas razmišljati. Ko je počival na Črnem vrhu, je ugotovil, da je bilo

Jezerska Kočna, točka SPP, planincu ponudi izjemen razgled po Kamniško-Savinjskih Alpah.

Foto Zdenka Mihelič

Faksimile prve strani zvezka, kjer so zapisani prvi prejemniki znaka SPP

Št.	Ime osebe	Planinsko društvo
1.	Jani Vidmar	Železničar - Beograd
2.	Jolai Franc	Kopra
3.	Jurane Brnd	Maribor
4.	Blagorick Brago	"
5.	Kof Norbert	"
6.	Kangotič Andrej	Leleje
7.	Mačkovič Jovan	Školec Kamenc
8.	Staničič Stobdan	"
9.	Lavrič Tomislav	"
10.	Bohorič Franca	Kranj
11.	Jesencič Franca	Šavne
12.	Kandič Ljubo	Gozdvar
13.	Jurina Aleksander	Maribor
14.	Šušteršič Ludovik	Železničar - Kurbane
15.	Laršon Viktor	Limjaki
16.	Lozaj Franca	Leleje
17.	Štanič Marjan	Kurbane - matič
18.	Lancej Franc	Zagreb, Dom žlt
19.	Jesencič Aleksander	Kurbane - matič
20.	Šonc Milan	Žrnim, "Naša kralja"

opravljeno lepo delo, saj je bila očiščena in markirana pot od Maribora do Slovenj Gradca. Od tam bi se lahko pot nadaljevala čez Uršljo goro proti Kamniško-Savinjskim Alpam, čez Karavanke in naprej ... Ker je zaradi mnogih poti po Pohorju traso označil z dodatno številko 1, bi lahko to oznako imela celotna krožna trasa. Kdor bi dokazal, da je vso pot prehodil, bi dobil častni znak. Tako se je po Šumljakovih besedah rodila zamisel o SPP.

Od ideje do izvedbe je bila pot, daljša od Slovenske planinske poti

Izvedba obsežnega projekta je bila možna le s sodelovanjem velikega kolektiva, ki so ga sestavljali markacisti planinskih društev in prostovoljci, ki so pri tem pomagali. Ideja je bila, da markacisti in društva prevzamejo vsak svoj odsek poti. To pa ni bilo lahko. Interesi in motivacija niso bili enaki, ponekod dela ne bi bilo veliko, drugod pa ogromno. Prav tako se je zapletalo s potekom trase, bilo je zelo veliko debat in predlogov.

Hitreje je delo steklo leta 1952, ko je vodenje MK prevzel energični Anton Blažej. Tako zasledimo v zapiskih MK konec leta 1952, da je bila četrtnina poti od Maribora do Robanovega kota izvedena. Načelniki so opravljeno delo pohvalili, hkrati pa opozorili nekatera društva, kjer se ni nič naredilo, saj so še vedno čakala na potrditev trase na svojem območju. Ta namreč južno od Postojne ni bila določena. Glavni odbor PZS se je spopadal s številnimi predlogi in nasprotnimi predlogi. Vsi udeleženi so se strinjali, da je zamisel o SPP odlična, da pa bo treba še veliko usklajevanja, preden bo realizirana. Sklep je bil, naj se vključena društva nemudoma lotijo dela, rok za dokončanje poti do Postojne je bil postavljen na 1. avgust leta

1954. Tu je prvotna SPP prišla do razpotja, kjer se je bilo treba odločiti, kako in kam naprej, če sploh.

Nadaljevanje za Postojno

Leta 1954 je vodenje MK prevzel Živojin Prošenc. Zavzel se je za nadaljevanje del, ki so zastala. Krožna pot čez Notranjsko, Dolenjsko in Kozjansko do Maribora se je izkazala za prehud zalogaj. Tamkajšnja društva niso imela interesa za pripravo in označevanje poti, ki ni imela jasnega poteka, velika je bila tudi odgovornost, saj bi bilo treba pot, dano v uporabo, redno vzdrževati, kar je pri nekaterih sprožilo nasprotovanje. Po drugi strani se je pojavila rešitev, ki so jo ponudili primorski planinci. Tako so konec aprila 1956 sklenili traso SPP podaljšati do Kopra.

Kot je poročal Prošenc, so se primorska društva vezala, da bodo izpeljala del poti do morja, in omogočila planincem, ki so SPP nestrpnost pričakovali, da bodo s prehojeno potjo osvojili spominski znak – kot

Čeprav smo po Šumljaku že živeli v času rekordov, pa je prvi prehodil celotno Slovensko planinsko pot Predrag Pašić iz Srbije, leta 1954. Pašić je bil sekretar PD Železničar iz Beograda. Za podvig se je odločil leta 1953, ko je v *Planinskem vestniku* izšel članek o pripravljajanju SPP. Podviga se je lotil sistematično (kot je povedal v pogovoru). Nekaj mesecev pred odhodom je z dostopnimi zemljevidi, Brilejevim priročnikom za planince in spremljanjem člankov v *Vestniku* načrtoval dnevne etape in časovnice. Za pot, ki je bila še polna neznank in ponekod pomanjkljivo markirana, je potreboval skupno 35 dni.

Spomenik ustanovitelju SPP Ivanu Šumljaku pri Mariborski koči
Foto Zdenka Mihelič

Glavna ideja SPP je bila od nekdaj – spoznavanje domovine.
Foto Oton Naglost

so objavili tedanji časopisi. Vse planinske delavce je Prosenc opomnil, da so s sprejetjem funkcij prevzele dolžnost do vzdrževanja poti, vsa društva so morala poslati tudi temeljite opise svojih odsekov, po katerih je Vilko Mazi uredil *Vodnik po slovenskih gorah* (1958), s katerim so si pomagali pripravljavci transverzale. Mazi je za vodnik prispeval tudi triindvajset zemljevidov.

Planinci na transverzali

Zanimiv je zaplet glede imena. Za tujko transverzala se ne ve, od kod se je pritepla in usidrala med planinci. O tem se je v pogovoru za *Planinski vestnik* spomnil Šumljak: „Ob tej priložnosti moram povedati, da sem predlagal za novo pot ime magistrala in ne transverzala. Kdaj je nastalo ime transverzala, ne vem točno, niti ne vem, kdo je uvedel to ime.“ V požaru leta 1958 je zgorel tudi velik del arhiva PZS na Likozarjevi ulici, kjer bi se lahko našel odgovor (op. ur.).

Ime poti se je večkrat spremenilo, v člankih najdemo Slovenska transverzala, Slovenska planinska transverzala, Slovenska planinska vezna pot itd., tujka transverzala se je med starejšo generacijo ohranila do današnjega časa, čeprav ime Slovenska planinska pot (SPP) neuradno velja že vsaj od leta 1980, uradno pa od leta 1991.

Zasluge za to, da imamo Slovensko planinsko pot

Po besedah Šumljaka, ki je bil pobudnik in je prispeval začetno vztrajnost, so bili poleg množice markacistov

in prostovoljcev, ki so opravili terensko delo, nepogrešljivi tudi nekateri posamezniki. Kot prvi Anton Blažej, ki je leta 1952 kot novi načelnik MK premaknil projekt z mesta, se vztrajno pogajal s predstavniki planinskih društev in sklenil veliko kompromisov. Po besedah Uroša Župančiča, ki mu je posvetil spominski članek, je bila SPP vrh Blažejevega življenjskega dela na planinskem področju.

Voz, ki se je premaknil, je leta 1954 prevzel Živojin Prosenc. Po njegovi zaslugi je bilo urejeno vprašanje žigov, dnevnikov SPP in spominskega znaka, nadaljevala so se pogajanja o poteku poti. Zelo pomemben je bil prispevek Vilka Mazija, ki je uredil in opremil *Vodnik po slovenskih gorah*. Toliko torej vemo o nastanku SPP po zapisanih spominih in ohranjenih dokumentih.

Po sedemdesetih letih

Vrednote planinstva in športna aktivnost slovenskega prebivalstva so se v tem dolgem času zelo spremenile. V zadnjih dveh desetletjih je padlo več časovnih rekordov tudi na Slovenski planinski poti. Časi, ki so bili po navedbi avtorjev norma za najvztrajnejše (trideset

dni), so se skrčili na nekaj dni in se zagotovo še bodo. Marsikdo bi rekel: „Včasih je bilo drugače. Hodili smo počasi in opazovali okolico, kar je bila glavna ideja SPP – spoznavanje domovine.“ Zato nas lahko preseleti vprašanje, ki ga je prav na začetku, leta 1957, Šumljaku zastavil urednik Tine Orel, namreč kaj misli o „rekorderjih“.

Šumljak: „Vsak naj hodi, kakor hoče, ta hitro, drugi počasi. Tudi take planince poznamo, kaj si hočete, ko pa živimo v dobi rekordov. Le ne vem, kam se ljudem tako mudi. Večina turistov pa le hodi počasi. Mlajšim turistom, ki na transverzali spoznavajo svojo domovino in jo tako rekoč zase šele odkrivajo, bi dal na pot nekaj nasvetov. Če se vsaj enega oprimejo, bo kar dobro.“ Zanimiv odgovor, mar ne? Kaže, da ljudje vedno verjamemo, da živimo v času rekordov (op. a.). ●

Po mojstrsko zgrajeni in slikovito speljani mulatjeri, italijanski vojaški poti iz časov med obema svetovnima vojnoma, se od Koče na Doliču spustimo globoko nad dolino Zadnjice do tega razpotja, kjer se SPP obrne navzgor do sedla Luknja.
Foto Zdenka Mihelič

Prebujanje lepotic med našimi planinskimi potmi

Prenova Slovenske planinske poti

Slovenski planinci dobro poznamo Slovensko planinsko pot, našo najstarejšo obhodnico. Pred sedmimi desetletji si jo je zamislil Ivan Šumljak iz Maribora. Najprej jo je speljal po slemenih Pohorja, potem pa mu je uspelo prepričati Planinsko zvezo, da so jo podaljšali čez Uršljo goro, Smrekovec, Raduho, Kamniško-Savinjske Alpe, Karavanke, Julijce, primorsko hribovje tja do Ankarana in pozneje do Debelega rtiča.

Zamislil si je celo, da bi jo čez Notranjsko in Dolenjsko pripeljali nazaj v Maribor in tako sklenili krog okoli Slovenije. To pa ni bilo izvedeno, kar si danes razlagamo s političnimi zadržki zaradi prehoda čez tedaj zaprta območja na Kočevskem. Danes se ponovno porajajo ideje o tovrstnem podaljšku in zaključku kroga, vendar dlje od zapisanih želja še ni prišlo. Sprašujem pa se, ali je to sploh potrebno, saj imamo križem kražem po Sloveniji ob Slovenski planinski poti speljanih še okoli osemdeset različnih obhodnic. Priložnosti za dolge pohode imamo več kot dovolj. Šumljak je pot najprej imenoval magistrala, vendar so jo ob njenem odprtju leta 1953 krstili za Slovensko

planinsko transverzalo. Leta 1991 so jo preimenovali v Slovensko planinsko pot (SPP), vendar ji danes še vedno pogosto rečemo kar transverzala. Označena je z običajno Knafelčevo markacijo, h kateri je spodaj desno pripisana številka 1. Razdeljena je na 43 etap, dolga je dobrih 600 kilometrov, premagati je treba skoraj 40.000 metrov vzpona, vodi do okoli 60 planinskih koč in podobnih zavetišč, na njej pa je 80 kontrolnih točk, kjer planinec lahko dobi žig kot potrditev obiska.

Prenova lepotic

Leta pa tečejo in svet se spreminja. Čeprav je SPP dobro znana in cenjena, se njena prepoznavnost na terenu nezadržno slabša. Planinska zveza Slovenije je leta 2018 naredila velik korak za njeno ohranjanje in promocijo z izdajo popolnoma prenovljenega vodnika v treh zvezkih. Žal pa so tiste majhne rdeče enke ob markacijah na tablah marsikje zbledele ali izginile. Obnovljenih je bilo več kažipotov ob trasi, na njih pa skorajda ni oznak, ki bi planincu nakazovale, da hodi po SPP. Žalostno je tudi, da se pri večini planinskih

*Eden od novih
logotipov
Slovenske
planinske poti*

*Jutro na Triglavu,
najvišji točki SPP
Foto Zdenka Mihelič*

SLOVENSKA PLANINSKA POT

NEPOZABNO DOŽIVETJE SLOVENSkih GORA
UNFORGETTABLE EXPERIENCE IN THE SLOVENIAN MOUNTAINS

SLOVENIAN MOUNTAIN TRAIL (SMT)

Etapa/Stage **19** → ste med etapama / you are between stages → Etapa/Stage **20**

Etapa/Stage 19 Iz Vrat pod Triglav

Od/From: Aljažev dom, 1050 m
do/To: Triglavski dom na Kredarici, 2515 m

DOLŽINA/LENGTH
7,4 km

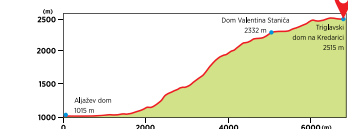
VIŠINSKA RAZLIKA/
HEIGHT DIFFERENCE
1500 m vzpona

NAJVIŠJA TOČKA/
HIGHEST POINT
Kredarica (2541 m)

ČAS HOJE/WALKING TIME

- Aljažev dom-stik poti pod Begunjskim studencem water spring 3,30-4 h
- Stik poti-Staničev dom 1 h
- Staničev dom-Kredarica 1 h
- Skupaj/All: 5,30-6 h

ZAHTEVNOST/DIFFICULTY
zelo zahtevna pot/Very Difficult mountain trail

MOŽNI SPUSTI V DOLINO OB ETAPI POSSIBLE DESCENTS TO THE VALLEY ALONG THIS STAGE

- od Staničevega doma v dolino v Mojstrani (6 h, lahka pot/very trail)
- od Kovnarne koče v Kerm (3,30 h, lahka pot/very trail)
- Kredarica v Stari Fužine v Bohinju (4 h, lahka pot/very trail) ali na Ruško potje na Polkolu (3 h, lahka pot/very trail)

Etapa/Stage 20 Triglav

Od/From: Triglavski dom na Kredarici, 2515 m
do/To: Koča na Doliču, 2151 m

DOLŽINA/LENGTH
5,5 km

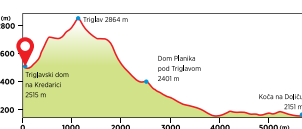
VIŠINSKA RAZLIKA/
HEIGHT DIFFERENCE
440 m vzpona, 800 m spusta

NAJVIŠJA TOČKA/
HIGHEST POINT
Triglav (2864 m)

ČAS HOJE/WALKING TIME

- Kredarica-Triglav 1,15-2 h
- Triglav-Planika 1,15-2 h
- Planika-Dolič 1,30 h
- Skupaj/All: 4-5,30 h

ZAHTEVNOST/DIFFICULTY
zelo zahtevna pot/Very Difficult mountain trail

MOŽNI VPONI OB ETAPI POSSIBLE CLIMBS ALONG THIS STAGE

- Karavce, 2568 m (2 h, lahka ali zahtevna pot/very or difficult trail)

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA OBHODNICA OD MARIBORA DO DOBELEGA RTIČA
THE OLDEST SLOVENIAN LONG-DISTANCE TRAIL FROM MARIBOR TO DOBELE RTIČ

- Dolžina/length: 617,4 km
- Vzponov/Ascents: 37,3 km
- Spustov/Descents: 37,6 km
- Čas hoje/Walking time: okoli 250 ur/around 250 hours, tj. 28 do 37 dni/days

Označena je s številko 1 ob rdeče-beli Knafelčevi markaciji. Marked with the number 1 next to the red and white marking.

Koncept PZS, oblikovanje: Maribor April 2007, 2021

koč na poti prav v ničemer ne vidi, da si ob najimenej-tnejši slovenski planinski poti.

Ker mi je bilo osebno žal, da tako dobro speljana in privlačna pot tone v pozabo, sem predsedstvu PZS na začetku leta 2020 predstavil svoj pogled na to, kako bi jo lahko oživili. Pobuda je bila sprejeta in PZS se je lani lotila temeljite poživitve Slovenske planinske poti z naslednjimi ključnimi koraki:

- Posodobitev grafične podobe poti.
- Oprema ključnih točk na poti z informacijskimi tablamami.
- Posodobitev spletne strani SPP.
- Aktivna vključitev SPP med pomembne turistične zanimivosti (produkte) Slovenije.

Spomladi 2020 smo dobili novo grafično podobo SPP. Knafelčeva markacija z enko desno spodaj seveda ostaja, posodobljena pa je oblikovna podoba okoli nje. Novi logotip bo uporabljen predvsem na informacijskih tablah in v promocijskih gradivih. Po vzoru sodobnih pohodniških poti, ki nastajajo v tujini in pri nas, bomo postavili informacijske table o SPP na vse ključne točke ob poti. S tem se bo na terenu prepoznavnost SPP bistveno izboljšala. Table bodo velike 100 cm x 70 cm, na njih pa bo povzeta vsebina iz treh vodničkov po SPP, objavljenih pred kratkim. Primer take table je na sliki. S tablo bo opremljena vsaka koč ob poti. Postavili jih bomo tudi na ključna mesta v dolinah, kjer pot vodi z enega hribovja na drugo. Take točke so na primer Slovenj Gradec, Jezersko, Mojstrana ali Trenta.

Na začetku letošnjega leta je potekalo oblikovanje vseh tabel, spomladi bodo izdelane iz vremensko odpornega materiala, montaža pa sledi ob začetku poletne planinske sezone. Vzoredno, ob rednih prenovah, bodo posodobljeni tudi kažipoti ob poti in enke ob markacijah.

Slovenska planinska pot ima že dolgo svojo spletno stran <https://spp.pzs.si>. Pred kratkim smo ji dodali slikovit prikaz v maPZS (<https://mapzs.pzs.si/path/32778>), ki nam s pametnim telefonom lahko pomaga celo na terenu med potjo. Vsekakor bomo celotno glavno spletno stran SPP v bližnji prihodnosti prenovili v skladu s sodobnimi trendi za tovrstne spletne strani.

Preostane še promocija in vključitev SPP med pomembne turistične produkte države Slovenije. Danes je pohodniški turizem globalno v vzponu. Seveda moramo odmisli velik zastoj zaradi pandemije, toda zagotovo bo tudi po sprostitvi omejitvenih ukrepov vedno več ljudi želelo po večdnevnih poteh odkrivati svet na lastnih nogah. Nekaj pogovorov s turističnimi organizacijami že poteka. Prepričani pa smo, da bodo v tem članku opisani koraki preнове in spremembe na terenu dokaj hitro vzbudili širši interes in da bo SPP postala ena od zelo pomembnih turističnih ponudb za domače in tuje obiskovalce gora.

Slovenska planinska pot je zagotovo lepota med pohodniškimi potmi, žal pa je v minulih letih postala naša Trnuljčica. Trudimo se jo zbuditi in jo približati čim večjemu številu ljubiteljev aktivnega doživljanja narave.

Primer informacijske table za Triglavski dom na Kredarici

POZOR: Uporabniki uporabljajo aplikacije in spletne strani na lastno odgovornost.
WARNING: Users use the trails at their own risk.
AVVERTENZA: Gli utenti utilizzano i servizi sotto la propria responsabilità.

Napori in čista uživancija obenem

Rekorderja SPP Katja in Marjan

"Da sem se lani ponovno podal na to pot, je kriva predvsem korona," pravi Marjan, ki je bil še posebej vesel Katjine podpore na začetku SPP, pa tudi vmes.
Arhiv Marjana Zupančiča

Slovenska planinska pot (SPP) je najstarejša vezna pot pri nas in v Evropi. Idejni oče in snovalec te naše kraljice veznih poti Ivan Šumljak je planincem na srce položil, naj si vzamejo čas zanjo, za obisk gora, za ogled lepot, poti, narave in njenih znamenitosti.

Pa vendar je v nas vedno neka iskra, ki tli in daje ogenj, nove ideje, ki naš človeški stroj poganjajo naprej. Nekomu pomeni prehoditi SPP v enem zamahu že več kot izjemno dejanje (kar v rešnici tudi je), nekdo drug pa se požene do meja in

jih vede ali nevede preskakuje in potiska v višave. Tako se pojavijo rekordi, tako se premika zmogljivost, kaj vse naše telo zmore. Kdo bo naslednji, ki bo letvico premaknil še višje?

Take letvice na Slovenski planinski poti sta v minulih letih premikala gorska tekača, 35-letna Katja Kegl Vencelj in 50-letni Marjan Zupančič, ki sta SPP pretekla v rekordnih časih in sta trenutno še vedno neprekosljiva. Katja je prejšnjo mejo prestavila 27. avgusta leta 2018 s svojim rekordom 8 dni, 23 ur in 26 minut. Marjan pa je že tretjič podrl rekordni čas na SPP, ki od lanskega 24. julija znaša neverjetnih 6 dni, 12 ur in 58 minut. Izjemen dosežek, če vemo, da naj bi več kot 617 kilometrov dolgo Slovensko planinsko pot z 80 kontrolnimi točkami, 37.300 metri vzpona in 37.600 metri spusta povprečen planinec prehodil v 37 dneh. Oba smo zapletli v „transverzalni“ pogovor.

Katja, diplomirana medicinska sestra, je poročena z gorskim tekačem Tonijem Venceljem, s katerim imata štiriletno hčerko Hani. Sodeluje s klubom KGT Papež in je ambasadorka za francosko znamko Raidlight. Marjan pa je poklicu pravosodni policist, ki z družino živi v Bohinjski Bistrici, in je prav tako član KGT Papež.

Kako dolgo že tečeta in hodita v hribe? Kaj vaju je prej navdušilo – hribi ali tek?

Katja: S športom sem se začela ukvarjati dokaj pozno, nekako ob zaključku študija na zdravstveni fakulteti. Tečem malenkost dlje, kot hodim v hribe. Zelo živo se spomnim dneva, ko sem se zaljubila v hribe, to je bil 1. januar leta 2011, ko me je prijatelj Simon peljal na Veliko planino. Bil je krasen, sončen in jasen dan. Od takrat naprej vsak prosti dan najraje preživim v hribih.

Marjan: S športom se ukvarjam že od malega, najprej smo kot šolarčki igrali nogomet. Tekmujem pa že več kot trideset let. Najprej sem kolesaril, bil duatlonec, potem pa sem se v začetku devetdesetih začel ukvarjati z gorskim tekom. Poskusil sem se tudi v triatlonu, predvsem sem poznan po sedmih

zmagah na Triatlonu Jeklenih v Bohinju. Bil sem oziroma sem še turni smučar, kar nekajkrat sem tudi nastopil na svetovnih in evropskih pokalih. V zadnjih letih pa tečem predvsem na tekmovanjih *ultra trail*, hodim v hribe in sem lansko leto že tretjič pretekel SPP.

Kdaj sta se odločila za združitev obojega, je bil kakšen prelomni trenutek?

Katja: Tek oz. hoja navkreber mi nikoli ni predstavljala posebnih težav, verjetno me je pa najbolj motiviral za gorski tek mož Toni. Preden sem spoznala njega, sem tekla pretežno po asfaltu in ravnini, pretekla sem že nekaj cestnih maratonov. Toni me je povabil na zmenek – na Škofjeloški trekking, kjer je videl, da se dobro znajdem na zahtevnem brezpotju in da dobro tečem navzdol. Nato sva skupaj tekla na številnih trekkingih po Sloveniji in Hrvaški ter se udeleževala številnih *trail* tekem pri nas in po Evropi.

Ivan Šumljak je ob odprtju Slovenske planinske poti (SPP) dejal: „Prijatelj, hodi počasi! Transverzalo res lahko opraviš v enem mesecu, a hodi rajši pet let. Potem boš imel več od nje, mnogo, mnogo več. Častni znak te bo že počakal!“ Kaj menita o tem in kakšna je bila vajina motivacija, da ste se podali po rekord na SPP?

Katja: Na neki način se strinjam z njegovo trditvijo, tudi sama bi bila rada cel mesec na poti, ko bi le imela čas, dovolj dopusta. Dejstvo pa je, da počasi ne znam hoditi, in četudi bi si lahko privoščila en mesec ali več dopusta, bi izbrala pa kakšno daljšo pot (želim si prehoditi Vio Adriatico). Rada imam izzive in vsakič nekaj novega. Na SPP v enem zamahu sem šla že enkrat prej, leta 2014. Zaradi slabe pripravljenosti in pomanjkanja izkušenj sem pot takrat končala nekako na polovici, s sestopom s

Triglava. To me je zelo potrlo, moje srce bi šlo naprej, a telo ni dalo. Sem se pa v teh štirih dneh ogromno naučila. Takrat sem videla, da sem sposobna preteči/prehoditi SPP v manj kot desetih dneh, in to mi je bila tudi motivacija za naslednjič. Rekord je nastal sam po sebi, nisem se pretirano ukvarjala z mislijo o njem. Več mi pomenijo sama doživetja kot številke.

Lansko jesen sem sama prekolesarila 1800 km dolgo Slovensko turnokolesarsko pot. Spet se mi je „mudilo“ na cilj, k hčerki, pa tudi dnevi dopusta so me priganjali. Namesto v 41 dneh sem jo končala v manj kot 19 dneh. Pot mi je mnogo prehitro minila, bili so določeni odseki, kjer bi se z lahkoto zadržala malo dlje. Vreme je bilo čudovito in to sem morala izkoristiti. Kljub vsemu mi je bila izjemna izkušnja, zelo sem uživala vsak dan posebej, čeprav sem bila od jutra do večera pretežno na kolesu.

Marjan: V hribe hodi vsak po svojih zmožnostih oziroma kakor mu prija. Mi kot gorski tekači malo hitreje, planinci počasneje, vsi pa uživamo v lepotah gorskega sveta.

Iti na tako zahtevno pot zaradi dolžine in premagovanja višinskih metrov gotovo ni hipna odločitev in je potrebna priprava. Kako sta se pripravljala na svoj rekordni tek po SPP?

Katja: Posebnih priprav pravzaprav ni bilo, naporena služba v zdravstvu mi žal onemogoča priprave, kakršnih bi si želela. Sem se pa pogosto udeleževala raznih tekem na *trailih*, dolgih tudi več kot sto kilometrov, in vsaka tekma mi je bila dobra izkušnja, na prav vsaki tekmi sem se naučila kaj novega.

Marjan: Da sem se lani ponovno podal na to pot, je kriva predvsem korona. Odpadla so praktično vsa tekmovanja, pripravljal sem se predvsem na

Katjino navdušenje na Prisojniku/Prisanku: "Celotna pot je prelepa, najlepše pa mi je v visokogorju."

Arhiv Katje Kegl Vencelj

traile, kot so Ultra Trail Vipava Valley in K24 Ultra Trail. Sprva sem nameraval iti po SPP samo lepo počasi, podoživeti SPP iz prejšnjih let, potem pa sta me Boštjan Mikuš in Anja Klančnik z Alpe Adria Trail prepričala, da poskusim še enkrat SPP.

Kateri so bili največji izzivi na poti in kako sta jih premagala?

Katja: Bili so trije: spanec, vreme in prehrana. Spanec – kako dolga naj bo etapa, koliko spanca potrebujem in kje bom spala – ali bo kočica odprta oz. ali bo v bližini avtodoma, ki me je spremljal. Prve tri dni sem spala štiri do pet ur v kosu, naslednje dneve sem imela krajše počitke, prilagajala sem se ne več svojemu počutju, temveč vremenu. Zadnjo noč sem zaradi močnega dežja in burje spala devet ur v enem. Vreme – zaradi vremena si na poti čez Julijske Alpe nisem privoščila počitka, ko sem ga potrebovala. Pozneje sem plačala ta davek. Zadnje tri dni sem imela zelo slabo vreme, veliko padavin, kar je bil svojevrsten izziv.

Prehrana – v prvem poskusu leta 2014 sem se sicer počutila odlično, le jedla nisem skoraj nič in na koncu zaradi tega čisto omagala. Leta 2018 nisem želela ponoviti iste napake in sem se še kako dobro zavedala, da brez zadostnega vnosa kalorij ne bo šlo.

Na Raduhi, točki Slovenske planinske poti. "Več mi pomenijo sama doživetja kot številke," pravi Katja. Arhiv Katje Kegl Vencelj

Kateri del je bil najtežji, najzahtevnejši in zakaj, ter kateri najbolj uživaški, najlepši in zakaj?

Katja: Najtežji mi je bil vzpon na Razor, ker sem bila sama in me je bilo zelo strah. Verjetno bi mi bilo veliko lažje, če bi bila v družbi. Težek mi je bil tudi vzpon in spust z Javornika do avtodoma, kjer sem imela nato deveturni počitek sto kilometrov pred ciljem. Bila sem na robu fizičnih moči, lilo je kot iz škafa, zeblo me je, vreme je bilo obupno. Pravzaprav se spomnim samo teh dveh težavnejših trenutkov, vse ostalo je bila, kot bi rekel kolega Andrej, čista uživancija. Celotna pot mi je prelepa, najlepše pa mi je v visokogorju, prečenje Kamniško-Savinjskih Alp in Julijcev. S prijatelji, ki so me spremljali na določenih odsekih, smo skupaj doživeli res lepe, nepozabne trenutke.

Kakšna je bila prehrana na poti?

Katja: Mož Toni je skrbel, da sem pojedla čim več. Pravi, da sem še vedno pojedla veliko premalo. Žal nimam posebnega apetita med naporom, jedla sem sicer vse, kar so v spremljevalni ekipi pripravili – od juh, sadja, sendvičev, testenin, riža, mesa, bonbone Haribo itd. Na srečo in na svoje presenečenje so mi zelo ustrezali napitki Winforce, tako da sem res ogromno kalorij zaužila med tekom in hojo z izotoničnimi in regeneracijskimi napitki Winforce shake.

Marjan: Za prehrano je skrbel podporna ekipa in tekači, ki so tekli zraven. Veš čas so me praktično silili, da sem jedel, čeprav je včasih želodec tudi ponagajal. Težko pa je zaužiti toliko hrane, kot jo porabiš.

Čeprav je bil to velik napor, so se gotovo porajali tudi zanimivi dogodki, drobci veselja in doživetja na samem teku po SPP. Kako sta doživljala SPP kot celoto?

Katja: Veselja in lepih doživetij je bilo pravzaprav ogromno. Slabih se sploh ne spomnim, jih ni bilo, razen določene fizične bolečine, ki je bila občasno prisotna zaradi utrujenosti in žuljev. Spoznala sem kar nekaj čudovitih ljudi, ki so me spremljali, pa jih prej nisem poznala, med nami so se stkale nove prijateljske vezi. Spomin na SPP je en sam lep spomin, ki mi je prinesel res veliko. Zelo se veselim, da grem še enkrat, čeprav bo gotovo nekaj tako doživljajsko posebnega, kot je bilo takrat, težko ponovno doživeti in nemogoče preseči.

Marjan: Cela pot je izjemno lepa, težko bi izbral, kje je najlepše. Če pa se osredotočim na del od Triglava do Vršiča, mi je predvsem lep del skozi okno Prisojnika.

V najlepšem spominu mi je ostalo, da se mi je na poti pridružilo toliko prijateljev tekačev, pohodnikov. Vsem se še enkrat zahvaljujem.

Menita, da je vaš rekord mogoče izboljšati? Če da, kako?

Katja: Seveda. Vendar se ti mora na tako dolgi in zahtevni poti čez naše Alpe poklopiti marsikaj. Če se ti podre samo en člen, pade vse kot domine.

Sodelovati morata glava in telo, več dni zapored, pa tudi vreme, podpora, prehrana ..., dejavnikov je kar nekaj. Če se ti poklopi vse, je čas lahko veliko boljši. Sama sem imela na poti nemalo težav. Na tako dolgi poti je treba poslušati svoje telo in se ravnati zgolj po svojih občutkih.

Marjan: Vsak rekord se da izboljšati. Tako bo tudi tega slej ko prej nekdo izboljšal, a jaz gotovo nič več. (Smeh.)

Kaj je po vašem mnenju največja vrednost Slovenske planinske poti?

Katja: Slovenska planinska pot je najdaljša „stezica“ v Sloveniji, označena s številko 1 ob markaciji, ki smiselno povezuje večino naših najvišjih gor. Zbiranje žigov za dnevnik Slovenske planinske poti je za marsikoga dobra motivacija za obisk gora, je lep izziv, poln bogatih doživetij. Na poti je ogromno koč, kjer lahko prenočiš. SPP je dovolj dolga, da ni prelahka, in vseeno dovolj kratka, da je ni nemogoče prehoditi.

Marjan: Največja vrednota SPP je skoraj sedemdesetletna tradicija poti in lepota na poti.

Ali vidita kakšno pomanjkljivost SPP oz. kako bi jo lahko izboljšala?

Katja: Meni osebno je najbolj všeč knjižica z 69 žigi, ki najbolj smiselno povezuje pot. Všeč bi mi bilo, da bi bila knjižica enotna in da se ne bi z vsako novo izdajo spreminjalo število žigov. Večina ljudi jo prehodi po etapah v nekem daljšem časovnem obdobju, z zbiranjem žigov posameznih vrhov. Po poteh, ki povezujejo vrhove med seboj, pa hodi bistveno manj ljudi, zato so ti deli pričakovano slabše shojeni in ponekod tudi zelo slabo markirani.

Marjan: Glede pomanjkljivosti oziroma slabosti bi poudaril, da pot veš čas spreminjajo, nazadnje so jo podaljšali do Debelega rtiča.

Zdi se, da ljudje premalo poznajo to našo izjemno lepoto. Kako bi jo po vašem mnenju lahko bolj približali ljudem?

Katja: Mislim, da je Slovenska planinska pot precej poznana pri ljudeh in je marsikomu velika motivacija za obiskovanje hribov.

Marjan: Pot ljudje zelo dobro poznajo, prehodilo jo je že zelo veliko planincev. Za njeno prepoznavnost pa sva na svoj način poskrbela tudi Katja in jaz.

Se bosta še kdaj podala na SPP? Če da – bo to ponovno skok na rekord ali bo to v kakšni drugačni obliki in zasedbi?

Katja: Zagotovo bom šla ponovno, tako hitro kot počasi. Želim si izboljšati svoj čas, ker vem, da imam še velike rezerve. Če bo tudi hči Hani tako navdušena nad hribi, kot sva midva, bomo v krajših etapah začeli hoditi skupaj. Mož Toni je napolnil knjižico z žigi SPP, ko je bil star dvanajst let.

Marjan: Rekorda ne bom več naskakoval, bom pa po poti verjetno še hodil in tekkel.

Kakšno sporočilo bi predala vsem, ki se bodo še podali na SPP v enem zamahu?

Katja: Poznam veliko ljudi, ki jo je prehodilo v enem zamahu, in ni ga med njimi, ki mu pot ne bi pomenila nekaj posebnega. Prehoditi SPP v enem zamahu je izkušnja za življenje!

Marjan: Vsem, ki boste še hodili ali tekli po poti, želim srečno in varno na poti. 🍀

Marjanu je v najlepšem spominu ostalo, da se mu je na poti pridružilo toliko prijateljev tekačev, pohodnikov. Arhiv Marjana Zupančiča

Izziv in navdih

SPP v očeh planincev in PZS

Slovenska planinska pot (SPP) je ena najbolj znanih in najbolj priljubljenih poti po Sloveniji, zanimanje zanjo pa še raste. To dokazuje število planincev, ki stopijo na to pot, kot tudi število izpolnjenih Dnevnikov s Slovenske planinske poti.

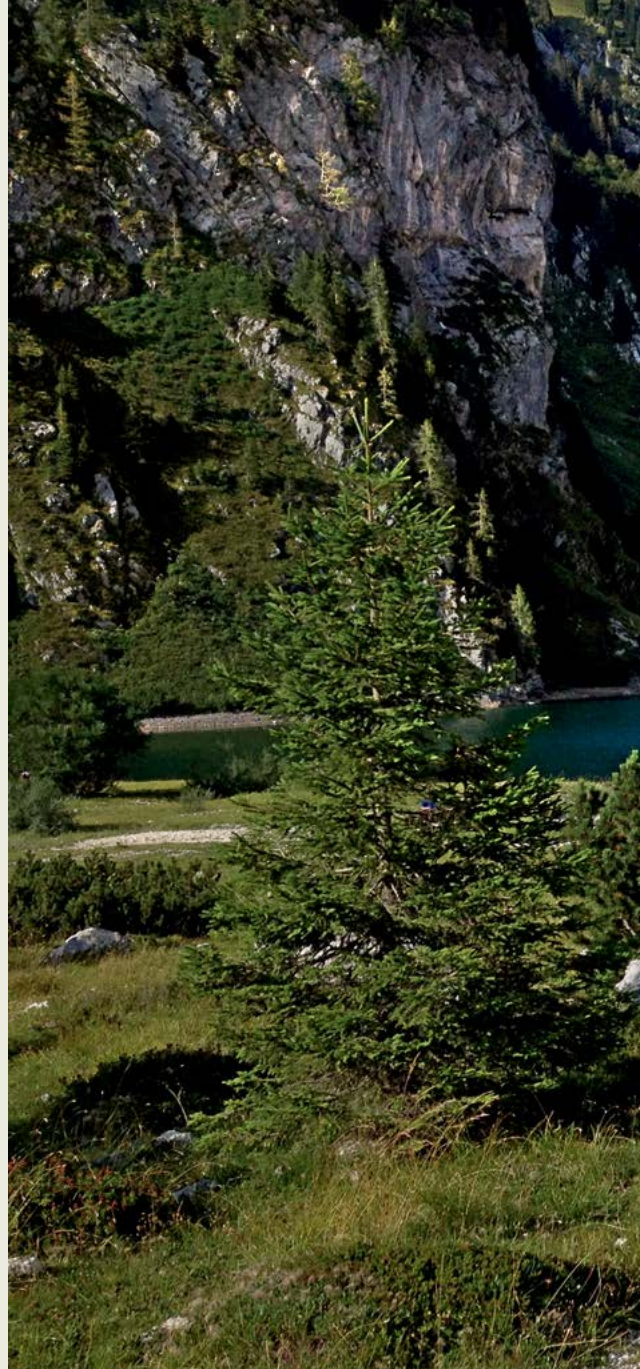
Zadnja leta Planinska zveza Slovenije proda letno od pet tisoč do šest tisoč izvodov dnevnikov. Pred dvajsetimi leti jih je Planinska založba prodala pol manj. Dnevnik, ki ga lahko kupite tudi v knjigarnah in v spletni trgovini PZS, je sestavljen iz dveh delov. Prvem, kjer je predstavljena SPP, je dodana še *Razširjena Slovenska planinska pot*, v katero je vključenih dodatnih štirideset točk. Za vsako obhodnico planinec prejme svoj častni znak.

Kot deseta je SPP prehodila ženska

Do konca oktobra lanskega leta je PZS v pregled prejela 10.569 dnevnikov planincev, ki so prehodili SPP. Vsak izmed njih je prejel častni znak. Od tega seveda največ Slovencev, sledijo državljani republik nekdanje Jugoslavije in nemško govorečih dežel. Med planinci, ki so SPP prehodili in poslali dnevnik na PZS v potrditev za prejem častnega znaka SPP, zasledimo celo državljane Izraela, Avstralije in Združenih držav Amerike. Prvi prejemnik častnega znaka SPP za prehojeno pot je Predrag Pašić (PD Železničar Beograd), sledijo mu Franc Šolar (PD Koper), Borut Juvanc, Drago Glogovšek, Norbert Voj (vsi trije PD Maribor), Rudi Margetič (PD Celje), Jovan Markovič, Slobodan Stanišić in Tomislav Savič (vsi PD Sokolov Kamen), kot deseti prejemnik pa je zapisana prva prejemnica Ivanka Mohorič iz PD Kranj. Nato sledijo še Stanko Jeseničnik (PD Ravne), Ljubo Kondič (PD Gvozdar), Aleksander Zrmič (PD Maribor), Ludvik Šinkovec (PD Železničar Ljubljana), Milovan Saršon (PD Risnjak), Stanko Cocej (PD Celje) Marjan Ribarič (PD Ljubljana-Matica), Franc Cencelj (PD Zagreb, Dom ZLS), Aleksander Jesenovec (PD Ljubljana-Matica) in Milan Šonc iz PD Naša Krila iz Zemuna.

Tudi po petdesetih letih

Večina pot prehodi enkrat, nekateri tudi dvakrat ali celo večkrat, en planinec pa je SPP prehodil več kot desetkrat. Iz tujine zaključijo SPP povprečno sedem planincev, ki izpolnjen dnevnik pošljejo tudi na PZS. SPP ni časovno omejena, marsikdo jo začne kot

kratkohlačnik s starši, jo za krajši ali daljši čas opusti, nato pa jo ponosno dokonča, četudi po petdesetih letih – kot jo je na primer lanskega avgusta založnik, publicist in pisatelj Samo Rugelj.

Izziv in navdih

Večini predstavlja SPP izziv in navdih, motivacijo za obisk različnih hribov, spoznavanje gora, znamenitosti Slovenije, uživanje v lepotah narave in polnjene lastnih „baterij“ ter spodbudo, da s potjo rastejo tudi v gorniški usposobljenosti. Začetnik si tako na SPP sistematično pridobiva planinsko in gorniško znanje, večine in izkušnje. Ko prehodi vso pot, je že mnogo bolj izkušen, razgledan gornik, z utrjenimi duhovnimi dobrinami, ki jih taka pot daje, oblikuje in ohranja. SPP vodi skozi Slovenski planinski muzej in Bolnico Franjo, mimo Škocjanskih jam ter drugih znamenitosti in spomenikov, skozi pet večjih in manjših naselij, do 55 planinskih koč in zavetišč.

Leta 2018 je PZS izdala vodnik *Slovenska planinska pot* v treh delih, s katerim je želela pot še bolj približati planincem. Na voljo je tudi vodnik Razširjena slovenska planinska pot. Vodnik SPP v treh delih je res domiselno načrtana in več kot dobrodošla knjižica – vodnik na poti. Leta 2019 je izšla tudi angleška različica *Slovenian Mountain Trail*.

Častni znaki SPP in korona časi

V letu 2010 je bilo podeljenih 116 častnih znakov SPP, leta 2011 167, leta 2012 178, leta 2013 147, leta 2015 111, leta 2016 147, leta 2017 123, leta 2018 140, leta 2019 178, lani pa 127 častnih znakov SPP. Pričakovali bi sicer večji porast, saj je bilo zares veliko tudi tako imenovanih korona planincev, a najverjetneje bodo izpolnjeni dnevniki priromali na naslov PZS letos ali v naslednjih letih.

Katarina Kotnik, strokovna sodelavka Komisije za planinske poti (KPP) PZS o lanskoletnem posebnem

korona času pravi: „Opazili smo povečan obisk gora na splošno. Za SPP pa ne moremo reči, da je povečan. Vprašan j o transverzali in planinskih poteh je bilo manj, pa tudi obiska tujcev in oddanih dnevnikov. Zna biti, da zaradi izogibanja stikov, saj dnevnik potem vrnemo po pošti. Gotovo se pri hoji po SPP poznajo tudi omejitve pri prehajanju občinskih in regijskih meja.“

„Verjemi, da zmoreš, in že si na pol poti k cilju“¹

Poleti, ko so bile vse meje v državi odprte, sem na planinskih poteh, ki sovpadajo s traso SPP, večkrat srečala planince, ki so se odpravili na transverzalo v enem zamahu. Tako sem na izstopu z Zadnjega Prisojnikovega okna srečala Suzano in njeno prijateljico Barbaro, ki sta prišli s Kriških podov in z Razorja.

Slovenska planinska pot se dotakne tudi Krnskega jezera, od koder se odpre lep pogled na Veliko Basiso.
Foto Zdenka Mihelič

¹ Theodore Roosevelt: *Believe you can and you're halfway there.*

Neprecenljivo doživetje sončnega vzhoda na Mangartu, točki Razširjene Slovenske planinske poti
Foto Zdenka Mihelič

Za transverzalo od Spodnjega Radvanja pri Mariboru do Debelega Rtiča (do koder je bila SPP podaljšana leta 2016, op. a), sta potrebovali 29 dni. Na koncu sta z dvignjenimi rokami nazdravili in skočili v morje. Suzana je zapisala: „Za nama je pot, ki nama ni dala le nešteto čudovitih pogledov, razgledov. Vsaki od naju je dala mnogo več. Hvaležna sem za vsak trenutek na poti, ki sem ga doživela, za vsa spoznanja in za čudovito osebo, s katero sem lahko delila korak. Deliti korak z ljudmi, ki jih imaš rad, z njimi opazovati čudeže narave, ustvarjati spomine in biti obdan s tistim, kar te navdihuje, pomirja in sprošča, je neprecenljivo. Na svoji poti se enkrat srečaš z lažjimi in drugič s težjimi ovirami, a z dobro družbo, veličastnimi razgledi, s pozitivno energijo in z nasmehom na obrazu se da premagati vse.“

Največja vrednost in vrednota Slovenske planinske poti

Barbara Kelher iz PZS je pred kratkim raziskala, s katerimi besedami ljudje povezujejo SPP. Najpogostejše besede so: gore, izziv, markacija, hribi, doživetje, navdih, spoznavanje Slovenije, pohodništvo, svoboda, hoja, transverzala, žigi, Pohorje ...

Potek Slovenske planinske poti kot je razdeljen v tridelnem vodniku iz leta 2018.

Kot pravi Kotnikova, je „največja vrednost SPP ravno to, da lahko vsakemu ponudi točno to, kar želi. Dogodivščino, izziv, spoznavanje Slovenije in njene kulture ali pa preprosto boljši stik s samim seboj in naravo.“ Predsednik PZS Jože Rován o vrednosti transverzale pravi: „Pot poveže ves naš alpski svet in seže do morja. Njen namen ni le športne narave. Kdor jo prehodi, bo poleg gora spoznal tudi številne naravne, zgodovinske in etnološke znamenitosti, srečal se bo z domačini in družil z drugimi pohodniki. Verjamemo, da bo v njem pustila trajno sled. To dokazuje več kot 100.000 prodanih dnevnikov in blizu 11.000 pohodnikov, ki so jo prehodili v celoti. Med njimi je tudi precej tujcev, ki so na ta način spoznali Slovenijo.“

Največji izzivi na Slovenski planinski poti za PZS

Za planince so največji izziv gotovo dolžina in višinska razlika poti, ujeti dobro vreme, kako vso potrebno opremo spraviti v nahrbtnik, organizacija in oskrba na poti itd. Za PZS pa se začne pri dobrih oznakah, prepoznavnosti, nadaljuje pri primerni ponudbi itd. „Za PZS je vsekakor izziv, kako zagotoviti vse tisto, kar posameznik pričakuje od PZS in planinskih društev kot nosilcev te poti: dobro označitev poti, urejeno traso, zanesljiva varovala, primerno ponudbo in domačnost v kočah, vodniško literaturo, geografske karte, možnost rezervacije prenočišč. Pred letom dni smo se odločili, da poti namenimo dodatno pozornost, začeni s njeno promocijo, izdajo novega tiskanege vodnika, promocijskimi tablam na kočah, izboljšanjem označitve in s popraviom nekaterih zelo zahtevnih odsekov na poti. Načrtujemo še pripravo spletnega vodnika in promocijskih tabel na izhodiščih v dolinah,“ smelo o izzivih in načrtih spregovori predsednik PZS Jože Rován.

Načelnik Komisije za planinske poti PZS Bogdan Seliger pa dodaja: „Glavni izziv s stališča KPP je ta, da so planinske poti, po katerih poteka SPP, res urejene v skladu z zahtevami Zakona o planinskih poteh. Glede na stalna spreminjanja izpred nekaj let naj se zadrži stabilnost, kot je dosežena zdaj, da se dejansko na najmanj pet let preverja, ali je treba kaj dopolniti ali spremeniti. Mogoče bo treba zagristi počasi tudi v trend razvoja elektronike in mogoče le za posebne primere omogočiti registracijo dosežene kontrolne točke z uporabo tehnologije RFID 2.“

Predsednika PZS smo tudi vprašali, kaj organizacija PZS meni o transverzali, ki jo je postavil Jakob Kenda. „Kendova transverzala bo s knjižnim opisom motivirala marsikoga, da se bo odpravil v gore, kar je nedvomno dobrodošlo. Sledi Šumljakovi ideji o krožni poti, ki je bila uresničena čez Alpski svet, od Maribora do morja, ni pa doživela realizacije čez južni del Slovenije. Južni lok smo leta 2016 uresnili s Slovensko turnokolesarsko potjo, ki je sicer prvenstveno

² Radio frequency identification device – čip oz. priponka, ki se uporablja npr. na brezstičnih bančnih karticah ali pri tekmovalcih, da se jim prek nje zabeleži čas prihoda v cilj.

namenjena kolesarjem, toda ker odpira z označeno potjo nove predele (npr. Kočevsko), so se nanjo podali tudi nekateri pohodniki. Kendove transverzale PZS ne bo označila.“

In kako do žiga, če ga ni

Kontrolne točke – kočje, vrhovi in druge znamenitosti – so na naši SPP označene s Knafelčevo markacijo in številko 1, imajo poseben žig, žig pa odtisnemo v dnevnik SPP. Ko so kočje zaprte (zimski čas ter lani in letos zaradi omejitve koronavirusa) ali je žig na primer pod snegom, lahko kot dokazilo uporabimo fotografijo s kontrolne točke.

Markacije so, markacij ni

Pogosto se zgodi, da so deli transverzale slabše ali zelo slabo označeni, markacije manjkajo, niso vidne ... Zdi se, da vsa društva – skrbniki delov SPP – ne vzdržujejo trase enako dobro. „Ta problem je opazen tudi na marsikateri drugi planinski poti in/ali obhodnici. KPP že kar nekaj let poskuša poudariti probleme na tečajih in obnovitvenih usposabljanjih, ker se s tem neposredno dotaknemo ljudi, ki to izvajajo. Spremljamo pa tudi vse pripombe, ki pridejo do nas, predvsem po e-pošti na naslov poskodbe.poti@pzs.si in zahtevamo od skrbnikov, da uredijo javljeni problem,“ pravi načelnik KPP.

V prihodnosti vidi izboljšanje nadzora stanja planinskih poti zaradi spremembe Zakona o planinskih poteh, ki je bila vložena konec letošnjega februarja, in sicer na naslednji način: „Ta sprememba zakona kaže na to, da je država dejansko prepoznala pomen planinskih poti in bo omogočila sistemska sredstva za njihovo vzdrževanje. To pomeni, da bo treba do konca izpeljati projekt skrbniških pogodb, s čimer bodo planinska društva oz. skrbniki na osnovi poročil dobili povrnjene stroške vzdrževanja in urejanja planinskih poti. V PlanGIS-u upam, da bo v prihodnjem letu počasi zaživela možnost neposrednega poročanja takoj po izvedeni akciji ali pregledu planinskih poti. Tako bomo lahko prepoznali tiste planinske poti, ki več let niso bile niti pregledane, in opozorili skrbnike. Razmišljam pa še o dodatnih možnostih neodvisnega pregledovanja stanja planinskih poti. Pri SPP je nosilec PZS, KPP je le izvajalec, in v okviru PZS (ne KPP) bo treba najti mogoče še način dodatnih spodbud za skrbnike (planinska društva) mreže planinskih poti, po katerih poteka SPP.“

Izzivov – ki so hkrati druga najmočnejše povezana beseda z našo najstarejšo vezno potjo – ima planinska organizacija veliko. Prav tako pa ne manjka osebnih izzivov in navdihov planincev, ki se želijo na to pot odpraviti in jo prehoditi – bodisi v enem zamahu ali počasi v več delih in več letih. ●

*Na Razor, točko SPP, po skalnem podoru zadnja leta v zadnjem delu vodi zelo zahtevna planinska pot.
Foto Zdenka Mihelič*

Curtissons in Monte Zabus

Greben od Škrbine vrh Strmali do Škrbine Vandul

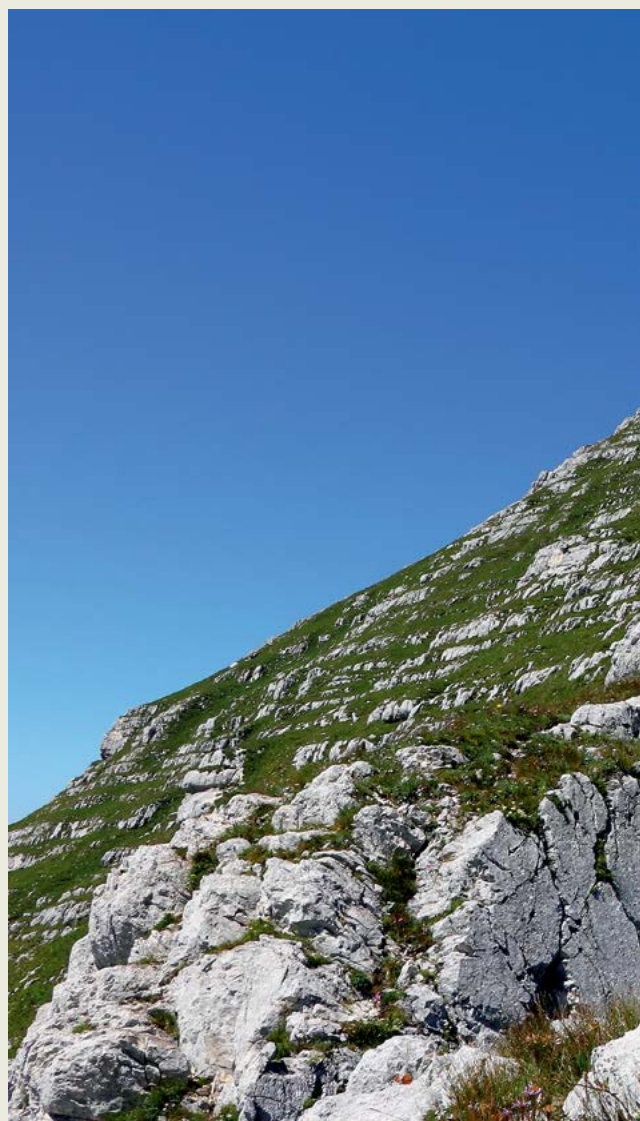
Še posebno mi je „padlo“ v oči ime Forca di Vandul ali Peklenska vrata, kot jih je poimenoval slavni alpinist Hermann Findenegg. Spomini so mi segli v čase prvih otroških zaznav, na staro orumenelo knjigo Prežihovega Voranca *Solzice*. Vonj po starem predalu se je mešal z vonjem po tiskarski barvi, ki so ga oddajale rjave že obledele črke. Prav tak je bil tam tudi „on“, ki je zasenčil globel, polno dišečih solzic, in krnil moje brezskrbno otroštvo.

Gledano s planine Pecol, 1517 m, našo pozornost najprej pritegne Montaž/Jóf di *Montasio*, 2754 m, ki je druga najvišja gora v Julijskih Alpah. Njegova pokončna in izpostavljena drža kar malce zasenči lepoto drugih vrhov, ki se nizajo vzdolž gorske pregrade. Proti jugovzhodu se izpod glavnega masiva odcepi precej nižji greben, ki prav tako pripada Montaževi skupini. Dviga se nad dolinama Reklanice/Val Raccolana ter Dunje/Val Dogna in težko si je predstavljati, da se za njegovimi zelenimi jugovzhodnimi pobočji skrivajo najbolj prepadne stene v Zahodnih Julijskih Alpah. Vzdolž raza naštejemo več vrhov, kot so Jóf dei Disteis, 2242 m, Curtissons (Klavni noži), 2240 m, in Zabuš/Monte Zabus, 2244 m. Da je območje še bolj divje, vmes poseže greben Cresta delle Lancie (Greben mečev), ki se izpod vrha Curtissons spušča proti dolini Dunje. Greben zaznamuje več skalnih zarez. Največja med njimi je škrbina Forca di Vandul, imenovana tudi Porta dell'Averno (Peklenska vrata), 1986 m, ki jo pred vstopom v „pekel“ razdvajata dve mogočni in prepadni steni. Nad škrbino Vandul sledi sedlo Viene/Forca della Viene, kjer je tudi bivak. Proti zahodu izstopi Strma peč/Monte Cimone, 2379 m, za njo pa se skriva še nekaj nižjih vrhov.

Od planine Pecol do Škrbine vrh Strmali/Forca dei Disteis

Po prihodu na izhodišče se pred nami odpre pogled na Montaževo visoko planoto/Altipiano del Montasio, ki obsega več planin in velja za največji pašnik v regiji. V splošni rabi je celotno območje združeno v eno samo ime, planina Pecol, ki ga nosi po najbolj znani planini. Vsi, ki se na planinah Krni dol/Cregnedul di sopra, Larice, Parte di Mezzo in Pecol ukvarjajo s sirarstvom in kmečkim turizmom, se na vrhuncu sezone utapljajo v delu. Ob poti na Špik hude police/Cima di Terrarossa stoji na višini 1660 metrov tudi planinska postojanka Brazza/Rifugio Giacomo di

Brazza, ki deluje pod okriljem sekcije C.A.I. iz Vidma. Le nekaj sto metrov stran od planine turistični vrvež potihne, tišino občasno prekinajo le žvižgi svizcev, ki hitro pobegnejo v svoja zavetja. Poti do bližnjih vrhov so zahtevne, še največ obiska ima Špik hude police, na katerega se lahko povzpne po razmeroma lahki in označeni stezi. Gorske flore je na vrhuncu poletja tod

Planika Foto Olga Kolenc

na pretek, z malo sreče pa nam bodo pozirali še kozorogi. Območje se poleg številnih naravnih danosti in lepot ponaša tudi z izjemno zgodovino.

Škrbina vrh Strmali, ki se nahaja tik pod Montažem, nam je, gledano s planine Pecol, povsem na dosegu nog. Varljiv občutek nam hitro prežene misel, da bomo med vzponom premagali sedemsto metrov višinske razlike. Cikcakasta pot z oznako CAI 663, ki se v spodnjem delu zložno vleče čez pašnik, v zgornjem delu postaja strma in vroča. Nad nami vse bolj izstopa ostenje Montaža. Jasno vidne skalne formacije v obliki stebrov, ki se dvigajo nad stolpom Torre Disteis, še

poudarijo moč te lepe in spoštljive gore.

Končno naju je s kolegico le dohitelo nekaj planincev, ki pa so tistega lepega dne vsi „naskočili“ Montaž. Dosegli sva sedlo, kjer prvič lahko pošteno zajamemo zrak. Svet na sončni strani se vse bolj pogloblja, mehka planota Pecol se v izteku skoraj povsem izravna, nato pa drzno pada vse do Reklanice. Na senčni strani grebena, nad sotesko Clapadorie, kjer izvira potok Rio Montasio, se nam odpirajo prvi razgledi na najbolj divji predel Zahodnih Julijskih Alp, južno pa v vsej veličini izstopa kaninska skupina. Čeprav se planinci radi oziramo le za vrhovi gora, nam bo že sam vzpon do sedla poplačan z obrestmi.

Curtissons (Klavni noži) in Zabuš/Monte Zabus

Tik pod sedlom naša neoznačena steza zložno zavije na levo in že se znajdemo na razbitem in krušljivem terenu. Pod nami je nekaj plitkih hudourniških grap, nad nami pa se dviga prvi vrh v grebenu, Jôf dei Disteis. Stezo, ki jo na izpostavljenih mestih odnašajo snežni plazovi, čez skalni prag doseže s travo poraščeni greben. Nad z gruščem posuto zajedo nas čaka krušljiva skala, ki se ji lahko izognemo po poti, ki poteka pod njo. Na videz lepa steza se obrne navzdol in kmalu izgine.

Po brezpotju sva se povzpeli nazaj na greben, ki ga kmalu prekine večja skalna zarez. Curtissons, ki se

*Vzpon na Zabuš vodi po strmih pobočju.
Foto Olga Kolenc*

dviga nad njo, kaže svoja dva lepo zašiljena vrhova. Pogled na njuni severni steni je srhljiv, saj v dolino ne padata le navpično, ampak mestoma tudi pod kotom. Povzpela sem se na s travo porasel raz in opazila, da je izpodjeden tudi njegov severni rob. Da je divja podoba pod nami popolna, se izpod Curtissonsa severovzhodno odcepi greben Cresta delle Lancie (Grebena mečev), ki pod seboj ustvari soteski Clapadorie in potoka Rio Saline. Greben, ki tudi dejansko spominja na meče, se ponovno dvigne na 1974 metrov visok Jóf di Miez, nato pa z zadnjim, 1662 metrov visokim Clap Blancom svojo moč izgubi tik nad dolino Dunje.

Po komaj opazni stezi, ki vodi nad izpostavljenim robom, dosežemo s travo porasli, 2250 metrov visoki vrh Curtissons. Človek težko razume, kako se prst na takšnem naklonu in hkrati krutih vremenskih pogojih na njem sploh lahko obdrži. Po slabo vidni stezi in brezpotju sva po slabi uri dosegli preval Forca Bassa, ki na nadmorski višini 2087 metrov globoko poseže v greben. Skozi razklan skalni masiv naš pogled seže v dolino Dunje, ki se razteza globoko pod nami. Skozi skalni predah je s senčnih globeli vdiral izjemno svež zrak, ki je na sončni strani grebena hladil pregreto ozračje.

Levo nad nami se skoraj navpično dviga severovzhodni steber 2244 metrov visokega Zabuša. Njegova

krotka, s soncem obsijana pobočja postajajo vse bolj razbita in na poti do vrha je treba zlesti čez nekaj manjših skalnih pragov. Razgledi so veličastni in s travo porasle južne strmali je ravno v začetku avgusta dosegel glavni razcvet. Zaman sva čakali na kozoroge, očitno so se zatekli k počitku in le samica z mladim je mirno šla svojo pot. Nista se dala motiti. Najprej sta se le nekaj metrov stran od mene spustila po robu grebena do prevala Forca Bassa in se nad prepadi lahkotno povzpela na drugo stran.

Vrnili sva se na sedlo Forca Bassa in se začeli vračati po lepo vidni stezi nazaj do planine Pecol. Le malce niže je kar naenkrat ni bilo več in odločili sva se za brezpotje. Čeprav sva iskali najboljše prehode, spust vzdolž mestoma izpostavljenih južnih strmali kljub podpori palic ni povsem enostaven. V spodnjem delu sva naleteli na zaraslo mulatjero, ki pa jo je že po nekaj sto metrih vase posrkal čas in jo ponovno zlil s pokrajino. Ob še zadnjem pogledu na pravkar prehojeno pot sva se odločili za kar se le da hiter povratek v ta čudoviti kotiček Zahodnih Julijskih Alp.

Od planine Pecol do škrbine Forca di Vandul (Peklenska vrata)

S kolegicami smo po desetih dneh od zadnjega obiska že navsezgodaj zjutraj znova pristale na planini

Curtissons s prepadno steno, v ozadju Montaž in desno Špik nad Plazom/Modeon del Montasio in Škrbina nad Cijanerico/Forca del Palone
Foto Olga Kolenc

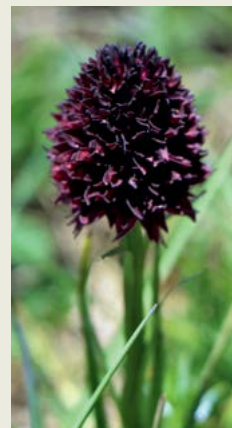
Pecol. Odločile smo se, da se bosta Metka in Irma povzpeli na Špik hude police, sama pa se bom zaradi te pred kratkim že opravljene ture odpravila do Peklenskih vrat. Bil je 8. avgust in nestanovitno poletno vreme se je počasi umirilo. Ozračje je bilo kot umito in pogled na kaninsko pregrado me je spominjal na pravkar izostreno sliko.

Moja tura se je začela pod planino Casera Pecol, ki nas po krajšem zmernem spustu pripelje do razpota. Zavila sem na desno, na Visoko pot z oznako 621, in po delu s travo porasle gozdne ceste dosegla precej položno mulatjero. Prijeten sprehod, ki poteka čez spodnja, z gozdom porasla pobočja grebena, se počasi dviga čez območje, ki ga je pred kratkim opustošil požar. Bujno rastlinje, ki svoj prostor pod soncem najde na gozdnih posekah in pogoriščih, je mestoma skoraj povsem zakrivalo pot. Na naslednjem razpottju sem ob kamnu, ki ga ne moremo zgrešiti, zapustila pot z oznako 621, ki zavije pod Pizzo Viene. Sledila sem stezi z oznako 640, ki nas usmeri desno navzgor, čez s travami in redkimi iglavci poraščeno pobočje, do škrbine Forca di Vandul.

Znajdemo se pod velikimi skalnimi balvani, ki so zgrajeni iz zanimivih sedimentnih kamenin ali konglomeratov in so priča pestre geološke zgodovine. Steza, ki išče prehode, pod njimi obrne na levo, nato

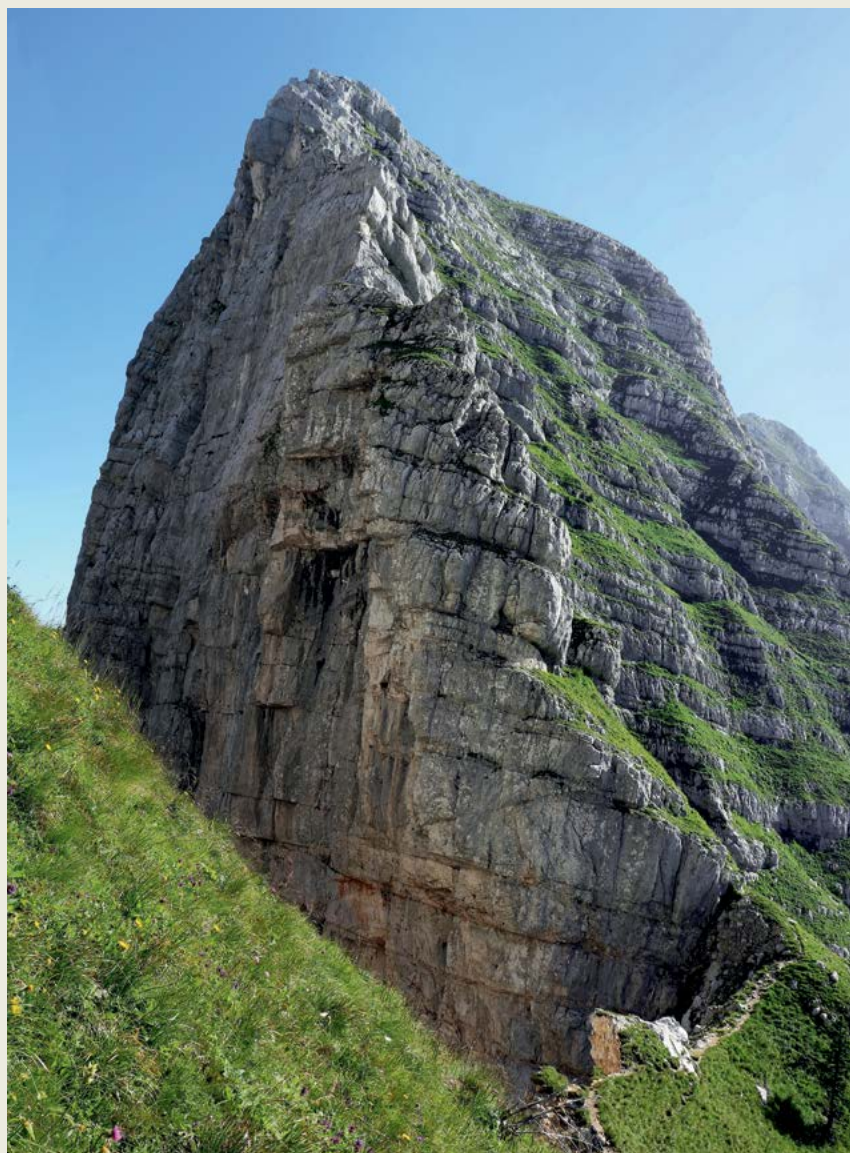
pa se v okljukah znova dvigne navzgor. Pokrajina, ki se odpira nad nami, se omehča in nad s travo poraščeno konto se v grebenu pojavi manjša zarez. Težko je verjeti, da se za njo skrivajo vrata, ki vodijo vse do peklá. Desno nad nami se pne del grebena z Zabušem, levo od nas pa se dviga Pizzo Viene, 2060 m, ki nam zakriva pogled na južna pobočja Strme peči. Steza postaja vse bolj strma; nad nami počasi izstopa navpično preklan greben, ki ga kot most povezuje kratek, s travo poraščen rob prevala.

Po nekaj še zadnjih zavojih sem se končno soočila s Peklenskimi vrati. Obstala sem nad krušljivim robom prepada in svoj pogled usmerila v strašljivo zarez, ki se oži in pada v globino. Nevidna sila narave, ki je preklala greben, nas opomni, kako smo vsa bitja minljiva in krhka. Moje izostrene misli, rojene v popolni samoti, sta preusmerila dva pohodnika, ki sta odhajala proti Strmi peči. Vzela sem si čas, zlezla sem čez nekaj bližnjih polic, se kolikor toliko udobno namestila in se predala občutkom. Napočil je čas za povratek. Spust vzdolž pregretih strmali, v katere se je upiralo sonce, se mi je zdel daljši od vzpona. Še posebno se mi je vlekel manjši klanec v zadnjem delu poti, kjer sem si pot krajšala z nabiranjem kopriv in rmana. Radovedna sem izvlekla telefon, aplikacija pa mi je za obe turi namerila 32 prehojenih kilometrov. ●

Murka
Foto Olga Kolenc

Škrbina Forca di Vandul
(Peklenska vrata)
Foto Olga Kolenc

Belska planina
Arhiv Igorja Grabca

Belska planina in pastir Možic

Spomini na poletne počitnice

Tam na vzhodnem robu Pokljuke so kmetje z vasi Bohinjska Bela v preteklih stoletjih poleti pasli živino in v ta namen nekoliko skrčili gozdove, tako da je nastalo nekaj lepih pašnikov. Na enem od njih, ki se imenuje Belska planina, so postavili tamarje za živino in pastirske stanove.

Zgornji del stanu je bil lesena brunarica, namenjena pastirju, spodnji del pa običajno zidan hlev za živino. Kritina na strehi brunarice je bila iz skodel, nacepljenih iz resonančnega smrekovega lesa. Brunarica je bila razdeljena na dva dela, prvi pri vhodu je služil za bivanje pastirja, drugi zadaj za shranjevanje in kisanje mleka. Na sredini bivalnega dela je bilo ognjišče, ki ga je zunaj sestavljal okvir iz smrekovih debel, znotraj zbita zemlja in na sredini kakšna kamnita plošča. Nasproti ognjišča je bilo iz smrekovih brun narejeno ležišče, pokrito s senom. Pod grebenom strehe sta bila običajno nad ognjiščem nameščena drogova, ki so jima domačini rekli *gliste*. Na njih so pastirji sušili obleko ter tudi treske in drva. Za osvetljevanje so pretežno uporabljali tanke smrekove trske.

Na nasprotni strani od vhoda so bila bruna v steni ob strehi nameščena tako, da so bile med njimi za debelino roke široke špranje. Dim iz ognjišča se je zato učinkovito vil skozi zadnjo steno brunarice. Manjše špranje so bile tudi med bruni poda, tako da je bilo zračenje kar učinkovito in dim iz ognjišča ni bil

preveč moteč v bivalnem delu. Kljub temu pa se je ob prižiganju ognja kar nekaj dima razširilo po prostoru, zato so notranje stene sčasoma postale temno rjave. Čeprav se je brunarica kar dobro zračila, pa se je iz hleva pod njo širil navzgor od živine izrabljen in „odišavljen“ zrak.

Stanov običajno niso zaklepali, vhodna vrata so samo zapahnila z vrtljivim kosom lesa. Zato je bila narejena med bruni ob vratih odprtina, skozi katero je pastir segel v notranji del in nastavljal ali odmaknil zapah. Glede na to, da na Belski planini ni tekoče vode, so pastirji za kuhanje zbirali deževnico s streh, po vodo za pitje pa hodili k majhnim izvirov proti Gorjušam ali Mrzlemu studencu, medtem ko se je voda za živino zbirala v za ta namen narejenih mlakah. Iztrebke živine so pastirji običajno iz hleva pod brunarico samo potisnili ven, tako da je nastajal pred njo velik kup gnoja. Ker je kot stranišče pastirjem služil hlev pod brunarico, njihove noge niso bile ravno najbolj čiste. Pastirji so se v zvezi s tem iz pastiric pogosto norčevali, kljub temu pa so jim bile brhke in živahne pastirice

še kako všeč in so radi pri njih ob ognjiščih vasovali. Kako so se ob ognjih v pastirskih stanovih včasih zabavali, so nam dostikrat smeje pripovedovali pastirji na planini in domačini iz Bohinjske Bele.

Ko sva z ženo na začetku sedemdesetih let poletne počitnice preživela v takšnem pastirskem stanu, sva ponoči vzela petletno hčerko k sebi na ležišče, mlajša enoletna pa je spala kar v vozičku. Bivanje v tem okolju je bilo izrazito romantično. Ko je zvečer gorel ogenj na ognjišču, starejša hči pa je ležala in gledala v razpadajoče ostrešje, je navdušeno rekla: „Joj, mami, kako je ta hiška lepa; iz postelje lahko gledam zvezdice“. Mislim, da je poleg gledanja zvezdic čutila tudi najino navdušenje nad nenavadnim okoljem. Nič hudega se nama ni zdelo, ko sva morala ob dežju postaviti dežnike nad ležišče, da ni kapljalo iz preperele strehe. No, ženina mama je bila med obiskom pri nas malo manj navdušena, ker ji je skozi bruna pod nogami pod krilo pihal hladen zrak iz hleva. Krave je pastir na našo prošnjo sicer prestavil v drug hlev, zato da nas ne bi njihove vonjave ponoči preveč uspavale, vendar je od iztrebkov prepojena zemlja še vedno „dišala“. Nad stanom pa je bila zelo navdušena moja mama, ki je z veseljem prišla na obisk k nam na Pokljuko, kjer se je ob ognju spominjala mladostnih dogodkov v teh krajih in nam o njih pripovedovala.

Sredi preteklega stoletja je planšarska dejavnost na gorenjskih planinah začela ugašati. Zaradi prodaje in sprotne oddaje mleka v dolini so kmetje vedno manj molznic vodili v planine, tako da se je tam pasla pretežno mlada živina. Ker so na Belski planini postavili velik zidan hlev za celo čredo, so nekatere lesene tamarje celo namenoma podrti in les uporabili za drva, medtem ko so stanovi začeli propadati. Hkrati je namenu prenehala služiti tudi sirarna in sestav planine se je začel spreminjati. Propadanje stanov na Belski planini se je sicer delno ustavilo, ko so jih začeli uporabljati za svoje aktivnosti najprej lovci in nato še med počitnicami drugi nekmečki prebivalci. Podobno se je dogajalo tudi na drugih planinah.

Pri obnovi stanov so bile najprej popravljene propadajoče strehe in stanovi znotraj delno prilagojeni bivalnim namenom. S tem se je videz planine le malce spremenil, se je pa večinoma ustavilo propadanje objektov. Hkrati je lepo naravno okolje planine nudilo novim uporabnikom veliko možnosti za rekreativne dejavnosti in sodelovanje pri preostali pašni dejavnosti. Pri tem so se pogostokrat razvijali prijetni odnosi med njimi in pastirji, ki večinoma niso bili domačini z Bohinjske Bele, temveč razni upokojeanci iz sosednjih krajev. Kako je to potekalo, je opisano v naslednjih zgodbicah.

Karte in matematika

V prijetno svežem večeru je ogenj ob pastirski koči Vila Rogovila na Belski planini lepo plapolal in osvetljeval pastirja Matevža, ki so mu domačini rekli Možic. Močan in krepak je malce sklonjen sedel na deblu, položenem ob ognju, in drezal vanj s palico. Tu in tam

je naložil poleno in pripovedoval o svojih doživljajih na raznih planinah in gozdovih Pokljuke, kjer je nekoč poleti pasel in pozimi delal. Ker se še nismo dolgo poznali, me je zanimala njegova življenjska zgodba, zato sem ga prosil, naj pove kaj o svoji mladosti. Z veseljem nam je povedal, da ga je oče napotil v šolo, ko je bil še otrok.¹ Ker pa ga je učitelj pretepal, je ušel iz šole. Brati in pisati se je nato naučil sam. Tudi računati je znal. Ko sem ga vprašal, kako se je lahko sam naučil računati, mi je povedal: „Preprosto, pri kartah, kjer bi me drugače goljufali. Ja, veš, so si mislili, da me bodo lahko ošpili, pa sem jim bil vsem kos. No ja, ne vedno. Enkrat sem prišel domov tudi brez plače. Tisti dan, ko sem jo dobil, so me prav počakali na poti domov ter me zvalili v gostilno. Tam smo nato igrali ves popoldan in še vso noč, tako da sem vse zašpial.“ „Ja, kaj je pa žena rekla, če ni nič za otroke ostalo?“ sem ga vprašal.

„No, kaj pa naj bi. Tiho je morala biti in delati; kako pa naj bi drugače preživeli.“

*Deklici pomagata pastirju pri paši.
 Arhiv Igorja Grabca*

¹ Matevž je bil rojen leta 1904, opisana zgodba pa se je odvijala med poletji v sedemdesetih letih.

*Koča, na katero je mlada pastirica z ogljem napisala 'Vila Rogovila'.
 Arhiv Igorja Grabca*

Šola in knjige

„Poslušajte, Matevž, zakaj pa niste več hodili v šolo, ali vas starši niso poslali tja?“ sem bil zvedav.

„O, so me, so me. Oča so me tako namlatili, da dva dni sploh nisem mogel vstati. Kar v listju sem *vekal*. Ko sem vstal, so pa oni že šli v *gošo golcvat* in jih ni bilo domov kar nekaj tednov. Mene pa tudi hudir ne bi več v šolo spravil.“

„Ampak v šoli se človek mnogo nauči!“ je pripomnila naša hči, ki je zelo rada poslušala pastirjeve zgodbe.

„Ja, res je, res. Na primer moj brat; on je zelo rad hodil v šolo in je zato danes dohtar. Zdravi ljudi in so mu zelo hvaležni. In vse to se je naučil v šoli. Jaz pa sem se učil kar sam. Tudi knjige sem bral. Lepo je brati, vendar za mene premalo živahno. Dosti več mi pokaže življenje. Pojdi v gostilno in ti bodo ljudje povedali več reči, kakor jih lahko opiše pisatelj z nekaj knjigami. Veš, knjiga te težko nauči živeti. Le kako naj te knjiga nauči, kje se krave rade pasejo; kam gredo, ko je soparno, in kam, ko je nevihta in

sem se zaradi tega tudi stepel. Sicer sem se pa stepel še pred kratkim, zdaj ko sem že star. Ha, ha, bi si kdo mislil, da sem že za staro šaro. Veš, bil sem v gostilni, kjer me je eden opravljal, je mislil, da se ga bojim. Pa sem ga prijel in sunil s pestjo pod brado; potem je pa ležal, cepetal in stokal. Zdaj imam mir pred njim.“

„Hmm, koliko je pa star ta vaš prijatelj?“ sem ga zopet vprašal.

„Toliko kot jaz bo, okoli sedemdeset. Veš, ampak zdajnič sem pa začutil, da se ne bi mogel več tepsti tako spretno kakor včasih, ko sem še delal v železarni na Jesenicah. Tam sem vozil žice v valjarni, jih krivil in zvijal – ves dan. Kar težko je bilo. Tako sem se gibal, da je znoj ves čas kar lil z mene. Zato pa sem bil okreten in močan. Zdaj pri teh kravah pa se za njimi samo počasi sprehajam in v meni ni več prave moči. Pa tudi roke so me izdale.“

„Kako so vas roke izdale, kaj pa je z njimi?“ je začudeno vprašala žena.

Druženje z
Matevžem na paši
Arhiv Igorja Grabca

pada toča. No, pa mi povej, če to v kakšnih knjigah piše? Ali misliš, da te knjiga nauči vleči žico iz valjev v železarni? Kje pa! Pripelji mi enega škrica, ki kakor molj neprestano rije po knjigah, pa naj gre na cesto kamenje tolč. Takšen bo, kakor je bil sosedov fant danes, ko je kamen udaril. Sem koj videl, da ne zna kamna tolči; al se mu je *macola* odbila, al pa se je kamen zdrobil, da ni bil več uporaben. Jaz pa sem udaril tako, da je kamen odletel tam, kjer sem jaz hotel. Vidiš, tega se iz knjige ne moreš naučiti. Res je, da ob knjigi za pečjo lepo razmišljaš, delati pa te nauči samo življenje.“

Roke železarja in roke pastirja

Prijel je grčavo poleno in ga vrgel v žerjavico. „Ja, ja, takrat so bili lepi časi. Bil sem mlad in močan; pa tudi dekletom sem bil všeč. In ni bilo redko, da

„Eh, nič posebnega. V železarni je bilo vedno zelo vroče, in sem jih zato v vodo namakal, da bi se malo ohladile. Veš, je res hudir, ko začne sveži ingot skozi valje leteti, takrat postane tam okoli zelo vroče. Voda pa je bila vedno tako prijetno hladna. Čez čas mi je začelo vleči dlani skupaj tako močno, da jih nisem mogel več odpreti. Zdravniki so mi rekli, da se to lepo pozdravi z operacijo, zato sem se dal operirati. Vendar po operaciji ni bilo več moči v mojih rokah; nisem bil več za drugega kakor za v *penzijo*. No ja, saj je v *penziju* kar dobro. Najprej sem začel vole, nato pa še krave pasti; pri tem ni treba tako trdo delati, pa še zasluži se nekaj.“

Malo je še pobrkjal po žerjavici, nato pa rekel naši hčerki: „Moja žena Tončka mi je pa danes povedala, kako lepo si ti tamar počistila, takrat, ko je ona molzla. Prav lepo. Ali bi šla jutri z mano na pašo? Bom pasel

tam na Breznikarjevem, kjer je dosti smrek, in ker jaz slabo slišim, mi boš ti povedala, kje kravji zvonci pojejo.“ Še malo je pobezal v žerjavico in končal: „No, zdaj se moram pa spravit spat, zjutraj je treba zgodaj vstat.“

Od nabiralca kovin na soški fronti do partizana

Drugi večer nam je Matevž pripovedoval, kako je kmalu po koncu prve svetovne vojne hodil s svojimi znanci od Mojstrane po dolini Vrat preko Luknje pod Triglavom na območju okoli Rombona, kjer je bila soška fronta. Tam so po strelskih jarkih nabirali ohišja nabojev, da bi jih doma na odpadu kot cenjeno kovino prodali. Vojaki na meji so to vedeli, in ko so jih videli iti tja čez mejo, so jih pustili, ko pa so šli nazaj, so jih ustavili in jim pobrali najdene stvari ter jih nato sami prodali. Matevž nam je tudi povedal, da so ponekod po tistih strelskih jarkih še vedno ležala okostja; eno celo razpeto preko ostankov mitraljeza v strelskem gnezdu na grebenu.

opravi. Pri komandirju pa je bil kmet, ki je tedaj, ko ga je zagledal, rekel:

„Tovariš komandir, tale tovariš je pri mojem hlevu ukradel povodec.“

Matevž je odvrnil: „Nisem ga ukradel, samo sposodil sem si ga in sem ga zdaj nameraval nesti nazaj k vam.“ Komandant ga je malo postrani pogledal in rekel: „Matevž, saj veš, kakšna so naša pravila in da se takšnih stvari ne sme delati. Zato pojdi v tisto hišo, kjer je prostor za prekrškarje, in počakaj na obravnavo!“ Matevž je med pripovedjo malo pomislil, se nasmehnil in nadaljeval: „Kaj pa sem mogel, vzel sem nahrbtnik in odejo, šel tja ter jim povedal, kar mi je naročil komandir. Tam so mi nato razen odeje pobrali vse, kar sem imel pri sebi; še pas so potegnili iz hlač in me napol slekli ter me spravili v sobo, pred katero je sedel stražar. V sobi je že bila neka partizanka, ki je tudi čakala na obravnavo. Bilo je zvečer, zato sem vzel odejo, se ulegel na pograd in se hotel pokriti.

Pa mi je ona rekla: „Veš, tovariš, jaz pa nimam odeje,

*Pomoč pastirju pri zganjanju krave v tamar
Arhiv Igorja Grabca*

Pri svojem premišljevanju o minulih letih se je Matevž pogosto rad spomnil tudi druge svetovne vojne. Pripovedoval je, da je bil tedaj v partizanih nekje blizu Cerknega. Nekoč je dobil nalogo, da mora z mulo neko težko vrečo prenesti k sosednji partizanski enoti. Naložiti mu jo je še nekako uspelo, mule pa ni mogel voditi, ker ni imela primerne povodca. Zato je šel k bližnji kmetiji, da bi si sposodil povodec. Ker pa prav tedaj ni bilo nikogar doma, je malo pogledal k vhodu v hlev in si sposodil povodec, ki je visel ob vratih. Pri tem je tudi pomislil, da ga mora ob povratku vrniti na isto mesto, ker so partizani upoštevali lastnino domačinov. Ko se je vrnil, je šel najprej k partizanom povedat njihovemu komandirju, kako je nalogo

*Planinski muzikanti
Arhiv Igorja Grabca*

ali bi se skupaj pokrila?“ Pogledal sem jo, prijel odejo, jo pretrgal na pol, dal tovarišici eno polovico, z drugo sem se pa sam pokrtil.“

„Oh, Matevž, ali se ne bi bilo bolj toplo in prijetno skupaj z njo pokriti?“ sem se pošalil. Kritično me je pogledal izpod obrvi in zelo prepričljivo povedal: „Veš, ko ti gre za *grinto*, ti pa ni za take zadeve!“ Pri tem je povsili desno roko in s povešenim kazalcem počasi pomigal. „Ja, kako ste se pa iz tega izvlekli?“ je mene še naprej zanimalo, on pa je nadaljeval: „Uh, sem imel srečo! Že zgodaj zjutraj smo pred hišo zaslišali tekanje in ropot, nakar je v sobo prihitel stražar in povedal, da se približuje sovražnikova hajka in naj takoj odideva iz vasi. No, pa sem jo res pobrisal, vendar ne z drugimi! Odločil sem se, da ne grem še enkrat k njim v arest, zato sem krenil sam proti domu. Kar počez sem hodil tam nekje proti Sorici, nato pa preko Jelovice po gozdovih,

se pazljivo izogibal ljudi in tako prišel v bližino naše vasi. Vedel sem, da je nevarno iti kar tako po vasi, saj bi lahko kdo po moji obleki sklepal, da sem bil v partizanih. Da ne bi vzbujal pozornosti, sem pri nekem kmetu vzel grablje, jih dal na ramo, potem pa šel skozi Gorje proti domu. In tako sem se zmazal. Nazaj v partizane se pa nisem vrnil.“

Nabriti pastir

Nekoč sem ga ob ognju vprašal, kako je začel pasti. Povedal je, da se je po upokojitvi zanimal, kje bi dobil kakšno primerno delo, pa mu je sosed povedal, da kmetje iščejo pastirja za vole na planini Velika Raven. Stopil je povprašat, se z njimi zmenil in nato res začel na tisti planini pasti. Povedal je, da je bila tam majhna kočica, tako da je lahko jeseni k njemu prišla tudi žena Točka, ki je nato tam okoli pridno nabirala brusnice. Ko sem se o tem nekoč na naši planini pogovarjal z nekim kmetom z Bohinjske Bele, se je veselo

pozdravu nekaj lepih besed namenil, pa nisem opazil, da je zadaj za pečjo v mraku neki funkcionar iz doline sedel. Ko je slišal, kako sem majerci „rožce trosil“, se je pa oglasil: „Ja, Možic, v dolini pravijo, da ti tam gori nad Veliko Ravnijo *golcvaš*, jaz pa vidim, da le tu na Kranjski dolini majerce *plavšaš*.“ Uh, kako sem se razjezil! Sem koj stopil do njega, ga zagrabil za roke in mu jih zvil nad glavo, da je zajavkal in padel na kolena. Jaz pa sem mu ukazal: „Kaj boš ti mene grdil, jaz sem semkaj po hrano prišel, ti pa tu okoli postopaš, lump! Takoj zmoli očenaš, če nočeš, da ti roke polomim!“ In veš, kako je nato molil! In še prav dobro je znal očenaš, čeprav je bil komunist in še funkcionar po vrhu, ha, ha. Potem se me je pa bal kakor hudič križa.“

Znani kipar iz Ljubljane

Kmalu potem, ko smo obnovili pastirski stan na Belski planini, sem iz smrekovega debla naredil približno en meter dolgo skulpturo, ki sem jo namestil ob vho-

Pastir Matevž s
psico Lajko
Arhiv Igorja Grabca

nasmejalo: „Ja, ja, Možic, ta pa je ta pravi tič. Veš, za tiste brusnice so vedele tudi druge žene, in ko so jih prišle nabirat gor na Veliko Raven, se je Možic do nagega slekel in tekkel proti njim, z rokami prešerno mahal ter glasno vpil. Tako so se ga prestrašile, da so posode z nabranimi brusnicami kar tam pustile in zbežale v dolino. Pa je imel dvojni profit.“

Divji drvar

Matevž je v času, ko ni pasel, pogosto gozdaril tam nekje nad Veliko Ravnijo. V gozdu si je iz lubja podrtih smrek naredil streho, pod njo pa ognjišče in ležišče. Vprašal sem ga: „Od česa ste pa tam živeli, Matevž?“ „Oh, v nahrbtniku sem s sabo prinesel koruzni zdrob in nekaj ocvirkov, nato pa kupal žgance vsak dan.“ „Kaj pa voda, kje ste jo dobili?“ „Ja, v mlaki. Kaj češ, to je bila edina možnost. No, vsake nekaj tednov sem do doline stopil, za kaj manjšega pa kar tja do kočice na planini Kranjska dolina. Tam je bila ena prijetna majerca, pa sem jo dostikrat za kaj poprosil. Enkrat, ko sem do nje prišel in sem ji ob

dneh vratih Vile Rogovile. Matevž se je ravno vrnil s paše, nekaj časa gledal ta obdelani hloidič, nato pa rekel: „Ta figura pa prav *cira* bajto!“ Vesel sem bil pohvale, ki je nato povzročila, da sem začel na planini kar pogosto delati lesene kipe, kakor na primer Planinske muzikante. V zvezi s tem mi je nekaj dni zatem Matevž prav nasmejan povedal prijetno dogodivščino. Tisti dan je na robu Belske planine pazil, da krave ne bi ušle proti glavni cesti med Mrzlim studentcem in Koprivnikom. Tedaj so se po poti s ceste do njega z avtom pripeljali neki turisti in eden od njih mu je rekel, da se mu zdi zelo znan, vendar se ne more spomniti, kje ga je videl. „No, saj se boste spomnili!“ mu je spodbudno rekel Matevž. Nato je šel turist malo pogledat po planini, prišel do Vile Rogovile, si jo nekaj časa ogledoval, potem pa pritekel nazaj in mu navdušeno rekel: „Zdaj pa vem! Vi ste tisti kipar, ki je v Ljubljani razstavljal lesene kipe!“ „No, saj sem vam rekel, da se boste spomnili!“ mu je smeje odvrnil Matevž. In na vsa usta se je smejal tudi, ko je to pripovedoval meni. Takrat mi je še povedal,

da njegov sin tudi rad oblikuje iz lesa; kmalu zatem pa mi je prinesel celo njegov obešalnik za v kočo na planini. Kljuge obešalnika so bile narejene iz ukrivljenih srninah nožic, na nosilni deski pa so bili poleg letnice izžgani vzorci veverice, divjega petelina in raznih planinskih cvetov.

Matevž, vse prej kot preprosti pastir

Kadar je Matevž prišel s paše, je običajno kaj prinesel s sabo; najbolj pogosto kakšno suho vejo. Nekoč mi je rekel: „Veš, k bajti moraš vedno kaj prinesiti, potem ti nikoli kurjave ne zmanjka.“

Kmalu potem je začel nositi približno štiri metre dolge, lepo ravne smrekove drogove. Ko sem ga vprašal, za kaj jih potrebuje, je rekel: „Iz tega bom naredil lestve, da jih bom lahko prodal.“

„A prečne letve boste pa iz smrekovih vej naredili?“

„Ne, za tiste bom pa nagnojve veje uporabil!“ mi je odvrnil. Ker sem prvič slišal za nagnoj, sem ga naprej

je, da se mi ga je zdelo prav škoda pustiti tam. Zdaj pa ne vem, kako bi ga ohranil, ker ga je preveč.“

„Matevž, glede na to, da mesa tako primanjkuje, ga prodajte kar v kakšno gostilno, morda boste še zaslužili,“ sem mu nespametno svetoval.

„Ja, lahko bi to naredil, vendar ne vem, ali je meso v redu, kar svoji psici Lajki ga bom dal!“ je bolj modro sklenil. In res je nato meso skuhal v velikem loncu na ognju pred kočo ter ga dal psici. Najprej ga je ogromno pojedla, nato pa začela bruhati in se ga ni več pritaknila. Kmalu zatem je prišel Matevž k meni in rekel: „Veš, kako dobro, da nisem mesa kam oddal, samo pomisli, kaj bi bilo, če bi ga v kakšni gostilni ponudili gostom.“ Kožo mu je pa le uspelo prodati pri Koteksu v dolini.

Matevževa družina

Matevža smo zvečer ob ognju pogosto poslušali, njegova žena Tončka pa je bila bolj zaposlena z delom v koči, zato običajno ni prišla zraven. Zjutraj in zvečer

*Pastirica Franca s
Koprivnika
Arhiv Igorja Grabca*

*Pastir Matevž žene
zjutraj čredo na pašo.
Arhiv Igorja Grabca*

zvedavo vprašal: „Kakšen pa je nagnoj?“ On pa: „A ga res ne poznaš? To je ja najboljši les! Spomladi tako lepo rumeno cveti in je zelo trden, lahko ga tudi lepo zgladiš, pa še sam se nato lepo rjavo obarva. Boš šel jutri z mano, tam nad Dolgo dolino ga je ogromno in ga bova nasekala.“

Naslednji dan sva šla tja ter pripravila kose lesa: on za prečne letve v lestvah, jaz za izdelavo figur. In res me je ta les zelo navdušil, tako da sem pozneje iz njega kar precej kipcev naredil, ki zdaj krasijo Vilo Rogovilo. Oh, ta Možic! Vse prej kot preprosti pastir je bil – bister, duhovit in sposoben, izredno samostojen in živahen človek.

Zastrupljeni teliček

Nekega dne je Matevžu na Ivovcu nedaleč od Belske planine poginil teliček, ker je verjetno kaj strupenega požrl ali pa ga je pičila kača. Povedal mi je, da gre tja zato, da ga bo odrl in kožo nesel prodat v dolino. Ko pa je prišel nazaj, je poleg kože prinesel tudi poln nahrbtnik telečjega mesa in rekel: „Veš, tako lepo meso

je molzla krave, urejala prevoz mleka v dolino, krmlila pujska in podobno. Pri tem jo je pogosto spremljala naša starejša hči, ki je najbolj uživala pri čiščenju tamarja. Kljub zaposlenosti je Tončka pogosto prisledla k lesenim mizi pred Vilo Rogovilo in pripovedovala, kako so pasli na Grajski planini, kako je tam kača pičila njene sina, tako da je postal invalid, kako je v dolini pridno študirala njihova hči, ki je postala biologinja, in podobno. Pri njej smo dobivali mleko ali smetano in imeli prav tako prijeten odnos kakor z Matevžem.

Nekoč smo šli nabirat brusnice na Ogrinca in jih ob vrnitvi ponosno pokazali Tončki. Ona se je prijetno nasmejala in rekla, da je največ brusnic na barju ob Grajski planini ter nam svetovala, naj gremo še tja pogledat. Ko smo pozneje res šli, smo bili zelo presenečeni nad obilico brusnic v vlažnem okolju barja. Po sedmih poletjih sta Tončka in Matevž zaradi starosti prenehala hoditi past na Belsko planino. Tako sta od starejših pastirjev ostali na drugem koncu Belske planine samo še pastirica Franca in njena hči Ivanka, s katerima smo se tudi precej srečevali. ●

*Večerna zarja na
Aconcagui
Arhiv Antona Burgarja*

V deželi zlatih Inkov

Podkev z Aconcague – 2. del

Mule so vsak dan prinesle tovor odprav, ta dan so se s tovorom tudi vrnile. V dolino so morale odnesti dva hudo pomrznjena alpinista, Argentince in Poljaka. Franek, ki se spozna na zdravništvo in ki ju je videl v bivaku, je bil kratek: „Nekaj prstov bosta izgubila, eden tudi precej dlani.“ Nič se nismo spraševali, ali je zaradi takšne cene vredno iti na goro. Vsak si mora odgovor najti sam. Sedel sem v zavetju dnevne kuhinje, ko so po zahodnih grebenih Aconcague hrumeli vetrovi. Pijane, suhe snežinke se niso hotele usesti na tla, sonce je zahajalo za daljne vrhove brez imen ter noč brez spanja, ki me je čakala; da, to so bili trenutki tihe sreče v deželi zlatih Inkov.

Utrinki iz baznega tabora

Popoldan se je vrnil Ivica, prijatelj iz Smedereva, ki je šel na goro kakšno uro za prvimi. Dopoldan je stopil v opremo k meni, rekoč: „Mitja, ajde, idemo malo gore, da prošetamo,“ Ivica, oprostite, koleno me še boli, mogoče jutri. „Onda idem sam, ajd zdravo,“ in se je sprehodil tja do 5200 m, kjer so ostali postavljali šotore. Naš simpatični, duhoviti Ivo se takole sprehodi 1000 m navzgor in nazaj. V miru sem hotel še kaj napisati v dnevnik, daleč od domače televizije, ampak stalno je kdo v kuhinji. Mišo, Franek, Dragan, Tomaž, vsi pametni kakor jaz, vsak je povedal tisto, kar sem že

zdavnaj vedel, in ne preostane mi drugega, kot da se začudim in rečem „ne ga loimt, a je to mogoče.“

Sto in deset čudovitih ljudi srečamo in spoznamo na tem obračališču norih mul. Eden od njih je bil na primer švicarski deseti brat. Dolge opletajoče noge, muzejski razpadajoči čevlji pastirja z Velike Planine, nahrbtnik v slogu „bilo je nekoč“. Vetrovka strgana, nedoločne barve; srajca, ki verjetno ni bila nikoli nova; strgana jopica, hlače – ah, saj že vse veste. Ampak – ko bi videli njegov korak, tri metre se je potegnila njegova stopinja, preudarno, kmečko je dvignil nogo in dolgo, dolgo je trajalo, da je bil korak

zaključen. Toliko neke težke ljubezni do hoje je bilo v njegovem gibanju. Ves tabor ga je imel rad, z vsakim je spregovoril dve tri besede; četudi ga nisi razumel, si čutil toplino in vedel, da ti hoče dobro. „A tisti Švicar!“ smo govorili. Kjer se mu je zahotelo, je bivakiral. Ničesar ni zahteval, skoraj ga nismo videli, da bi kaj jedel, zato smo ga vsi v bazi vabili na prigrizke, juhice ali čaje. Nič se ni zahvaljeval, oči so povedale vse. „Kajne, fantje, na gori si moramo deliti slabo in dobro,“ so govorile. Nekakšna šotor-bivak-vreča, ki mu je kot ogromna razpadajoča mortadela visela čez nahrbtnik in široka utrujena ramena, je bila dom, ki mu je reševal življenje v mrzlih andskih nočeh. Na goro je šel z našimi. Vsa pisana družina v bazi je bila z njim. Bo občutil vrh, se bo vrnil zdrav? Kakšno bo vreme? Ne vem, kdaj – bilo je pač – pride novica „Švicar je zelo slab, vrača se“ in nato smo popoldne zagledali orjaško postavo z rdečo mortadelo, ki se je primajala visoko čez greben. Počasi, zibajoč se je spuščal proti bazi po krajši, a nevarnejši poti čez serake. Nekateri so mu šli naproti. Prišel je kot pijan, izbuljenih oči, piskajoče sape, nekaj je hropel v francosko-nemški švicarščini. Zvrnil se je v bivak in zaspal. Fantje so mu vsilili tople čokolade, čaja, juhe, ga potlačili v spalno vrečo in ga pustili, naj se prebudi v življenje. Zjutraj se je zbudil, povedal, da je v orkanskem vetru prespal noč zunaj, brez hrane, da je bil le na 6000 m. Potem je vstal, začel nositi vodo, pomivati posodo, obiskovati prijatelje po šotorih ..., oh, ko bi bilo na svetu še mnogo takih desetih bratov.

Ali pa izgubljeni Američan, doma iz Severne Karoline, ki se mu je, ne prvemu ne zadnjemu, „izgubila“ vsa prtljaga, in tako je taval, duša izgubljena, po bazi kot šepajoča revna prikazen. Selil se je iz šotora v šotor in neskončno dolgo buljil v greben, kdaj se bodo vrnil prijatelji z gore. Prespal je v šotoru, ki je bil trenutno prazen, le najnujnejšo obleko je imel. Krivične strele vedno zadenejo tistega, ki ni nič kriv. Nori veter mu je ponoči položil šotor bolivijskih planincev, v katerem je prespal. Zvite palice ogrodja in strgana tkanina so mu dokončno uničile voljo do vsega, kar bi še lahko storil. Kot izbljuvek iz krokodiljih ust se je izvlekel iz pomečkanega zelenega platna, vstal, nikogar ni pogledal in začel nepremično gledati v greben, da bi se prijatelji vrnili in mu posodili opremo za vrh, ki si ga je tako neizmerno želel.

Na goro

Prišla sta težko pričakovano jutro brez bolečin v kolenu in odločitev, da vendar nisem prišel tako daleč samo spat. Vzel sem, kar je bilo treba, in rekel razbolelim glavam po šotorih „gor grem.“

„Saj bi šli zraven, ampak – glave, višinska ...“

Vem, da je res, ne lažejo. Franek Klemenc, zdravnik, član zlate sekcije in bivši državni prvak v kotalkanju, se komaj kaj premika med šotori. Mišu, predsedniku društva, težkokategorniku, je višina napihnila obraz. Dragan, mirni železar iz Smedereva, stoka zaradi razbolele mišice in tudi Tomaž, moj sodelavec, odličan

smučar, se ne more znebiti glavobola. Ivica Stojič utrujen poležava, saj se je že vrnil s 5200 m.

Odsel sem. Vprašanja so se porajala sproti, ob vsakem koraku, ali bo šlo, kakšno bo vreme, sam bom – morda je tako še bolje. „S 4200 na 5200,“ bodo zavzdihnil stari himalajci, ki so recimo imeli bazo na 6000 m. Fantje, jaz sem prvič tako visoko, vsakdo je šel nekoč na vsako višino prvič. Saj kar gre, počasi sem prestopal, počasi dihal; to je vsa umetnost. Srečam Rada in Romana, vračata se. Veter jima je podrl šotor. „Ne, gor ne greva več, preveč je pihalo in mraz je bil,“ pravitava. Slabo kaže. Počasi, čisto nezaznavno se je med

ritem hoje začela plaziti višina. Nobene nove zgodbe ne bom povedal. Dihanje je sunkovitejše, počitki pogostejši in daljši, preklinjam krajše, a izdatneje, palice včasih zasadiš v zrak. Na 4900 m se spogledujem z Mt. Blancom. Tam dohitim Lipeta in Šraufa, ki tovorita hrano, kjer so jo pustili prejšnji dan. Šrauf je sumljiv – ne policiji, zdravstveno je sumljiv. Pogosto se ustavlja, suho pokašljeva, malo je jedel, pa še tisto izbruhal. Vse skupaj ne poteka tako, kot je Šrauf navajen z drugih višjih gora in sten. Aconcagua je 1900 m nižja od Everesta, na katerem je že stal, ampak če človeka izda zdravje ...

Na 5200 m se fantje šopirijo na Stolovem stolu, se crkljajo s čajčki, Milan prešteva cigarete in ne dojame, da jih je vedno manj. Lipe ocenjuje, kakšne so variante za vrh, Jože je tiho, bulji v sneg in ponavlja lekcije iz španščine. Kot redkega gosta me posadijo na stol. „Izvolite čaj, juhica, čokolada.“ „Ne, hvala.“ Restavracije na teh višinah so drage. Moj osebni višinski rekord – pa še roke mi ne dajo; maščevanje je sladko. Končno jih prisilim, da se rokujemo, ne bom se maščeval. Ob vrnitvi sem naletel na Šraufa. Težko je hodil, veliko počival. Stane, kajne, ti že veš, kaj je s teboj. Koliko podobnih kriz si z levo roko pretolkel, se soočal s smrtjo, uspehi, neuspehi. Življenje je nihanje, Aconcagua je bila slučajno tvoj negativni nihaj, zato si se drugo jutro vrnil s pljučnico. Ljudje so na gori umirali zaradi te bolezni. Nekoč boš poravnal račune – gora čaka.

Mule opravijo ogromno dela pri prenašanju opreme. Arhiv Mitje Jesenovca

Nekje sredi vračanja srečam mlajšega Švicarja, malo poklepetava, mudi se mu, poln energije je. Čez dva dni je ob vrnitvi umrl – pljučni edem. Nikoli ne bomo izvedeli, kdaj in zakaj so se na gori sprožile sile, ki so uničile mlado življenje tako daleč od doma. Stane se je znal vrniti. Vedel je: čim nižje, v s kisikom bogatejši zrak, to je rešitev. Švicar tega ni hotel vedeti.

*Sonce je tako močno,
da sneg izpareva -
se ne topi.
Arhiv Mitje Jesenovca*

Celjenje ran

Drugi dan se je Šrauf zdravil v kočici, ki je bila center baze. Posadke so se menjavale in tokrat smo štab zavzeli Jugoslovani. Notri so bili komunikacijski center,

*Še en skoraj uničen
bivak na višini 6300 m
Arhiv Mitje Jesenovca*

centralna kuhinja, klinični center, kjer sta se zdravila poleg Šraufa še šef Mišo in dohtar Franek. Eh, Franek, član zlate selekcije, zdaj pa še za leseno nisi, tudi zdravnike butne višinska. Miševih 105 kg pa opravičuje njegove bolniške. Bolnega Šraufa je prevzel v oskrbo bolan zdravnik, tako sta idealen par. Ves dan je pihal veter; kako je šele na višinah?

Popoldan so se vrnili Milan, Jože in Lipe, šotora sta podrta, v viharju ju niso mogli postaviti, obtežili so jih s kamni ter si prišli v bazo pregret pomrzle ude. Takoj,

ko se veter umiri, bodo šli nazaj, na vrh, zaenkrat pa so prišli dobro jest in spat. Franek, Roman in Rado se kot prvi odpravijo v dolino. Zavidamo jim. Vsak večer sem se bal prihajajoče noči. Človek ne more zaspati na silo, spanec se mora v človeka prikrasti. Tablet nisem jemal. Bedenje človeka potolče, kajti spanje je ti-sti del 24-ih ur, v katerem naj bi si pridobili novo energijo, si sprostili možgane in se kot rešeni brodolomci zbudili v svežem jutru. Zvečer smo imeli čilsko-ameriško-jugoslovansko srečanje na višini obračajočih se mul. Prižgali smo bakle in sveče, pili čaj, kajti na tej višini vlada prohibicija. Zabava brez pijače? Na svetu je vse mogoče. V nežnem večernem mraku je Mišo dahnil „Kaj bi dal, da bi bil kondor.“ Lipe pa nazaj: „Kozel, tedaj bi te šele glava bolela, kondorji visoko letajo.“ Ponoči sem šel odtočit. Vame trešči topla mirna andska noč z milijoni prižganih zvezd. Luna se ravno tihotapi s srebrno meglico izza gore. Božanski mir je vladal, sveta ni bilo občutiti, obstajalo je le neizmer-no, večno vesolje. Da, tako je bilo, ko se je rojevalo življenje na zemlji. Iz morja je neke bleščeče noči prilezla rakovica, se razgledala in rekla „Joj, kako je tukaj čudovito, kar tule bom ostala, samo malo se uredim.“ Tisočletja se je urejala, naredila si je noge, pljuča, nerodno shodila, s fantom sta bila pregnana iz raja, potem smo se ljudje oblekli, z veseljem grešili in začeli hoditi v hribe. Da, taka je bila prva noč, iz katere se je rodilo jutro, ki še traja.

Noč rakovice je minila. Tomaž, sotrp in iz šotora, se pohvali, da se mu je glava po dolgih dneh bolečin končno umirila, zdaj ima razpokano in zateklo spodnjo ustnico, ki je kot stara, šarmantna aktovka. Tudi moje koleno je razboleno. Predvsem pa ni bilo prave higijene. Moški smo šli za skalo, ženske so bile vedno v akciji tri. Dve sta strateško nadzorovali teren, tretja pa je opravljala, kar je pač opravljala.

Ponovni poskusi

Vreme je bilo lepo. Ivica je rekel, da gre na 5200 m, poskušal bo popraviti šotor, prespati in iti više, dokler bo pač šlo. Prima dedec, tale naš Ivica. V Puente del Inca gredo Dragan, Mišo, Jože in Šrauf. Dogovorimo se, kako bo s transportnimi vrečami, mulami, hrano itd. Nič pretresljivega se ne dogaja na Plaza de Mulas. Zelo malo tistih, ki se vračajo z gore, je bilo na vrhu. Vsi preklinjajo veter. Do 6000 m še nekaj pridejo, potem jih pa 100- in večkilometrski sunki zaustavijo. Lipe in Milan sta se izdatno hranila; vrhu se ne odpovesta. Ker se Ivica ni vrnil, smo upali, da je popravil šotor in prespal. Takole nekako sta računala: prespati na 5200 m, oditi na 6000 m, se odpočiti v bivaku Berlin, kjer je prostora za šest ljudi, ponoči na vrh in čim prej v bazo. Sprejemljivo. Koleno me sicer ni bolelo kot prej, zato si ga nisem upal na novo obremenjevati. Dan je bil dolg, lep, kako je bilo v višjih nadstropjih, nismo vedeli. Popoldne sta odrinila, nabrušena, prepričana o vrhu, preklinjala sta le stol, ki je balast, pa vendar bi se morala na vrhu slikati z njim, kajti – če ne bo diapozitivov, ne bo denarja.

V bazi je obstajala mednarodna trgovina „Intermulas shop“. Vsi so bili navdušeni nad Lekovim čajem Plan-
tex in napitkom Olimpik. Od Medexovih proizvodov
so najraje jemali apitrim, apikompleks in druge ojače-
valce energije. Mi smo pa jedli njihove suhe hruške,
fige, orehe. Brezcarinska cona na 4000 m. Bili smo pri-
jazni drug z drugim, hvalimo vse po vrsti, si ponujamo
to in ono, čeprav ni vse po našem okusu, prima, bu-
eno, O. K. – važno je mednarodno sodelovanje, tudi
za ceno železniških težav. Gostih stvari sploh nismo je-
dli. Argentinske konzerve niso nič posebnega, grobo
mleto meso nedoločene barve, in to v deželi, ki menda
proizvede največ govedine, kovačeva kobilica ... Najra-
je smo imeli juhe Knorr, pire krompir, mleko v prahu
– utekočinjeno seveda, predvsem pa čaji, kombinacije
Plantexa, kamilic, domačih čajev z medom, marmela-
do – domišljija na višinah je delovala. Zvečer sva s To-
mažem prižgala Ilirijine bakle in plamenice, kakšno
spustila po mlakuži in vzdušje je bilo tu.

Še kar v redu sva spala. Piše se 8. februar. Dan kot iz
pravljice. Tomaž bo šel po šotor in poskusil izvedeti,
kje so naši trije. Dolinski fantje so se že krepko nama-
kali v termah; tudi mi se bomo. Tomaža sem pocrkjal
z mlekom; nekaj vode, malo belega prahu, kuhališnik in
mleko je tu. Vse je tako enostavno, zakaj so sploh krave,
s kravami je toliko dela. Tomaž je bil revež. Ustnica –
lubenica se mu je povisila tja čez brado. Tako daleč v
tujem svetu in to z menoj, ki sem se mu lahko samo

režal. Pred štirimi dnevi je njegova hčerka dopolnila
štiri leta in potem je moral iti sam na visoko goro – pre-
več za enega človeka ... Sicer je bil v službi navajen še
kaj hujšega, toda tam, kjer je volja, tam je cilj.

Od dvanajstih sem ostal sam, štirje so bili zgoraj, ostali
spodaj. Ta dan sem se poskusil celo sončiti. Tudi sku-
pina štirih domišljavih Američanov, s katerimi se ni
nihče družil, je odšla na hrib. Z vso moderno opremo
so prihajali na mulah in z njimi majhen kuža nikakr-
šne pasme, recimo mulat, ki so ga verjetno v Puente
del Inca zaradi kratkočasje zvalili s seboj. Postavili so
najnovejše dvojne iglu šotore, kuža se je motal okoli
njih. Nenadoma je priletel prvi kamen in zadel pre-
strašeno žival in potem so se srečni Amerikančki šli,
kdo bo psa večkrat zadel. Nismo verjeli svojim očem.
Kuža se je odvrlel in ure nepremično strmeli proti
ameriškim šotorom. Nekaj vietnamskega je bilo v vsej
zadevi. Dokler jim je bil pes na dolgi poti za zabavo, je
bilo vse v redu. Ko se je bilo pa treba z njim ukvarjati
in ga nahraniti, je bilo kamenja več kot dovolj, da so
ga pregnali. Naj se vidi, kdo je tu gazda. Nihče, kar nas
je ostalo v bazi, jih ni sprejel medse. Ni jih izobčil pes,
sami so se izobčili. In potem je cel tabor hranil simpa-
tično, hvaležno žival, kajti tudi on je celo pot prehodil
kot ostali, ki nismo Američani. Nikoli te ne bom po-
zabil, črni mešanec upognjenega repa in otožnih oči.

Konec drugega dela. Se nadaljuje. ◉

*Megle se dvigajo po
snežnem viharju ob
pobočjih Aconcague.
Arhiv Antona Burgarja*

Foto Oton Naglost

O pozdravljanju in korona planincih

„Ej, ti, a ne boš nič pozdravil!“ je prišleka, ki je vstopil v vaško gostilno, nadrl čokat mlajši moški, okoli katerega je stalo še nekaj sodelavcev, kot se je kmalu pokazalo. Tujec je nekoliko začudeno pogledal in rekel: „Dober dan.“

„Kaj, od kod se pa mi poznamo? A nas ti zajebavaš, al' kaj?“ In je začelo z vseh strani padati po nič hudega slutečem gostu.

Nikoli mi ni uspelo ugotoviti, ali gre za anekdoto ali je dogodek resničen. V inačicah se je zgodba občasno pojavila, prestavljena v različna krajevna okolja.

Zasnova za ta zapis je bil razgovor v Češki koči, med katerim se je oskrbnica Karmen spraševala, kam je izginila tista lepa navada, ko so se znani in neznani planinci med seboj pozdravljali na poteh oziroma so pozdravili, ko so prestopili prag planinske kočice.

Zaradi korone je svoj delež k spisu prispevala tudi množica obiskovalcev gora in gozdov okoli mesta, ki so v tem naravnem okolju zaradi svojega obnašanja delovali kot tujki. Zaradi tega je pisanje ušlo izpod nadzora in se nekoliko razširilo.

Kot nekaj posebnega smo doživeli pozdravljanje na Irskem. Na ozki poti čez strmo travnato pobočje visoko nad gladino morja se srečamo s skupino pohodnikov, pred katero hodi vodnik. „Hello, kako ste? Od kod ste?“ se je prijazno nasmejal in ponudil roko. Očitno je slišal, da smo tujci. Kratek klepet, zaželel nam je

prijetno bivanje v svoji domovini in šli smo vsak svojo pot, mi s prijetnim občutkom o prijaznih in sproščenih ljudeh.

Rimljani so se pozdravljali z *Ave*, s katerim so drug drugemu zaželeli zdravje in dolgo življenje. Verjetno vsaj posredno Zdravo oziroma Živijo izvirata iz tega starorimskega pozdrava, tako kot sopomenske izpeljanke v drugih jezikih. Ponekod si nemško govoreči planinci zaželiijo *Berg Heil*, drugje tudi *Servus*, Italijani

„Pa boglonaj, da se poznamo,“ je imel navado reči Čopov Joža komurkoli, ki ga je srečal.

Pozdrav je bil od nekdaj znak spoštovanja; tisti, ki se je vzpenjal, je zato pozdravil sestopajočega.

rečejo *Salve*, Čehi zapojejo *Ahoj*; Korzičani pa pozdravijo z *Bunghjornu*.

Do pred kratkim so v prostem času hodili v gore predvsem ljudje, ki so jih ljubili in spoštovali, danes pa mnogi zahajajo mednje po sili razmer, ker drugam ne morejo oz. ne smejo. Prvi so imeli in še imajo spoštljiv odnos do gora, poti, pašnikov, domačih in divjih živali, zaščitenege in nezaščitenege cvetja, drugi nimajo hribovske prakse in nikakršnega odnosa do naravnih danosti in naravne dediščine. Prvi so ljubitelji nara-

Pozdravi so raznovrstna konvencionalna sporočila ob prihodu, srečanju, odhodu. Izražajo odnos med pozdravljalcem in pozdravljenecem, spoštovanje, počastitev, naklonjenost, prisrčnost, dobrodošlost, dobronamernost ali druge dobre želje za blaginjo pozdravljenih oseb. So vsakdanja in najbolj frekventirana kulturna komunikacijska dejanja. (...) V današnjih družbah so pozdravljanja največkrat samodejna dejavnost, na katero smo pozorni, če se ne izvaja ali če pozdrav ni vrnjen z odzdravom; oboje je znak spremembe odnosov. (Gorazd Makarovič: O vrstah in pomembnih gibnih pozdravov, *Etnolog*, 24/2014)

ve, drugi pa predvsem ljubitelji *lajkov* na družabnih omrežjih.

Slovenščina je bogatejša za novo besedno zvezo, ki se je pojavila lani, korona planinec, tudi korona pohodnik ali sprehajalec.¹ Kako ga spoznamo? Ne pozdravlja niti ne odzdravlja; gleda v tla ali vstran; od njega odpadajo smeti kot jesensko listje v vetru. Vendar v tem ni prav nič nenavadnega. Iz nakupovalnega središča, kjer ni samo nakupoval, temveč se je tudi družil z enako mislečimi prijatelji in znanci, se je tako rekoč izza mizice prestavil neposredno v gozd in gore. V trgovskem centru so za njim pospravile snažilke ali natakariče, v naravi bi moral sam. Saj bi, a kaj, ko mu ne pride na misel. Pač ni navajen, kaj hočemo.

Častni kodeks slovenskih planincev, ki ga je sestavil dr. Dore Tominšek, je skupščina Planinske zveze Slovenije sprejela leta 1973. Do zdaj so ga trikrat dopolnili, tako da ni zastarel, ampak je skladen z duhom časa. Zadnja dopolnitev je iz leta 2015.

Nikoli mi ni prišlo na misel, da bi ga odprl. In zakaj sem po dolgih letih začutil, da bi morda le bilo dobro pokukati med strani planinskega častnega dokumenta? Zaradi očitne spremembe v sestavi hribovske populacije.

Med prebiranjem kodeksa sem sprevidel, da gre pravzaprav za načela temeljne olike, za osnove bontona, ki omogočajo prijaznejše sobivanje. Imel sem srečo, da mi jih je stara mama z nenehnim ponavljanjem privzgojila že v rosnih letih, zato se mi zdijo samoumevne.

Ko smo na tečaju za planinske vodnike celo uro namenili planinskemu kodeksu, se mi ni zdelo potrebno, da bi ga šel brat, saj sem mislil, da vse, kar piše v njem, že itak vem. A ne samo to, po nekaterih načelih tovarštva in medsebojne pomoči smo se hote ali nehote ravnali tudi na organiziranih in neorganiziranih planinskih izletih in pozneje kot vodniki PZS.

Naj omenim samo nekatere izmed osnovnih točk v *Kodeksu*, ki je med drugim tudi zbirka praktičnih nasvetov za ravnanje v gorskem svetu in priprave na izlet.

Ne delam si utvar, da se bo zaradi treh za vsakodnevno rabo koristnih napotkov karkoli spremenilo, a vseeno:

5. točka III. odstavka piše o ravnanju z odpadki v gorskem okolju,

6. točka III. odstavka o spoštovanju pravice do tišine, ne uničevanju cvetja, pravici do pristnega in čistega okolja,

9. točka VI. odstavka pa pravi: Zunanji izraz planinskega tovarštva in spoštovanja je tudi pozdravljanje. (...) Nevljudno je, če na pozdrav ne odzdravimo.

Gotovo me je do branja častnega kodeksa pripeljala pandemična situacija, v kateri ljudje na raznovrstne načine iščejo uteho, sprostitev ali izhod iz stiske, v kateri so se znašli. Ena od možnosti je hoja. Po travnikih,

Foto Otan Naglajst

gozdovih, planinah, gorah, kadar zaradi protikoronskih ukrepov ni prepovedan dostop do njih. Vsakdo ima pravico do iskanja svojega mesta pod soncem, vendar bi moral iskati svoj prostor tako, da ne bi spravljal v slabo voljo soljudi in škodoval naravi. Održene maske – neki neizživeti „umetnik“ je svojo kot ultramoderno instalacijo obesil celo na vejo, robčki, embalaža in podobne smeti ne spadajo na tla, oziroma kamorkoli jih že odvržejo. Nič nimam proti ljudem, ki se zatekajo v naravo, moti me, ker tistega, kar so prinesli s seboj, tudi ne odnesejo s sabo, bodisi v želodčkih bodisi v žepih ali *ruzačkih*.

Pa pozdravijo ali odzdravijo tudi lahko. Naj se zgledujejo po svojih majhnih otrocih. ●

¹ Velja za oba spola.

Janja Lipužič

Ko drugam ne bom mogla

Po obrobju Moravške doline

Kamniško-Savinjske
Alpe so kot na dlani.
Foto Franci Horvat

Da bom po tistih krtinah pohajala, ko drugam ne bom več zmogla, sem *Hvala, kdaj drugič* takrat zavihala nos nad vabilom hribovske družine na pohod po Moravški planinski poti – in po svoji stari navadi odhlačala nekam po svoje.

Dan „ko drugam ne bom mogla“ je prišel prej, kot sem si predstavljala. Zgodaj spomladi, ko so se zemljevidi in vodniki samoizolirali pod nekaj mesecev staro plastjo prahu in je izletniške načrte prekrila koprena malodušja, mi je med iskanjem idej za kakšen bolj rovtarski izlet s čim manj tveganja po hoji v strnjeni koloni – ušel nepričakovan medmet navdušenja. Je

pokimal tudi par nog za družbo in že sem naravnala koordinate na Krtino (z veliko začetnico!) in se pod Krtinskim hribom (357 m, če vas res zanima), mimo reklamnega panoja za Krtino D'Ampezzo (čustva so nevarno zanihala med smehom in jokom) namenila odkrivat krtine na robu pripadajoče mi statistične regije. Ja, čez sedem let vse prav pride.

Moravska dolina leži slabih trideset kilometrov severovzhodno od Ljubljane, med dolino Črnega grabna, po kateri je speljana avtocesta čez Trojane, in dolino Save na jugu. Na vzhodni strani sega do cestnega prevala Kandrše, na meji občin Litija in Zagorje ob Savi. Okoliški vrhovi – Limbarska gora, Cicelj, Murovica, Slivna in Veliki vrh, geografsko pripadajo zahodnemu delu Posavskega hribovja. Med več kot tridesetimi naselji so največje Moravče, kot fara omenjene že v prvi polovici 13. stoletja. Na osrednjem trgu pred veliko baročno cerkvijo sv. Martina stojita ena starejših

stavb iz začetka 19. stoletja, Jurkova hiša (danes gostišče), kjer je bil rojen pisatelj Fran Detela, in kip matematika Jurija Vege, rojenega v vasi Zagorica na obronkih Murovice.

Moravska planinska pot

Moravško planinsko pot (MPP) je pred štiriindvajsetimi leti trasiralo Planinsko društvo Moravče. Zamislili so si krožno, dvainpetdeset kilometrov dolgo pot po hribovitih obronkih doline, v glavnem po gozdnih poteh in kolovozih, tu in tam, kjer ne gre drugače, tudi

Vače s Slivno v ozadju
Foto Franci Horvat

po lokalnih asfaltnih cestah. Najvišja točka je 867 metrov visoka Slivna ali Pivkelj. Neuradna skupna višinska razlika znaša okoli 1900 metrov, plus-minus, odvisno od izhodišča. Celotna MPP zahteva okoli šestnajst ur hoje; da je to v enem zamahu dneva mogoče ne samo v teoriji, ampak tudi v praksi, dokazujejo kaveljci in korenine tradicionalnega prvomajska pohoda pod okriljem matičnega planinskega društva. Če MPP prepolovimo, je geografsko najbolj logična delitev na vzhodni in zahodni odsek, pri čemer vzhodnemu pripadajo Slivna (Pivkelj) in Veliki vrh z Limbarsko goro, zahodnemu pa sv. Mohor ter Murovica in Cicelj. Obakrat je izhodišče postavljeno v Moravče. Razdelitev na štiri etape je s časovnega in logističnega vidika skoraj optimalna. Pri načrtovanju moramo seveda času, potrebnemu za hojo po izbranem odseku MPP, prišteti še čas, porabljen za dostop iz doline in nazaj.

Okoli Gradiškega jezera vodi 4,2 kilometre dolga sprehajalna pot.
Foto Janja Lipužič

Kot izhodišča za posamezne izlete so poleg omenjenih Moravč uporabni še grad Tuštanj, Planinski dom na Uštah - Žerenku, Gradiško jezero in Spodnja Slivna. Za vzpone s severa sta prikladni Blagovica in Krašnja, z južne strani pa Dolsko, Senožeti in Kresnice.

Moravska planinska pot je registrirana obhodnica, vpisana v evidenco planinskih poti pri PZS. Ima deset kontrolnih točk z žigi: Planinski dom na Uštah - Žerenku, 658 m, Slivna ali Pivkelj, 867 m, Vrh pri Mlinšah, 635 m, Limbarska gora, 772 m, Sv. Mohor, 522 m, Imenje, 380 m, Grad Tuštanj, 375 m, Murovica, 743 m, Cicelj, 819 m in Sv. Miklavž, 741 m. PD Moravče vsakomur, ki se izkaže z vsemi žigi s poti, podeli priznanje in spominsko značko.

Planinsko društvo Moravče je izdalo žepni vodnik s krajšim opisom vseh dvanajstih etap MPP, ki ga je mogoče dobiti v gostišču na Limbarski gori ali na sedežu društva. Na turi je zato, da ne bi prišlo do nekaj morebitnih orientacijskih zagat (omenjene so v posameznih opisih), še bolj kot vodnik nepogrešljiv novi zemljevid PZS *Domžale in okolica* (1 : 25.000). Odsek med Gradiškim jezerom in Limbarsko goro si MPP deli s sorodno Rokovnjaško planinsko potjo (RPP). Pot od leta 1998 upravlja Planinsko društvo Blagovica, dolga je osemindeset kilometrov in ima trinajst kontrolnih točk z žigi. Njen najvišji vrh je Špillk, 957 m. Na opisanih poteh se z RPP srečamo tudi na odsekih med Blagovico in Golčajem ter Golčajem in Borjem pri Mlinšah. V jugovzhodnem delu se MPP stika z Zasavsko planinsko potjo (ZPP), skupno jima je prečenje Pivklja med Spodnjo Slivno in Katarijo.

O nastanku imena Slivna pripoveduje legenda iz časov turških vpadov, ko naj bi Turki ugrabili mladega domačina in ga vzgajali za janičarja. Kljub dolгим letom ujetništva mladenič svojega rojstnega kraja ni pozabil. Nekega dne mu je uspelo pobegniti in se vrniti domov. S seboj je prinesel drevesne sadike in jih posadil pred hišo; tako je kraj dobil ime – po slivah.

V nadaljevanju predlagam štiri planinske izlete, ki pa ne pokrivajo celotne trase Moravske planinske poti. Osredotočajo se na vzpone na najzanimivejše vrhove, pri čemer izkoriščajo širši nabor možnih izhodišč in se bolj ali manj uspešno izogibajo daljšim, malce duhamornim odsekom cest. Upam, da navdihnejo kakšen aktiven družinski dan z otroki v naravi, uvod v planinsko sezono ali uvajanje v pohodništvo, popoldanski kondicijski trening in ne nazadnje velikopotezno enodnevno turo z obhodom vseh kontrolnih točk MPP. Ob priložnosti se je lotim tudi sama!

Use poti vodijo na Lilienberg

Ni dvoma, da je Limbarska gora tista, ki ima na moravškem največ obiskovalcev. Je krivo privlačno sožitje gostilne, prelestnih razgledov in cerkve (v poljubnem vrstnem redu) na njenem vrhu ali kakšna druga skrivnostna sila, lahko le ugibamo, v vsakem primeru spodbudno deluje tako na množice planincev kot na kolesarje in priložnostne izletnike. Za razliko od ostalih vrhov na robu Moravske doline, teme Limbarske gore prekrivajo travniki, baročna cerkev sv. Valentina iz 18. stoletja pa je vidna od blizu in daleč. V srednjem veku si je nemška gospoda v bližini postavila grad Lilienberg, vendar že v času Valvazorja o njem ni bilo več sledi.

So pa svoje sledi še naprej puščali romarji, rokovnjači, lovci, kmetje in drugi staroselci, ki so se na Limbarsko goro vzpenjali z vseh strani in uhodili številne stezice, danes vzorno markirane. Vsaka je po svoje lepa in slikovita, tako kot so v svoji raznolikosti lepi letni časi, ki vabijo na izlet. Spomladi se denimo proti vrhu odpravimo od Gradiškega jezera in občudujemo prebujajoče se življenje v zaselkih in na poljih pod vznožji gore, poleti izkoristimo senco strmih severnih pobočij nad Blagovico, jeseni v polni kondiciji na pot stopimo v oddaljenih Trojanah, pozimi vpijamo sončne žarke na prisojahn nad Moravčami.

Kako je vrtnar omrežil graščakovo hčer

Grad oziroma двореc Tuštanj, izvorno Tuffstein – po nemški besedi za kamnino lehnjak, je edini še ohranjen grad na Moravškem. Zgrajen je bil konec 15. stoletja, današnja podoba pa mu je dala prenova iz leta 1671. Zanimivo, da med drugo svetovno vojno ni bil poškodovan niti po njej ni bil nacionaliziran. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja so se lastniki lotili obnove že precej dotrajanega poslopja; najprej temeljev in zidov, pozneje tudi notranjosti. Uredili so dvorano za poročne obrede ter muzejske sobe opremili z originalnim pohištvom, fotografijami in predmeti. Grad in pripadajoči park sta po občinskem odloku razglašena za kulturni in zgodovinski spomenik lokalnega pomena. Prvi lastniki gradu Tuštanj so bili grofi Lichtenberg, ki so ga prodali nemško-italijanski rodbini Scaria (tudi Scharia). Leta 1854 je prešel v last slovenske družine Pirnat, s čimer je postala zgodba vznemirljivejša. Romanca med graščakovo hčerjo Maksimiljano in Luko Pirnatom se bere kot scenarij kakšne romantične telenovele. Grofična je bila kar devetnajst let starejša od

mladeniča slovenskega rodu in poleg tega še višjega stanu, saj je bil Luka poprej preprost vrtnar na gradu Krumperk. Najdena pisma dokazujejo, da sta si zaljubljenca že dolga leta dopisovala, najprej v nemškem in pozneje v slovenskem jeziku, si izpovedovala rastočo naklonjenost in se leta 1853 poročila. Lahko si le predstavljamo, kaj je takšna zveza pomenila za tiste čase! Luka Pirnat je bil zelo podjeten mož; priženjeno grajsko posestvo je obnovil, nato pa leta 1866 postal tudi prvi župan novo ustanovljene občine Moravče. Po ženini smrti se je poročil s Slovenko Ano Resnik; sedanji lastnik gradu je njun pravnuk.

*Limbarska gora
Foto Franci Horvat*

Valvazor v *Slavi vojvodine Kranjske* o gradu Rožek piše takole: „Grad stoji na Gorenjskem, tri milje od Ljubljane, v Moravški dolini med visokimi gorami na strmem hribu. Nekoč je bil najbolje zavarovan s stolpi in močnim obzidjem in je imel precej dohodkov. Ko pa so te dohodke sem in tja razdelili, zaradi priročnosti druge gradove z njimi zidali, posebno grad Moravče in Česnjice, so Rožek docela zapustili; zato je dandanes čisto pust in razpadel!“¹

¹ Janez Vajkard Valvasor: *Slava vojvodine Kranjske, Izbrana poglavja*. Mladinska knjiga, 1984.

*500 let star grad Tuštanj stoji na vzpetini na robu Spodnjega Tuštanjja.
Foto Janja Lipužič*

Valovita polja in razpršeni zaselki so značilnost krajine Moravške doline.
Foto Janja Lipužič

Drugi gradovi tega območja, v Zalogu, Česnjjah, Moravčah in Belneku, so bili med drugo svetovno vojno požgani. Blizu Vinij nad Gradiškim jezerom so še vidni uborni ostanki srednjeveškega gradu Rožek. V listinah je omenjen že sredi 14. stoletja, ko so ga sezidali vitezi rodu Gall. Preživel je kmečke upore in kljuboval času vse do začetka 17. stoletja, ko so se lastniki preselili v dostopnejše graščine.

Na poteh okoli središča Slovenije

GEOSS pri Vačah
Foto Franci Horvat

V kraju Spodnja Slivna, nekaj kilometrov zahodno od Vač, kjer je bila odkrita znamenita Vaška situla, je

Informacije

Izhodišče: S štajerske avtoceste izberemo izvoz Lukovica za izhodišči Gradiško jezero in Blagovica ali izvoz Krtina za izhodišči Tuštanj in Moravče.

Literatura: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.

Zemljevida: *Domžale in okolica*, PZS, 1: 25.000.

Posavsko hribovje, Menina - Ostrež - Kum, PZS, 1: 50.000.

geometrično središče ali težišče Slovenije, s kratico imenovano GEOSS (46°07'11.8"N 14°48'55.2"E). Po Zakonu o GEOSS-u iz leta 2003 ima poseben pomen za državo in predstavlja simbol slovenstva na območju Republike Slovenije.

V vasi je začetek lokalne poti Pot okoli Slivne, ki je krajša alternativa tukaj opisani poti iz Tuštanja. Dolga je deset kilometrov in ima skupno tristo sedemdeset metrov višinske razlike. Iz središča kraja gre zahodno mimo pustolovskega parka in se za njim vzpne proti Zgornji Gori. Skozi vas in mimo cerkve sv. Florijana se dvigne do zaselka Štance Laze. Tam preči makadamsko cesto, gre mimo strelskega doma do roba kamnoloma, kjer zavije proti vzhodu in doseže Pivkelj, 867 m. Z vrha se krožno vrača v Spodnjo Slivno. Pri sv. Neži naredi ovinek do vasi Vrtače (možen direktni sestop na izhodišče), od koder se mimo GEOSS-a po cesti vrne v vas.

V zahodnih pobočjih Slivne stoji edina planinska postojanka na Moravški planinski poti, Planinski dom na Uštah - Žerenku (nekoliko nenavadno ime povzema po nazivu dveh starih domačij). Že nekaj let se uvršča v ožji izbor najbolj priljubljenih nižje ležečih planinskih postojank v Sloveniji. Zgrajen je bil leta 2013 in slovi po čudovitih razgledih na Moravško dolino, Limbarsko goro na njenem robu in Kamniško-Savinjske Alpe.

Nedaleč od doma je vhod v dvesto šestdeset metrov globoko Osoletovo jamo. Za jamarje je zelo zanimiva zaradi lepih kapnikov in v njej živečih živali, za turistični obisk pa žal ni odprta.

Na zahodnem robu grebena med Murovico in Cjcljem, ki Moravško dolino ločuje od doline Save, stoji cerkev sv. Miklavža, nekdanje imenovano čuvaj zgoranje Save. Čolnarji in splavarji, ki so po reki prevažali tovor, so verjeli, da jih pogled na cerkev varuje pred nesrečami. Današnji sv. Miklavž nadomešča prvotno, od Turkov požgano cerkev in je zaradi izjemne razgledne lege obvezno postajališče na Moravški planinski poti. ●

Limbarska gora, 773 m

Posavsko
hribovje

Limbarska gora je najvišja vzpetina severno nad Moravčami, z lepimi pogledi na celotno dolino in Kamniške Alpe na severozahodnem horizontu. Na vrhu stojita baročna cerkev sv. Valentina in gostišče, in če omenimo še cesto čisto do njenega praga ter pester izbor pešpoti iz vseh smeri, je hitro jasno, zakaj gre za najbolj priljubljeno točko Moravske

planinske poti. Na tradicionalnem marčevskem Pohodu po nagelj, ki zaznamuje dan žena in materinski dan, se vsako leto zbere veliko planink in planincev.

Opisana krožna pot velja za eno daljših in bolj razgibanih; vzpon na Limbarsko goro čez hudomušni palčkov klanec popestri odkrivanje zaraščениh stezic okoli ostankov starega gradu Rožek, razgledi

od cerkve sv. Mohorja, spomini na uspehe skakalnega asa Primoža Peterke v rojstni Prikrnici in prijetno okolje Gradiškega jezera.

Zahtevnost: Lahka označena in neoznačena pot. Predvsem z otroki bodimo previdni okoli ruševin gradu; nevarnost padajočega kamenja in zdrsa v globino.

Oprema: Običajna planinska oprema
Višinska razlika: 423 m

Izhodišče: Gradiško jezero, 350 m.
WGS84: N 46,162305°, E 14,708092°
Na izvozu Lukovica zapustimo štajersko avtocesto proti Gradišču pri Lukovici in skozi vas sledimo oznakam za Gradiško jezero.

Koča: Planinskih koč ni, na vrhu je gostišče Urankar, telefon +356 (0)51 80 66 08, e-pošta limbarskagora@gmail.com, spletna stran www.limbarskagora.com (v zasebni lasti)

Časi: Izhodišče–Limbarska gora 2 h
Limbarska gora–sv. Mohor 2 h
Sestop 1.15 h
Skupaj 5.15 h

Limbarska gora z znamenito romarsko cerkvijo Svetega Valentina Foto Janja Lipužič

Golčaj, 690 m, in Veliki vrh, 753 m

Posavsko
hribovje

Vzhodno od Limbarske gore se moravško hribovje zaključuje z nizom anonimnih vrhov na pogled ne kdo ve kako mične pojave, ki bi jih verjetno kot samostojne cilje izbral le malokateri planinec. Po kakšnem ključu so se torej znašli v naši rubriki? Veliki vrh, Vrhe in Vrh imajo ta geografski privilegij, da stojijo med dvema kontrolnima točkama Moravske planin-

ske poti (MPP) in lučaj od trase sorodne Rokovnjaške poti (RPP), ki se vije čez hribovito zaledje Lukovice in Blagovice. Da se izognemo podvojeni hoji čez dolg greben, smo poiskali neoznačeno pot, ki del MPP povezuje z odsekom RPP, in izhodišče postavili v dolino Radomlje oziroma Črnega grabna. Nastala je razgibana krožna tura po manj znanih poteh in za-

selkih moravskega, ki vabijo s svojstveno spokojnostjo.

Zahtevnost: Lahka označena in neoznačena pot. Del poti od Vrha pri Mlinšah do Borja pri Mlinšah ni markiran, orientacija ni zahtevna.

Oprema: Običajna planinska oprema
Višinska razlika: 630 m

Izhodišče: Blagovica, 410 m.
WGS84: N 46,175015°, E 14,803633°
Štajersko avtocesto zapustimo na izvozu Lukovica ali Trojane in se peljemo po regionalni cesti do izhodišča v Blagovici. Parkiramo lahko pod viaduktom avtoceste ali na drugi strani za cerkvijo.

Koča: Planinskih koč ni, na vrhu je gostišče Urankar, telefon +356 (0)51 80 66 08, e-pošta limbarskagora@gmail.com, spletna stran www.limbarskagora.com (v zasebni lasti)

Časi: Izhodišče–Golčaj 30 min
Golčaj–Vrh pri Mlinšah 2.30 h
Sestop 2.30 h
Skupaj 5.30 h

Vrh Golčaja s cerkvijo Sv. Neže iz 14. stoletja Foto Janja Lipužič

Limbarska gora, 773 m

Posavsko hribovje

PLANINSKI VESTNIK | maj 2021

Sezona: Kopna sezona, s primerno opremo tudi v snegu.

Vodnik: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.

Zemljevida: *Domžale in okolica*, PZS, 1: 25.000; *Posavsko hribovje*, Menina - Ostrež - Kum, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: Od jezera se napotimo na severno stran do levega odcepa proti Limbarski gori. Gozdna pot se po začetnem vzponu položi, odpre se pogled na cilj v daljavi. Rahlemu spustu v

Vinje sledi vzpon po cesti do Negastri na, kjer za zadnjimi hišami asfalt zamenja kolovoz. V nadaljevanju se pot združi s tisto iz Krašnje, prečka cesto za Moravče in se izmenjuje po kolovozih in gozdnih poteh dviguje čez zahodna pobočja Limbarske gore, 773 m. Vsi odcepi so dobro označeni. Malo pred vrhom se z desne priključi pot iz Moravč, do vrha je še nekaj minut hoje čez travnike. Žig MPP je na kozolcu pred gostiščem.

Sestop: Po poti vzpona sestopimo v Vinje, tam na razpotju zavijemo levo po cesti proti sv. Mohorju (naravnost Gradiško jezero). Pri prvi hiši ob potoku gremo desno čez brv in dvorišče na zgornjo makadamsko cesto in desno do domačije Rožek. Nad njo se skrivajo ruševine manjšega gradu; za prvo hišo na desni je opaziti komaj vidno stezico v strmo brežino. Po ogledu gremo nazaj do hiše s kažipotom za sv. Mohor in po nekaj korakih stopimo desno v gozd. Po strmejšem začetku se pot uravna in obrača smer. Na razpotju na robu travnika sledimo makadamsko cesto levo do cerkve, 511 m, (žig MPP je na ograji nasproti hiše) in spet nazaj ter po cesti naravnost proti Tuštanju (desno Vinje). Za počivališčem zavijemo desno na kolovoz v Prikrnico, desno skozi vas in spet desno (levo Tuštanj) na neoznačeno makadamsko cesto, ki se spušča proti jezeru. Tam po južni ali severni obali pridemo nazaj na parkirišče.

Janja Lipužič

Golčaj, 690 m, in Veliki vrh, 753 m

Posavsko hribovje

PLANINSKI VESTNIK | maj 2021

Sezona: Kopna sezona, s primerno opremo tudi v snegu.

Vodnik: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.

Zemljevida: *Domžale in okolica*, PZS, 1: 25.000; *Posavsko hribovje*, Menina - Ostrež - Kum, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: Pod viaduktom gre pot hitro levo v breg, katerega strmina

ne pojenja do razpotja pod Golčajem, 690 m. Z vrha, kjer stoji cerkev sv. Neže (žig RPP), nadaljujemo proti Limbarski gori. Tik pred asfaltno cesto s kolovoza skrenemo ostro levo (pozor, tablica je obrnjena proč od smeri hoje) in ujamemo drobno stezo v Kal. Tam po sredini prečkamo velik travnik in med hišami stopimo na kolovoz, ki mu

ostajamo zvesti v nadaljevanju poti. Neopazno gremo mimo najvišje točke Velikega vrha, 753 m, ki nima nobene značenja, in se počasi spuščamo proti gruči samotnih hiš v Tlačnici. Čez prostrane travnike Volčje jame, mimo vrha Vrhe, 722 m, in peskokopa prispemo v vas Vrh pri Mlinšah.

Sestop: Sredi vasi se pot MPP (žig na hiši št. 4) nadaljuje desno v Kandrše, mi pa za turistično kmetijo Ocepek poiščemo makadamsko cesto levo v Hmeljno in Medijo. S prvega desnega ovinka lahko uberemo bližnjico; levi kolovoz se v loku spusti do struge in ob njej direktno v Medijo. Od tam do Borij pri Mlinšah hodimo po makadamski cesti, sprva vodoravno ob potoku, nato v ovinkih navzgor v vas, kjer se priključimo označeni poti proti Golčaju (desno Doline, Trojane). Rahlo vzpenjajoč prestopamo s ceste na stezo in spet nazaj vse do razpotja pod Golčajem, kjer sklenemo krog. Sledi še sestop nazaj v Blagovico.

Janja Lipužič

Kapelici ob poti na Murovico in Cizelj Foto Janja Lipužič

Murovica in Cicelj okvirjata Moravško dolino na njenem južnem robu, ki meji na dolino Save med Dolskim in Kresnicami. Ker ju do vrha porašča gozd, ponujata bolj skope razglede; ti se radodarno razprostrejo šele na hribočku s cerkvijo sv. Miklavža, ki je veljal za zaščitnika čolnarjev in splavarjev po Savi.

Kratkočasni grebenski poti med Murovico in Cizljem obiska ne manjka. Južna pobočja so poseljena dokaj visoko (vas Zagorica pri Dolskem je rojstni kraj znamenitega matematika Jurija Vege), zato dostopi niso dolgi. Drugače je na severni strani, kjer se planinski izlet z izhodiščem mimogrede raztegne na spodobnih pet ur hoje. Pohod po Moravški planinski poti, ki ima v tem delu tri kontrolne točke z žigi, lepo zaokroži ogled prenovljenih soban, atrija in poročne dvorane gradu Tuštanj z zelo zanimivo zgodovino (telefon +386 (0)41 841 080, www.gradtuštanj.si, ogledi po predhodnem dogovoru ob sobotah in nedeljah).

Zahtevnost: Lahka označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 685 m

Slivna (Pivkelj turn), 867 m

Najvišja točka Moravske planinske poti leži v bližini geometrijskega središča Slovenije GEOSS pri Spodnji Slivni. Vrh, ki je med domačini bolj poznan kot Pivkelj, tudi Pivkelj turn, kartografi po novem pripisujejo trinajst metrov manj, kot je veljalo do zdaj. Pohodnikovi užitki sredi gozdov

razgibanega kraškega reliefa z značilnimi vrtačami in kar 260 metrov globoko Osoletovo jamo zaradi tega ne bodo nič okrnjeni. Oddahne in okreпча se lahko v novjšem planinskem domu na Uštah-Žerenku, postavljenem na izjemni razgledni točki v zahodnih pobočjih gore, na

vrhu za srečo pocuka zvonček želja in se spotoma ustavi pri cerkvi sv. Neže iz davnega 12. stoletja in spominskem znamenju GEOSS. Na Slivno vodijo tudi oznake lokalne Poti okoli Slivne z izhodiščem v Spodnji Slivni.

Zahtevnost: Lahka označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 487 m

Izhodišče: Moravče, 380 m.

WGS84: N 46,136413°, E 14,746238° Na izvozu Krtina zapustimo štajersko avtocesto proti Moravčam. Parkiramo za avtosalonom Nissan ob cesti Moravče-Zagorje (za konec tedna) ali na katerem od javnih parkirišč v središču.

Koča: Planinski dom Ušte-Žerenk, 658 m, telefon +386 (0)31 730 649, e-pošta pd.ustezerenk@gmail.com

Časi: Izhodišče-Slivna 2.30 h
Slivna-Spodnja Slivna-Zgornja Gora 1.30 h

Zgornja Gora-planinski dom-izhodišče 2.20 h

Skupaj 6.20 h

Planinski dom Ušte-Slivna Foto Franci Horvat

Murovica, 740 m, in Cicelj, 819 m

Posavsko
hribovje

Izhodišče: Tuštanj, grad Tuštanj, 375 m. WGS84: N 46,127698°, E 14,719457° Na izvozu Krtina zapustimo štajersko avtocesto proti Moravčam in se peljemo do Spodnjega Tuštanjja.

Časi: Izhodišče–Murovica 1.40 h
Murovica–sv. Miklavž 1.40 h
Sestop 1.15 h
Skupaj 4.45 h

Sezona: Kopna sezona, s primerno opremo tudi v snegu.

Vodnik: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.

Zemljevida: *Domžale in okolica*, PZS, 1: 25.000; *Posavsko hribovje*, Menina - Ostrež - Kum, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: Za grajskim poslopjem gremo levo čez dvorišče velike kmetije (žig MPP) in po cesti južno do razcepa in desno proti Javorščici (levo Tuštanjska pot, kjer se bomo vračali).

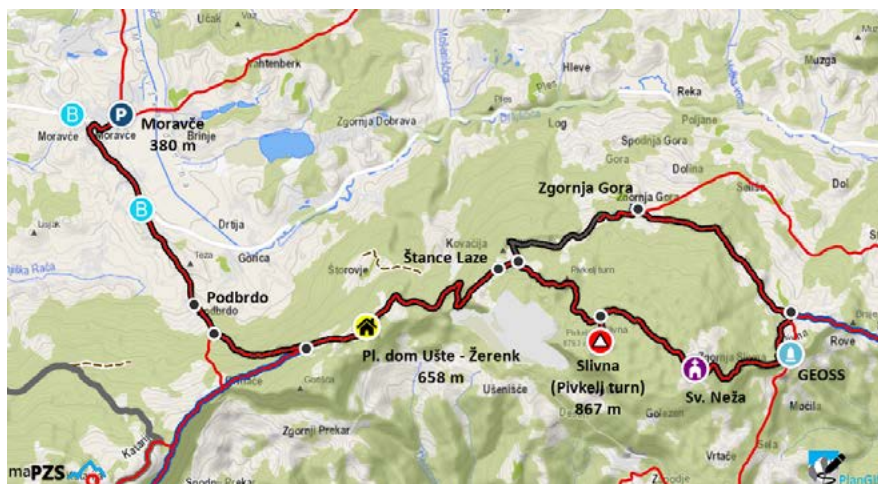
Za izrazitim levim cestnim ovinkom v Zgornji Javorščici se asfalt konča. Dvignemo se za vodnim zbiralnikom v gozd (slabo označeno). Kolovoz kmalu zapustimo in se po poti vzpnemo na Murovico, 740 m, (žig MPP, zvonček želja). V blagem sestopu nadaljujemo proti sedlu Buven (levo Javorščica/Tuštanj, desno Dolsko/dolina Save), kjer se mimo kapelic ponovno vzpnemo na greben, ki pripelje na drugi etapni cilj, Cicelj, 819 m, (žig MPP).

Sestop: Na vzhodni strani se spustimo v zaselek pod cerkvijo sv. Miklavža. Po kratkem vzponu na razgledno točko se vrnemo na cesto in se mimo domačije pri Mežnarjevih (žig MPP) skozi vas napotimo proti Katariji. Pri kažipotu Tuštanjska pot gremo levo čez travnik v gozd in za oznakami do prečne gozdne ceste. Po njej nekaj časa v levo in ponovno na pot, ki nas odloži na razpotju nad Tuštanjskim gradom. Do parkirišča je še par minut hoje.

Janja Lipužič

Slivna (Pivkelj turn), 867 m

Posavsko
hribovje

Sezona: Kopna sezona, s primerno opremo tudi v snegu.

Vodnik: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.

Zemljevida: *Domžale in okolica*, PZS, 1: 25.000; *Posavsko hribovje*, Menina - Ostrež - Kum, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: Začetni del hodimo po cesti proti Podbrdu, kjer asfalt zapustimo in stopimo levo na pot proti planinskemu

domu. Prečimo pobočje (vmes odcep za Grmače in sv. Miklavž), se na kratko priključimo cesti in višje čez razgledni travnik dosežemo planinski dom, 658 m, (žig MPP). V isti smeri nadaljujemo mimo ranča s konji in vhoda v Osoletovo jamo (zaprta za turistične ogleda), zatem po desnem kraku makadamske ceste pridemo do najvišje ležečega zaselka občine Moravče,

Štance Laze. Za hišami se cesta spusti levo v Zgornjo Goro, mi pa nadaljujemo na drugo stran v gozd. V zmernem vzponu okoli številnih kraških vrtač se približujemo poraščenemu vrhu s klopco, vpisno skrinjico in žigom MPP.

Sestop: Spustimo se do spodnjega kolovoza ali gremo kar za oznakami Pot okoli Slivne do Zgornje Slivne s cerkvico sv. Neže. Malo nižje stoji opuščeni dom na Slivni. Spuščamo se v smeri GEOSS (desno več odceпов za Vrtačo), zadnji del nad vasjo hodimo po cesti. V Spodnji Slivni za gostiščem Vrabec in manjšim igriščem moramo levo med hiše (slabo označeno) in na zgornji kolovoz proti Gori (po spodnjem pridemo v pustolovski park). Skozi Zgornjo Goro (desno po cesti Kandrše) se vzpnemo do cerkve sv. Florjana in naprej po kolovozu do priključka s potjo Planinski dom Ušte–Slivna. Zadnji del nazaj na izhodišče prehodimo po poti vzpona.

Janja Lipužič

Lotse – veliko let pozneje

Spomini na izjemno odpravo

To zgodbo posvečam pozneje preminulim članom odprave – Alešu, Beniju, Borutu, Filipu, Frančku, Marjonu, Matiji, Nejcju in bratu Pavletu. Mogoče bo pričujoči zapis obudil spomine ostalim, sedaj že sivoglavim, beloglavim in gologlavim članom odprave, s katerimi smo takrat skupaj delili strah in srečo velike stene.

Pred mnogo leti, 10. marca 1981, je odšla na pot osma jugoslovanska himalajska odprava. Nama z bratom Pavletom je bil dan odhoda na odpravo čudovito darilo za triindvajseti rojstni dan. Vodja Aleš Kunaver nas je takrat popeljal proti četrtemu najvišjemu vrhu sveta. Cilj je bila nova smer v tedaj deviški južni steni Lotseja (8516 m), visoki okrog tri tisoč tristo metrov. Aleš je po predhodni izvidniški odpravi in dolgotrajnem, natančnem študiju stene izbral možnost vzpona v osrednjem delu, po logičnih in dokaj varnih razčlembah v vpadnici vrha. Poleg idealne linije vzpona je imel še rezervne načrte levo in desno od vrha. Južna stena Lotseja je del ogromne naravne pregrade južno od Sagarmate – Mount Everesta, najvišje gore

sveta. Mnogo let so za vrh Lotseja (tibetansko to pomeni Južni vrh) celo mislili, da je južni predvrh Everesta. Stena je sestavljena iz velikih snežnih vesin, ki so prekinjene s skalnimi stopnjami, strmimi žlebovi, snežnimi razi in izrazitimi skalnimi stenami v gornji polovici gore. Vreme je tu povečini muhasto, običajne vsakodnevne snežne padavine predstavljajo zaradi velike strmine stalno nevarnost za snežne plazove, svoje dodajo še močni vetrovi.

Kot je v Nepalju navada, so se birokratskim težavam pridružile težave s prihodom opreme v Katmandu in možnostjo odhoda proti goram. Člani odprave smo zaradi težav s poleti iz Katmanduja do Lukle pristopili pod steno v ločenih skupinah, glavnina opreme pa

*Pogled na tri tisoč metrov visoko južno steno Lotseja
Foto Aleš Kunaver,
hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije*

je prihajala v bazni tabor dolgo za nami, ko smo bili že visoko v steni. Alešu je povečini uspelo sestaviti naveze iz izkušenih himalajcev in mladih obetavnih plezalcev, ki so ob starejših pridobivali izkušnje. Vzpon je potekal v odpravarskem slogu, člani odprave so ob vzponu pritrjevali fiksne vrvi, postavljali vmesne tabore in se po navezah menjavali v steni. V veliko pomoč so bili Šerpe, nepalski višinski nosači, ki so v strmi in nevarni steni še kako garali za svoj vsakdanji kruh.

Čeprav zahteva taka odprava veliko skupnega dela in disciplino, jo je vsakdo od članov doživljal po svoje. Tako kot so različni naši posnetki, bi bile različne tudi zgodbe. Gotovo je najbolj vznemirljiva zgodba Frančka (Kneza) in Vanje (Matijevca), ki jima je kot zadnjima še sposobnima članoma odprave uspelo pripelzati do roba stene levo od vrha Lotseja.

U južni steni Lotseja

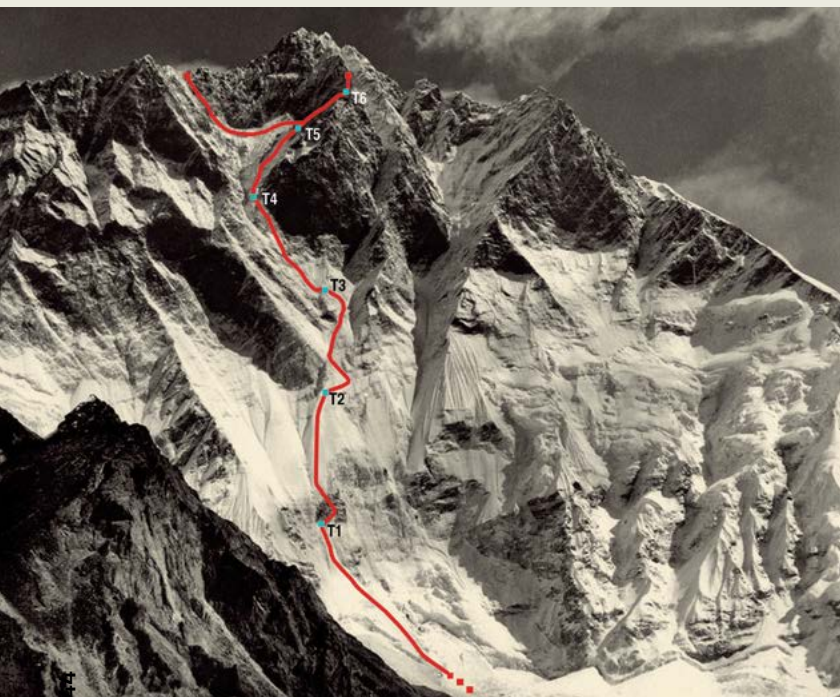
Kopljemo na višini blizu 7000 m. Pod novozapadlim snegom iščemo opremo, ki so jo tu pustili prijatelji pred nekaj dnevi. S Pavletom in Filipom (Bencetom) pripravljamo prostor za tabor 3. Imamo srečo, naleteli smo na snežni predel, kjer bomo pripravili dovolj prostora za šotor. Pridružita se nam Aleš in Vanja, skupaj nam hitro uspe postaviti tretji tabor. Sredi popoldneva že stoji šotorček dvojček, dobro pripet na snežno strmino. Nad nami se boči tisočmeterska previsna stena. Kamenje, ki se lomi v njej, leti krepko preko našega gnezda. Aleš in Vanja se poslovita ter sestopata v nižji tabor, mi trije pa še vedno ne vemo, kako bi spravili v šotor najprej tri velike nahrbtnike, takoj za njimi pa še sebe. Pred nočjo nam vse uspe, sneženje in močan mrzaz nas prisilita v notranjost. V šotoru sedimo na kupu opreme in hrane. Kolena in glave tiščimo skupaj, dihamo pa bolj na redko, saj kisika na teh višinah občutno primanjkuje, kar krepko občutimo v glavah. Vsak gib nas utruja, za vsako najmanjše

opravilo moraš premisliti, kako se ga boš lotil, da boš čim manj trpel. Priprava večerje je prava muka. V dobri uri nam uspe skuhati lonec čokolina, za predjed pa pospravimo še lep kos slanine in prepečenec. Ker sva s Pavletom še lačna, se lotiva zaloge česna. Jeva ga skupaj s prepečencem in vse skupaj se nama zdi kar normalno. V mislih sem doma pri ubogi mami. Če bi naju videla, s kakšno slastjo jeva česen, bi se ji oba gotovo močno zasmilila, posebno jaz, ki sem tolikokrat pustil kosilo na mizi ravno zaradi česna. Bo kar držalo, da hudič v sili muhe žre.

Noč smo preživeli kot tri omamljene ribe v konzervi, dve glavi in ene noge pri vhodu, ostalo na drugi strani, pod nami pa vsa oprema, vmes globoko dihanje in lovljenje sapa vse do jutra. Tolažili smo se z mislijo, da bomo spali, ko bo čas za to. Pokonci smo že zelo zgodaj, malo tople pijače bo dovolj za zajtrk. Filip me varuje izpred šotora, ko začnem plezati nove metre v tej mogočni steni. Vreme je slabo, močan veter in mrzaz blizu trideset pod ničlo. Čeprav je videti teren lahek, imam dosti dela. Pod globokim snegom so strme skalne plošče, po katerih se s težavo prebijam, večkrat moram očistiti sneg in poiskati razpoke za kline. Na rokah imam trojne rokavice. Zgornje moram pri vpletanju vravnih zank dati večkrat z rok, ker sem drugače preneroden in počasen.

V treh urah hudih naporov mi uspe fiksirati sto dvajset metrov vrvi. Na koncu napravim varovališče in čakam Filipa, da pride do mene z novo vrvjo in vsem potrebnim za naprej. Vreme se tačas močno poslabša, začne krepko snežiti. Snežna stena okrog nas se je spremenila v plaznico. Filip se ustavi kakih štirideset metrov pod mano in zabije klin. Vsi se strinjamo, da v

Južna stena Lotseja
z vrisano smerjo
iz leta 1981
Foto Ricardo Cassin

Aleš Kunaver, vodja odprave na Lotse, v snežni luknji v taboru 1 ali 4. Foto neznani avtor, hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije

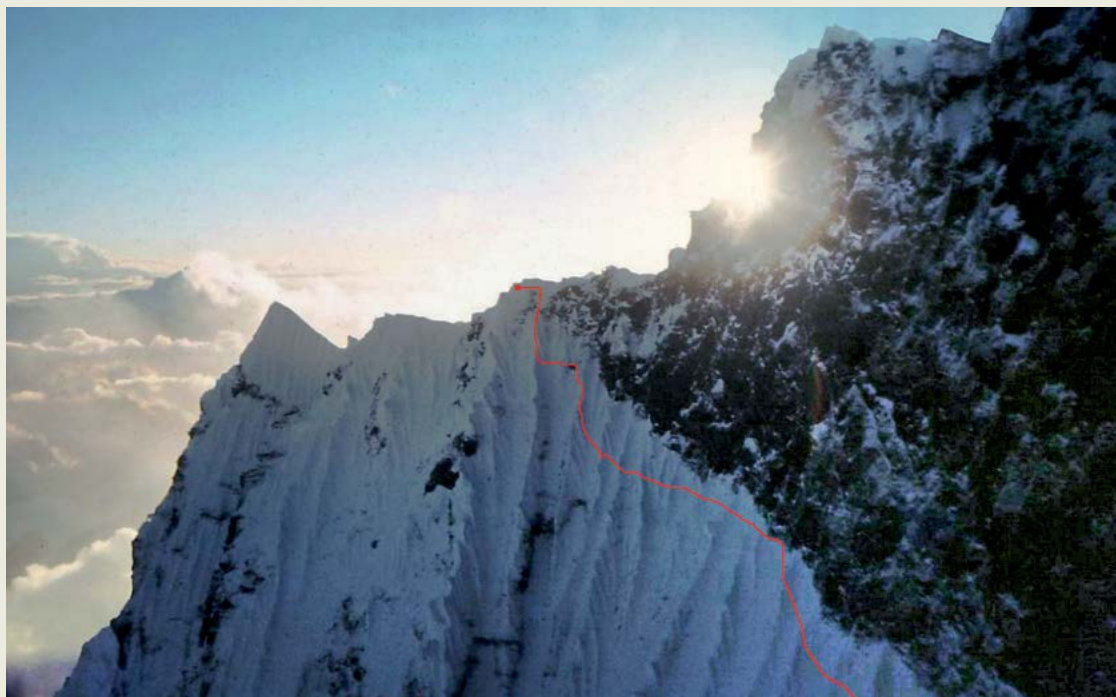
takem ne moremo napredovati. Spustiva se k šotoru, kjer nama Pavel postreže s toplim čajem. Ura je blizu poldne, ko se pripravimo na tisočpetstometrsko spuščanje v dolino. Razmere so obupne.

V kaminu pod trojko srečamo dve Šerpi in prijatelje, ki hitijo v tretji tabor. Plazovi novega snega nas stalno zasipajo. Malo nižje se nam pridruži pri spuščanju še prijatelj Čopek (Slavko Frantar). Vidljivost je tako slaba, da večkrat priletimo po vrvi kar drug na drugega. Nič ne vidimo, večkrat smo sploh v dvomih, ali niso

plazovi snega in kamenja kje presekali vrvi, kar bi bilo usodno. Drug za drugim bi se peljali v belo večnost. Malo nad drugim taborom se spet nabijemo skupaj in z grozo poslušamo, kako leti snežni plaz prav tam, kjer moramo prečiti nevaren žleb po fiksni vrvi. Preostane nam samo to, da zapremo vse zadrge in vrvice na opremi in obleki do konca, potem pa gremo lepo počasi skozi slap snega, za katerega imaš občutek, da ti bo odtrgal nahrbtnik z ramen in te potegnil za sabo. V drugem taboru nam prijatelji postrežejo s toplim

Eden od mnogih plazov, ki so se valili s stene Lotseja – plaz na fotografiji se je vsul skoraj do baze.

Foto Aleš Kunaver, hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Smer na zahodno ramo – na rob stene, 18. 5. 1981, Franček Knez-Vanja Matijevc

Foto Pavel Podgornik

*Filip Bence nad taborom 4
Foto Pavel Podgornik*

čajem. Tudi sami imajo dovolj dela z vzdrževanjem šotorov, saj se v nasprotnem primeru hitro zgodi, da pri majhni nepazljivosti komu zmanjka zraka v šotoru. Pred nami je dolg snežen raz, po katerem spuščanje še kar hitro napreduje. Čakati moramo le toliko, da prijatelj pred tabo razbremeni vrvi in se pripne na drugo. Pravi pekel doživimo spet v sto dvajset metrov visoki skalni stopnji, imenovani Daljnogled. Sneži še vedno z vso močjo, plazovi nas stalno zasipajo. Mesto, kjer bi se morali spustiti sto metrov po vrvi, je en sam slap.

Ko se zberemo na sidrišču, zaman čistimo zamrznjena očala, skoraj nič se ne vidi. Od časa do časa tvegam, da si malo privzdignem zamrznjena očala in poškilim v beli brezup. Spuščanje po zamrznjeni vrvi je še poseben užitek. Stena je tako previsna, da gre naša pot sto metrov kar po zraku. Med spustom, ki ga noče biti konec, nas zasipa močan slap snega. Sam pri sebi zbiram vse moči in upaš, da boš vzdržal do konca, zraven pa upaš, da ne prileti med snegom še kaj ledu ali kamenja, v tem primeru bi dočakal konec kar na vrvi. Prijatelji v taboru ena nam spet postrežejo s toplo pijačo. Naša pot gre navzdol, še vedno

*Zasneženi Marko Štremfelj med plezanjem v steni Lotseja
Foto Aleš Kunaver, hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije*

smo pripeti na vrvi, vsake toliko nas spodnese kakšen plaz in vrže po tleh.

Okrog šestih zvečer smo srečno iz stene. Za sabo imamo naporen dan, vsak si želi, da take strahote ne bi doživel nikoli več. Od treh parov rokavic so mi na rokah ostale samo ene, najtanjše, bombažne. Ostale so zmrznile in razpadle. V prstih sem čutil hud mraz. Malo preden smo prišli v bazni tabor, sem si snel tudi te rokavice in z obupom gledal bele prste. Takoj sem vedel, da so to omrzline, tudi Pavleta je bila groza ob pogledu nanje. Filipu in Čopku sem pokazal prste tik pred bazo, oba sta dobro vedela, koliko je ura.

V bazi sem začel roke takoj namakati v vodi. Doktor mi je dal nekaj tablet, injekcije še niso prišle z zapoznelimi tovari do baznega tabora. V tolažbo sem dobil od doktorja liter konjaka, ki so nam ga podarili španski alpinisti. S solzami v očeh sem šel proti šotoru, omrzline so prekinile moje delo na gori. To spoznanje je bilo zelo grenko. Misel, da sem končal nekje nad sedem tisoč metri, se mi je zdela nemogoča, saj nama je s Pavletom šlo tako dobro. Misel, da bom po triindvajsetih letih pustil brata dvojčka samega, brata, s katerim sva preživela toliko lepega in hudega skupaj, brata, s katerim ni bilo treba govoriti, a si vseeno vedel, da misli isto kot ti, brata, ki mu je bilo ob tej nesreči enako hudo kot meni.

Doktor mi je roki povil, tako da sta bili videti kot dva loparja. Pavel in prijatelji so mi pomagali, da sem se spravil v dve spalni vreči. Napravil sem požirek konjaka v upanju, da mi bo razširil vse žile in pognal kri po mrtvih konicah prstov. Ostalo vsebino so spili prijatelji, ki so me redno obiskovali. Sledili so dnevi in noči hudih bolečin in žalosti ob spoznanju, da je vse zaman. Lotsejevo južno steno sem lahko samo gledal iz baze s povitimi rokami. Vsi člani odprave so mi pomagali, morali so me hraniti, voditi na potrebo, previjati roke in sploh skrbeti za vse. Prsti so postali čudne barve, imel sem srečo, da ni prišlo do žive gangrene. Delo na gori je teklo naprej. Pavel se je dobro ujel s Filipom, s katerim sta bila potem skupaj skoraj do konca plezanja. Slabo vreme je trajalo do zaključka odprave, vsak dan nas je zasnežilo tudi v bazi. Vse, kar se je dogajalo v steni, sem budno spremljal, poslušal pogovore po radijskih zvezah in bil stalno na tekočem.

Delo v južni steni Lotseja je kljub manjšim zastojem zaradi slabega vremena kar dobro napredovalo. Prvega maja sta Pavel in Filip postavila peti tabor na višini 7900 m. Vreme je bilo izredno slabo. Novozapadli sneg je stalno zasipal šotor in grozil, da odnese vse skupaj v dolino. Vso noč sta se borila s snegom in odmetavala šotor, da ju ni zasulo. Drugi dan sta se vrnila v bazo, sledila sta jima Marjon (Manfreda) in Čita (Borut Bergant), ki sta v petem taboru doživela zelo mučno noč in pravo bitko s plazovi, da sta sploh preživela. Brata Štremfelj sta od petega tabora naprej napela še nekaj vrvi. Za njima sta prišla Beni (Janez Benkovič) in Stipe (Božič). Beni je moral zaradi bolezni v dolino, Stipetu pa je uspelo postaviti šesti tabor pod

Peti tabor na višini 7900 m Foto Pavel Podgornik

grebnsko opastjo na višini 8150 m. Naslednja sta tjaja prispela Viki (Grošelj) in Marjan (Kregar). V treh dneh slabega vremena jima je uspelo splezati petdeset metrov naprej, potem pa sta izmučena sestopila v dolino. Vikija je zagrabil išias, Marjan pa je bil zelo dehidriran. Počakali smo ga pod steno in mu dajali infuzijo. Vreme je postajalo obupno. Snežilo je cele dneve, v višinah je pihal orkanski veter. Španski odpravi na Lotse Šar je odnesel šotor in dva člana odprave v njem. Imeli so srečo, da sta se ustavila nekaj sto metrov nižje, posledice pa so bile omrzline in snežna slepota.

V šesti tabor, ki je bil izhodišče proti vrhu, sta prišla 12. maja Pavel in Filip. Pavel je bil tako prvi Primorec, ki je dosegel magično višino 8000 m. Bil sem zelo vesel, čutil sem, da je z bratom tudi del mene v teh višinah. Ko sta prestopila višino 8000 m, sta prišla iz pasu oblakov in meteža v čudovito jasno vreme. Zvečer

Vrnitev trojice v tabor 6 po štirinajstih urah plezanja. Spredaj obraz Pavleta, zadaj levo zgoraj Andrej, v zgornjih očalih Nejc. Foto Nejc Zaplotnik

smo v bazi z veseljem poslušali Pavletove norčije na račun lepega vremena. Imela sta res čudovit razgled na najvišje vrhove sveta.

Drugo jutro sta poskusila naprej. Hud mraz je prisilil Filipa, da je sestopil v dolino. Noge je imel trde do kolien. Pavel je počakal na naslednjo navezo, ki je prihajala v šesti tabor. Zvečer so se stiskali v šotorčku pod ogromno opastjo skupaj z Andrejem (Štremfljem) in Nejcem (Zaplotnikom). Razpoloženje v bazi in steni je bilo na višku, vsi smo po tihem upali, da jim bo naslednji dan uspelo preplezati zahtevni del vršne stene in priti na vrh.

Začeli so že ob štirih zjutraj, splezali na greben in prešli snežno steno. Sneg je bil globok, pod njim pa strme skalne plošče. Varovanja sploh niso mogli urediti. Počasi so se prebijali naprej, stena je postajala vedno težja. Okrog poldneva so se ustavili na višini približno 8250 m, navpična skalna stena je prekinila delo naše odprave okrog dvesto petdeset metrov pod vrhom. Andrej, Nejc in Pavel so nato porabili šest ur, da so spet dosegli šesti tabor. Plezanje nazaj je bilo psihično zelo zahtevno, saj je bilo pod njimi tri tisoč metrov stene, zaradi globokega in suhega snega je bilo varovanje praktično nemogoče. Naslednje dni je bilo vreme spet slabo, pot vršne trojice je lahko vodila le v bazni tabor. Vsi člani odprave smo bili že močno utrujeni, nekateri

Filip Bence pod taborom 6 na višini 8.150 m v steni Lotseja Foto Pavel Podgornik

Andrej Štremfelj na najvišje doseženi točki v smeri, okrog 8250 m

Foto Pavel Podgornik

Drobci iz zapisov vodje odprave Aleša Kunaverja

Čas odprave: od 10. marca do 28. maja 1981

Člani odprave: Filip Bence - Tačrn, Janez Benkovič - Beni, Borut Bergant - Čita, Stipe Božič, Slavko Frantar - Čopek, Viktor Grošel - Viki, dr. Matija Horvat (zdravnik), Franc Knez - Franček, Ivan Kotnik - Ivč, Rajmund Kovač - Rok, Marjan Kregar, Aleš Kunaver (vodja), Marjan Manfreda - Marjon, Janez Majdič (radist RTV), Peter Markič - Pero, Vanja Matijevc, Željko Perko - Želo, Pavel Podgornik, Peter Podgornik, Jovan Popovski, Ivo Skumavc - Čivč (kuhar), Andrej Štremfelj, Marko Štremfelj - Mk (namestnik vodje), Miro Šušteršič - Čeha, Iztok Tomazin, Jernej Zaplotnik - Nejc.

Člana RTV Novi Sad: Miroslav Stanković - Mika in Petar Antonijević - Peka.

Lotse je lep in velik hrib. Še pred devetnajstimi leti je bila misel na njegovo južno steno utopična ideja, zanesenjaški nesmisel. Vendar je z leti postajala vse bolj ureničljiva. Tri tisoč metrov skale in ledu je lahko izziv, sovražnik, prijatelj in še marsikaj. Zame so bile to sanje od leta 1962, ko sem prvič zagledal Lotsejevo južno steno. Proučeval sem fotografije in odkril možnost prehoda v srednjem delu stene ter tri izhodne variante v zgornji polovici. Doslej je stena odbila tri odlične odprave in s tem še povečala težo vzpona.

Vsako jutro se naša gora umiva. Strmé opazujemo, kako se v dolino valijo oblaki plazov. Ogromni previsi, ledišča, mogočni seraki in bobneči plazovi vzbujajo spoštovanje, a ko se človek približa temu svetu, se mu šele prikaže resnična veličina stene. Premagovanje posledic njenega vtisa je za plezalca eno najtežjih bremen. Navadili smo se hoditi kot duhovi skozi megle in sneg. Dnevi, ure, metri, kilometri sestopov, vzponov ... Ta naša navpična pokrajina, dežela skal in ledu, je prav neverjetna.

Čudno, kako okolje spremeni človeka in kako se mu človek, ta čudna žival, prilagaja. Pri taboru ena postajamo drugačni ljudje. Iz navadnega homo sapiensa, ki koraka

tudi resno bolni. Večina je v tej mogočni steni preživela več kot trideset dni naporenega dela in stalnega strahu pred plazovi. Le redki med njimi so bili še sposobni plezati v takem vremenu.

Zadnji resen in za odpravo odločilen poskus sta izvedla 18. maja Franček in Vanja, ki sta iz tabora šest prečila levo po strmi snežni steni preko izredno nevarnih snežnih žlebov, ovešenih z opastmi, in splezala do zahodnega grebena Lotseja. Štiriindvajset ur je trajalo njuno plezanje v obe smeri, večinoma na višini nad osem tisoč metri v izredno slabem vremenu. S tem dejanjem je bila stena preplezana, vrh, ki je običajno nagrada za tako delo, pa ni bil dosežen.

Zaradi tega se domov nismo vračali žalostni. V štiriinšestdesetih delovnih dneh v steni smo napravili, kar smo zmogli in kar nam je narava milostno dovolila, svetovni alpinistični javnosti pa smo dokazali, da je vzpon preko južne stene Lotseja mogoč.

po ledeniku in si zvižga napev, postajamo stroj, zaščiteni z močno obleko in čeladami, kopljemo v ta silni breg. Ko pridem spet navzdol do malega šotorčka pod steno, se mi zdi, kot da bi mi nekdo v glavi obrnil stikalo in da bi naenkrat postal nekdo drug, nekdo, ki je bolj podoben tistim v dolini. Vsak po svoje doživljamo te spremembe. Vsako jutro navsezgodaj Janez izpod Lotseja kliče pozivni znak YU3BC – radioamaterja Franca Bogataja v Ljubljani, ki si je sam izdelal 20-metrsko anteno in pomeni edino vez med odpravo in Ljubljano.

V navpičnem svetu zraste nov dom, vreden več kot palača sredi vrtnic. Težko je verjeti, kako velika je razlika med zaščito tankega šotora in prostim svetom vetra in snega, a gotovo to vedo tista dekleta iz Induplatija, ki so v višinski šotor zavila listek z besedami: „Dragi fantje! Želimo vam uspešen podvig in upamo, da se nam kaj oglasite. Jelka Močnik, Majda Božič, Milena Pogacar, Joži Brdajs – Induplati Jarše.“

Vračam se v bazo. V kaminu se oblaki snega spremenjajo v slap. Skozenj moram. Ko se prepenjam s klina na klin, zagledam dve drobni postavi z velikima tovoroma. Dve divji zasneženi podobi mi prideta naproti.

„Zdravo, kako gre?“

„OK, sab.“

OK – kaj to pomeni? OK je naloga, ki jo Šerpi razume ta z zvestobo skupini in rineta navzgor v razmerah, ki bi jih mnoge odprave imele za nečloveške in nevzdržne. V trojki ni plina! Tabor brez plina je tabor brez pijače. Šerpa ve, kaj to pomeni. V tovoru imata bombice butana. Dajeta mi nemogočo obljubo, da bosta šla do tabora, da bo tam toplo in da bo tam pijača. V bazi dobim sporočilo, da sta pravkar prispela v trojko. Hvala, Nuvu! Hvala, Nuru!

Naš delovni dan: štiri ure plezanja in dvajset ur ždenja v snežni ali ledeni luknji. Samo te nam dajejo varno zaветje pred plazovi. Na vsaki gori je treba poiskati pravila igre in preudarno se jim je treba podrediti.

Marko (Štremfelj) se pokaže izza vogala. Prava podoba človeka iz stene. Prihaja iz megle kot duh. Napuhi snega so ga zasuli s snegom, odeli v bel srš in oblekli v led. Kot divji mož se dviga ob vrvi navzgor.

„Kako gre?“

„Gre, gre.“ Pripeta na vrvi, s konicami derez na steni, visiva na prižemah pod največjim previsom na svetu, sredi neskončne vertikale, v snežnem metežu, pokrita s snegom, se pogovarjava.

V trojki smo dobili obisk. Skoraj neslišno pristaneta ob vhodu v našo luknjo dve kavki. Ob takem obisku vsi otrpnemo. Ptici pridrobita kar v jamo in pobirata naše drobtine. Kot dve snažilki počedita še vhod in odjadra ta v dolino.

V času okoli poldneva po jarkih tečejo reke snega in oblaki pršnih plazov. V zavesi oblakov v daljnogledu zagledam dve postavi, ki se spuščata po vrvi – Šerpi Lakpa in Niva. Nedaleč od šotora dvojke postavi obvisita na vrvi. V bazi nemočno strmimo v ta prizor. Poskušamo priklicati prijatelje v dvojki, a radio imajo izključen. Varčujejo z baterijami. Ob šestih, ko se bodo oglasili, bo prepozno. Nenadoma, po čudežu, zaprasketa v aparatu in oglasi se – dvojka! Sprašujejo, ali je prišel poštar.

„Nad vami v bregu sta Šerpi!“

Ni treba več besed. Gora je zavita v mrak. Čez čas dobimo sporočilo: „Ju že imamo v šotoru. Dobila sta toplo pijačo.“ V steni je človeško življenje privezano na kratki niti.

Praznina pod nogami in neskončno modro nebo. Bojujemo se za vsak meter višine. Na hribu napredujemo zelo počasi. Vsak korak si moramo izbojevati. Le 3–4 uporabne ure imamo na dan. Vsak dan imamo lepa jutra, sneženje po deseti uri, pršni plazovi vse popoldne, večere in noči jasne. Male zmage nad steno in seboj – iz takih zgodb je sestavljen ves naš vzpon.

Ob prvi potegnjeni vrvi nad trojko je omrznil Peter. S Filipom sta napela sto dvajset metrov vrvi, nato ju je čakal tisočmetrski spust v dolino. Od treh parov rokavic je Petru ostal na rokah le še en par. V bazi smo z obupom gledali njegove bele prste. Obe roki ima pomrznjeni. Na gori ne bo mogel več sodelovati. Naslednje naveze kopljejo navzgor. Naši klini zvenketajo vedno više.

Neskončni plazovi so nas sprva plašili, a smo se navadili živeti z njimi. K sreči glavna plazova drvi mimo naše smeri. Pogled v prostranost stene pričara vtis, da se gibljemo v neskončnem prostoru. Tujek in prav tak tujek je vsak od nas, vendar tako predelan od stene, da skoraj pripadamo njej. Veriga navez v steni se kljub vsemu premika naprej.

Pogled v ogromno steno, ki je preplavljena s slapovi snega, je enkratno, vendar kruto za plezalca, ki na svoji poti še ni prišel do cilja. Naporno kopljemo luknje v led. Stalo nas je nekaj cepinov. Mi smo se trdoti stene že prilagodili, cepini pa se lomijo – ljudje nikakor.

Z leve v desno, stojijo: Vanja Matijevac, Peter Podgornik, dr. Matija Horvat, Jovan Popovski, Aleš Kunaver, Filip Bence – Tačrn, Željko Perko – Želo, Peter Markič – Pero, Franc Knez – Franček, Rajmond Kovač – Rok, Ivan Skumavc – Čivč, Viktor Grošelj – Viki, za njim Marjan Kregar, Janez Benkovič – Beni, Ivan Kotnik – Ivč (zakrit obraz za Stipetom), Stipe Božič, Slavko Frantar – Čopek. Sedijo: Iztok Tomazin, Miroslav Stankovič – Mika, Andrej Štremfelj, Pavel Podgornik, Marjan Manfreda – Marjon, Miro Šušteršič – Čeha, Marko Štremfelj – Mk, Janez Majdič, Borut Bergant – Čita, Petar Antonijević – Peka. Na fotografiji manjka: Jernej Zaplotnik – Nejc. Foto Aleš Kunaver

Zahodna rama
Lotseja - rob stene,
18. 5. 1981 - plezala
Vanja Matijevc in
Franček Knez.
Foto Franček Knez

Sredi noči stopi v moj šotor radist Janez (Majdič). Iz radia prihajajo razburjeni klici iz tabora 5.

„Čita, kaj je?“

„Aleš, tu se ne da živeti. Zraka ni, midva se tu dušiva. Naj šotor prereževa?“

„Ponoči v nobenem primeru iz tabora! Zdaj je šotor va-
jina edina trdnjava in nimata nobene pametne poteze,
če prerežeta šotor!“

„Šotor je zdaj za naju slaba trdnjava, Aleš.“

„Vem, pa vendar bistveno bolje, kot karkoli drugega. Poglej, tudi pri nas je snežilo, ampak je zgoraj nebo jasno in ne sneži več. Ko se bo hrib *spucal*, se bosta lahko umaknila. Čita (Borut Bergant), v vsakem primeru čakajta dneva, takole ponoči ne moreta sestopati. Ko bo dan, lahko takoj sestopita v tabor 4. Baza bo ves čas ostala na zvezi. Previdno trošita baterije, da ne bosta ostala brez radijske zveze.“

„Kuhalnik ne gori. Noče goreti noben hudič! Danes je moja obletnica poroke. Najhujša! Klicala bova spet. Ostani pri aparatu, Aleš!“

Tam zgoraj je stvar resna. Zasuta, brez zraka, brez ognja in toplote. Prerezati hočeta šotor. Tega nikakor ne smeta.

11. maj. Spet sem zaman nosil težko kamero. Breme-
na ne morem uporabiti, kot že tolikokrat doslej. Tri, štiri,
pet dni vlečemo kamero navzgor, da bi kaj posneli, a
sneži in tuli – in vse je zaman. Ob osamljenih pogovori-
h v šotorih se nam oči vlažijo.

Tudi v lepem vremenu ni miru v steni. Ko se veter malo umiri, se pomikamo više, tiho, neopazno in sunkovito smuknemo navzgor. Potem pa se gora spet razbesni, do naslednjega jutra pa umiri. In spet ji ukrademo dragocene stopinje. Kako čuden je Lotse.

Baterije odpovedujejo, zvok se ne sliši, cepini se lomijo, šotori se trgajo, kisikove maske zmrzujejo, višinometri ne delujejo – le človek vzdrži. Razmere v Lotseju so nečloveške. A kakršen že bo konec, igra je trda. Koliko človek vzdrži, je vprašanje. Nekdaj smo bili prepričani,

Peter Podgornik v bazi z omrzlinami, ki jih je
dobil nad taborom 3. Arhiv Petra Podgornika

da je po štiridesetih dneh moč moštva pri kraju. Tu v Lotseju po šestdesetih dneh še vedno plezamo naprej. Tisoči metrov vrvi, pripetih na steno, tisoči korakov, ki jih je davno zamel sneg, dnevi, ure, metri, kilometri vzponov, sestopov, vzponov, a še vedno igramo na velike karte, še vedno poskušamo v smeri proti vrhu. Tako blizu smo, da si zaslužimo uspeh.

Vsak od nas ima svoj vrh, točko, kjer mu je zmanjkalo moči. Doktor natika Marjanu infuzijo. Preživel je svoj ognjeni krst na osem tisoč. Na gori je še šest navez. Upajmo, da dosežejo vrh. Ta hrib nam trga živce in jih napenja kot strune. Na vrsti je zadnji krog navez.

Andrej, Nejc in Pavel so pri poskusu, da bi se prebili proti vrhu, prodrli že tako visoko, da bi jih en sam znos-
sen dan pripeljal na vrh.

Po radiu se oglasi Nejc: „Smo že precej zmahani.“

Aleš: „Zato pravim, da bi šla dva lahko dol, tisti pa, ki bi bil v najboljši kondiciji, bi pa s Tomazinom pojutrišnjem poskusil splezati tisti skok in bi tako naredil ključno potezo v celi odpravi. Seveda, če bi ostala dva, tista dva, ki bi šla dol, jutri zgodaj zjutraj šla iskat kisikove bombe, seveda brez prtljage, s praznimi nahrbtniki, in jih potem odnesla nazaj v šestico in nato takoj sestopila v dolino.“

Nejc: „Najbolj me ubija, ker nikoli ne veš, kaj imaš pod nogami. Cepina nimaš kam zapičiti, varovan nisi nikoli, poleg tega pa pot jutri ne bo nič lažja. Gaziš do riti. Dobesedno plavaš v snegu.“

Aleš: „V vsem te razumem in vaša je odločitev, kaj lahko naredite. Jaz samo predlagam tisto, kar lahko še pripelje do nekega rezultata. Franček in Vanja danes odhajata gor.“

Do 14. maja so bili vsi naši naporji usmerjeni v najvišji cilj – doseči rob stene in stopiti tudi na vrh. Od višine tabora šest bi potrebovali samo en lep dan, a v vsem času naše odprave smo imeli od štiriinšestdesetih dni le štiri dni brez sneženja. Le en dan sonca si želimo. Ne dobimo ga.

Po 14. maju, ko je bila večina članov odprave izčrpana, poškodovana ali bolna, je to opravičilo poskus v smeri variante C načrtovanega vzpona, s ciljem na vrhu stene, na zahodni rami. Zato je naveza Franček Knez, Vanja Matijevc 18. maja iz tabora šest prečila celoten zgornji lijak v smeri proti zahodni rami.

18. maj, pred začetkom monsuna, je pozen datum za osvajanje himalajskih vrhov. Za nas je bil to štiriinšestdeseti dan stene. To je dvakrat več kot traja normalna himalajska odprava. V bazi vlada tišina, – vse pričakujemo le še od ene naveze – Franček in Vanja sta naše zadnje upanje. Iz odlomkov pogovorov, ki jih lovimo iz stene, vemo, da zgoraj vlada napetost, kot še nikoli doslej. Zastrugi, strma prečka in nezanesljiv sneg so njuni sovražniki. Vzpon poteka v norih razmerah. Noč zagrne nebo nad Lotsejem. V bazi čakamo na glas z višine. Kaj se dogaja tam zgoraj v tistih podrtih navpičnih zastrugih. Čez te snežne rebri vodi pot na rob naše stene. Iz radia slišimo glasove kot: „Drži!“

„Varujem.“

„Spusti!“ Iz njunih pogovorov lahko samo ugibamo, kaj se dogaja. Davno sta že oba brez dodatnega kisika.

V izstopni strmini je sneg izoblikovan v snežena rebra in stolpe in zelo nestabilen. To je vzrok za dva približno petnajstmetrska padca brez hujših posledic. Z glavo se je Vanja zapilil v sneg, nato še Franček. V bazo sporočata, da sta blizu roba stene ter da bosta verjetno poskusila sestopiti na drugo stran, v Zahodno globel. Iz baze naj bi poklicali helikopter, ki naj bi ju pobral nekje v zgornjih pobočjih Ledenege slapu. Pošljemo naj helikopter na rob stene ali pa v Zahodno globel. Presojanje je povsem neobičajno. Lasje nam gredo pokonci, ko slišimo, da nameravata na drugo stran stene. To pomeni nezavarovan sestop v globel med Everestom in Lotsejem. Kot zakleto Janez ne dobi radijske zveze s Katmandujem. Čakajo nas dolge ure čakanja. Helikopter ne more tako visoko. Ura je šest popoldne. Presrečni smo, ko iz neskončne daljave zaslišimo glas: „Tu sva! Vračava se po naši smeri!“

Čez labirint snega in megle vodi njuna pot nazaj. Bojujeta se za življenje. Nimamo možnosti, da bi jima pomagali. Morečo tišino ob 4:30 pretrga kratko sporočilo. Oglašja se Franček: „Prispela sva v štirico. Sva živa in zdrava in celo nič pomrznjena.“ Srečni smo ob misli, da sta bila na robu, in predvsem, da smo še vedno vsi! Štiriindvajset ur in več je tega, odkar sta odšla na pot, in to je bil sklep njunega in našega najdaljšega dne. Veselje nad potjo, ki smo jo načrtali čez steno, bomo občutili šele pozneje.

Med vrhovi se svita nov dan. Na listek pišem sporočilo in ga nesem v Janezov šotor. Janez ga kot radiogram pošlje v Ljubljano: STENA PREMAGANA, VRH NE, VRAČAMO SE.

Nikakor ne bodo mogli ne zgodba, ne slika, ne film prikazati, kaj se je v tej steni zares dogajalo. Ta del zgodbe ostaja le nam, ki smo jo doživeli.

Danes je stena čista, kot že dolgo ne. Spodaj, pri prvih travnatih ravninah, kjer Lotsejeva stena zapira dolino kot velikanski zid, tam bi jo rad še enkrat videl.

Dosežki

V 64 dneh in po treh poskusih v smeri proti vrhu je naveza Pavel Podgornik, Andrej Štremfelj in Nejc Zaplotnik dosegla višino 8250 m po varianti B načrtovanega vzpona.

Zadnjega dne odprave, 18. maja, je naveza Franček Knez in Vanja Matijevc dosegla rob stene na zahodni rami po varianti C načrtovanega vzpona. Ta zadnji vzpon je trajal neprekinjeno 24 ur. Od Mednarodne alpinistične zveze UIAA je ta vzpon dobil oceno: *Doslej najtežji poseg v Himalaji.*

Ocene tujega tiska: *fantastic, grossartig, incredible, superato ... veličasten uspeh, izjemno dejanje močne ekipe, korak čez meje starega alpinizma.* ●

Zbrala Dušica Kunaver

Vanja Matijevc v steni Lotseja
Foto Aleš Kunaver,
hrani Muzej novejšje
zgodovine Slovenije

Franček Knez pred južno steno Lotseja
Foto Aleš Kunaver,
hrani Muzej novejšje
zgodovine Slovenije

Od pastirjev do Joža Čopa

Dokumentarni podlistek o zgodovini plezanja, 8. del

V prejšnji epizodi smo končno prišli do Slovencev, in če se v mislih vrnemo povsem na izhodišče naše zgodbe, bomo enak razvoj videli tudi pri nas, le da je šlo včasih malo počasneje. Tako so bili prvi planinci pastirji in lovci, ki so jih kot vodnike najemali znanstveniki - geologi in botaniki, kot so bili Giovanni Scopoli, Baltazar Hacquet, Franz Xaver Wulfen ali Žiga Zois. Znanstvenikom so kmalu sledili duhovniki, ki so delali predvsem ob nedeljah, višek časa pa so mnogi namenili hoji v gore. Eden takih je bil Valentin Vodnik, intelektualni multipraktik, ki je nekoč dejal tole: „Tje pogledaj na višave, kjer Triglav kipi v nebo, šteje snežnikov goličave, kar dozre najdalj oko! Pod velikim tukaj Bogom breztelesen bit želim, čistga hlipa sred med krogom, menim, da že v neb' živim.“

Ko torej Valentin vdihne svež gorski zrak in se zazre po okoliški veduti, pravi, da je že v nebesih, in se vpraša, zakaj bi sploh potreboval Boga. Ali pa tudi ne. Kdo bi razumel pesnike? Še en takšen možak je bil Valentin Stanič, verjetno naš prvi pravi alpinist in izjemen človek, ki je ustanovil tudi prvo društvo proti mučenju živali v Avstro-Ogrski. Takšna pisana družina ljudi je takrat pohajala po naših hribih. Seveda so jih primarno zanimali vrhovi. In noben vrh ni bil bolj zaželen kot triglavski. Nanj se je prvi leta 1778 povzpel Lorenz Willomitzer, nekakšen ljubiteljski farmacevt, ki so ga na vrh popeljali lokalci: lovec Štefan, rudar Luka in kmet Matevž. Kot bi brali kakšno bajko ... Dosežek je bil resnično pravljica – Triglav je bil eden prvih osvojenih alpskih vrhov. Nanj so prilezli celo prej kot na Mont Blanc. Hura za Slovence!

(Ne)potrebno politiziranje

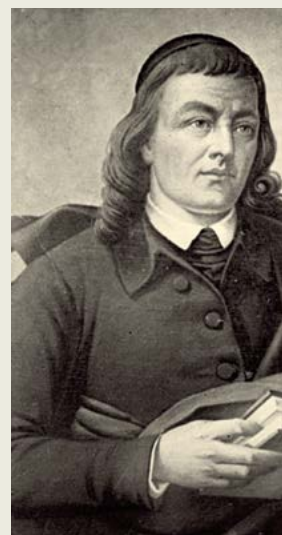
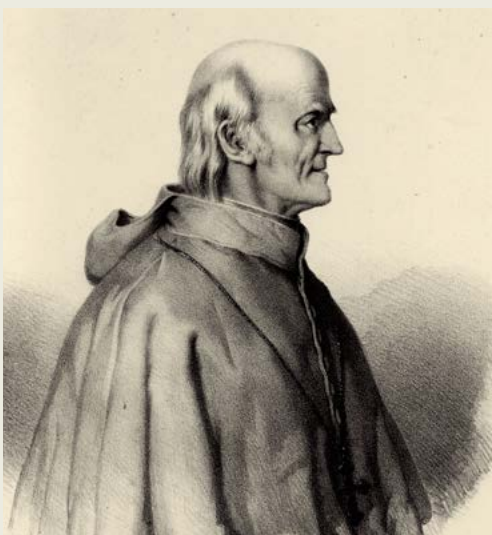
Kaj pa potem? Ustanovili so Slovensko planinsko društvo, leta 1893, a se je to bolj ukvarjalo s hojo kot s plezanjem (njihovo mnenje je bilo zapisano v zaključku prejšnje epizode), zato so ga čez trideset let dopolnili s

Turistovskim klubom Skala (plezalcem so takrat ljubovalno rekli skalni turisti). Nekako med obema dogodkoma so Avstrijci (beri: Nemci) osvojili tudi Severno triglavsko steno, ki je postala zanimiva, ko so se pojavili klini in druga oprema. IV- je bila solidna težavnost, a nič posebnega v Evropi. Se je pa vse skupaj Slovincem zdelo precej bedno, in ker SPD ni imel interesa, se je skupina domoljubnih študentov povežala v skupino Drenovcev z namenom, da prehitijo tujce pri osvajanju vrhov. Še en naš veliki planinec, Henrik Tuma, je leta 1909 z lokalnim vodnikom Jožetom Komacem - Pavrom naredil novo smer čez severno steno Triglava – ta je šla po najlažjih mogočih grapah, a bila je naša, Slovenska. Pojavili so se tudi novi liki. Med najvidnejšimi je bil Julius Kugy. Ta nad železnino v smeri in vidikom težavnosti ni bil najbolj navdušen. Vzpon Comicija v Veliki Cini je na primer komentiral z dokončnim prepričanjem, da stena ne bo nikoli zares preplezana. Njegova ideologija je bila „poiskati najlažji možni prehod na vrh gore, saj prave poti odpirajo gore same in ni treba, da bi jih ljudje izsiljevali.“ Humanist, pisatelj, botanik, pravnik in planinec – Kugy je bil

Vlasto Kopač, prvopristopniki

Valentin Stanič

Valentin Vodnik

kompleksen pionir planinstva in slovenski velikan (pa čeprav ni znal slovensko). Bolj konkretni je bil še en duhovnik, Jakob Aljaž, ki je na Triglav pozneje potegnil ferato, zgradil stolp in mu uglasbil himno. Ljubezen do te gore je bila že rahlo patološka, a ker ga nihče ni ustavil, je potem kupil še njen vrh. Potem je bil tu Klement Jug, ki je plezarijo vzel že bolj zares. Treniral je v Turncu in Iškem vintgarju, pa na ljubljanskih Šancah in prvi pri nas izdeloval in uporabljal kline. Plezal je resnejše prvenstvene smeri, za kar je bil skrajni čas, saj so bili Slovenci v težavnosti v evropskem smislu pravi cicibančki. A mogoče vseeno nekoliko pretežke – Jug je bil še mladenič, ko ga je za vedno obdržal Triglav. Zakaj, kako, tega ne bomo vedeli nikoli, ker se je zgodilo pri soliranju prvenstvene smeri.

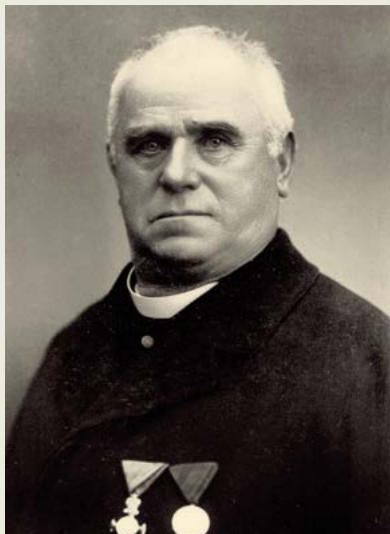
Potem so spet prišli Nemci in naredili Bavarsko. In naši so spet morali odgovoriti. Nihče ni bil primernejši za to, kot naša „zlata naveza“ Miha Potočnik, Stanko Tomiňšek in Joža Čop. Leta 1928 so preplezali Gorenjsko smer. Bila je težja od Nemške in Bavarske, in to je vse, kar je bilo pomembno. Triglav pa ni bil edina gora, kjer so se plezale težke smeri. Ko so Slovenci osvojili nabijanje klinov in tehnike, so znali zakuhati tudi kaj pasjega – takšna je bila Direktna smer čez severno steno Špika, ki sta jo leta 1926 naredila Stanko Tomiňšek in Mira „Marko“ Debelak v dveh dneh. Šlo je za 900 metrov domnevno nepreplezljive V+, še ena velika smer Julijcev in precejšen dvig v kakovosti našega plezanja, čeprav se je potem spet malo ustavilo. Mira je bila odlična plezalka in je celotno smer v Špiku pri 22-ih plezala kot prva. Imela je skodrane lase, poetičen govor in neko *je ne sais quoi* iskrivo in nagajivem pogledu. Bila je umetnica, svobodnjakinja, publicistka in svetovljanka, ki je tekoče govorila pet jezikov. Bila je tako dobra, da je imela moški vzdevek, napisala je naš prvi plezalni priročnik in je bila kot prva ženska sprejeta v Avstrijski akademski klub. Tako dobra je bila pri nas le še Pavla Jesih. Bili sta najboljši ženski par v Evropi. Morda sta plezali za ščepec lažje smeri kot ostala dekleta, a s pomembno razliko – njune smeri so bile prvenstvene (vsaka jih je imela okrog dvajset)

in pogosto sta plezali kot vodilni v navezi, to pa je bilo celo v evropskih stenah videti redko. V tem pogledu sta bili gotovo med pionirkami in velikankami svetovnega plezanja, saj se skoraj ni zgodilo, da bi ženske plezale samostojno in neodvisno od vodnikov ali moških soplezalcev. Edina težava – Pavla in Mira sta bili skregani. Tako sta skupaj plezali le prvič, ko sta se spoznali, od takrat naprej pa sta bili zgolj tekmici. Leta 1927 se je v hudi nesreči poškodoval partner Debelakove, Edo Deržaj. Njeni razlagi nesreče, ki je bila najbrž precej poetična, niso verjeli, morda še toliko manj, ker jo je opisala ženska. A Mira se ni dala – novinarje je uspešno tožila, toda za visoko ceno – oba z možem so izključili iz društva Skala.

Jesihova je že leta 1925 z Dano Kuralt opravila prvi ženski vzpon na Triglav po Slovenski smeri, potem pa je ponovila še Direktno in Špiku in splezala na Škratlato po Levem stebri. Ogromno je plezala v Severni triglavski steni – med drugim je z Milanom Gostišo preplezala Jugov steber (V-) in Skalaško smer z Ladjo – ki je v bistvu direktna varianta Gorenjske in je bila kmalu ena najbolj priljubljenih smeri v ostenju. Nasploh je Pavla svoje smeri rada imenovala „skalaška“. Leta 1934 se je v Veliki Mojstrovki ponesrečila tudi ona, zdrobila si je koleno in do nadaljnjega ni mogla več v hribe. Ker ni mogla plezati, pa je našla nov izziv. Rojena je bila namreč v bogati trgovski družini in so imeli denarja kot pečka. Nekaj ga je vložila v novo poslovno nišo – kinematografe. Kmalu je s petimi dvoranami postala lastnica največje verige na Slovenskem in s tem vodilna strokovnjakinja pri nas za tovrstne tehnologije, posebej za podnapise. Med vojno je aktivno podpirala OF, tako finančno (da je podjetje spravila na rob bankrota) kot fizično s tajnimi obveščevalskimi akcijami in ilegalnim bunkerjem pod eno svojih dvoran.

Sicer pa se je med vojno plezalo bolj malo, razen ko so po prvenstvenih smereh bežali pred Nemci. Moj oče Vlado je kot kurirček prekrizal skale okrog Storžiča po dolgem in počez. Nekoč so trije kurirčki posedali v svojem malem bunkerju sredi grape, kuhali kavo in si trebili uši, ki so bile takrat večna nadloga. Pa so jih

Jakob Aljaž

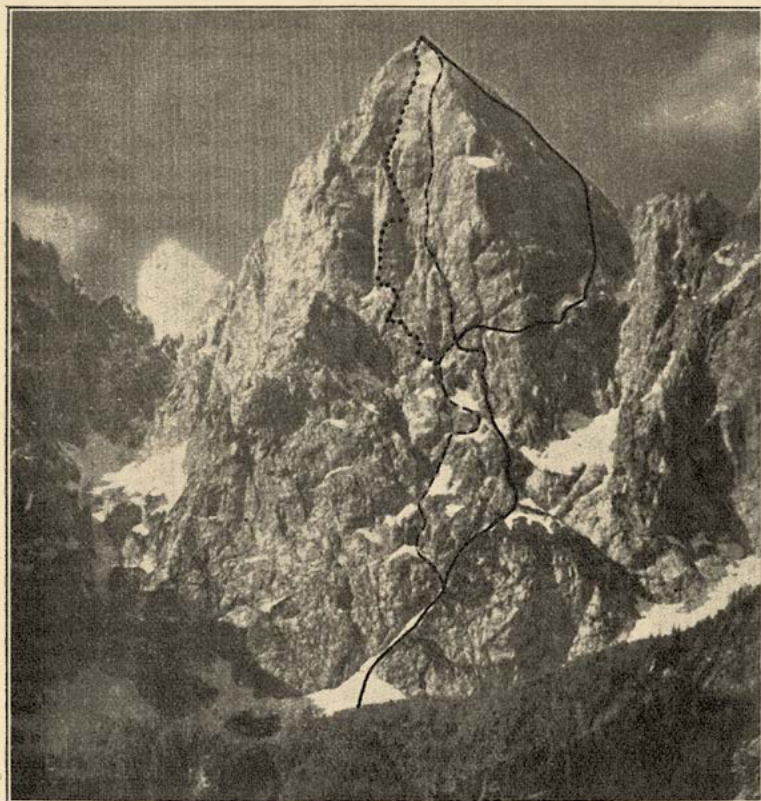

Trentarski gorski vodniki, 1909

Klement Jug

- Dibonova smer
- - - - - Severna stena Špika (Pibernik — Tominšek)
- ..... »Skalaška smer« (Jesih — Lipovec)

Špik-tri smeri, tri ženske

nepričakovano obkolili Nemci, ki so imeli tam okrog redne hajke, in začeli streljati. Vlado je zgrabil staro puško in se pognal v beg čez skale. Tekel je kot zmešan, ko se je naenkrat znašel iz oči v oči z nemškim vojakom. Niti malo ni bil podoben hudobnim nemškim hrustom, ki jih vidimo v filmih. Bil je droben fantič v preveliki uniformi, sam še bolj prestrašen kot kurir, na katerega je naletel. Stala sta kot vkopana in se gledala. Nato mu je Nемеc z očmi pomignil v desno, Vlado je skočil kot zajec in tekel, skozi grmovje in trnje, kjer je mimogrede izgubil puško. Ko se je pozneje vrnil, da bi jo poiskal, je videl, da so enega od kurirjev ustrelili v glavo. Mladenič, ki je še pred nekaj leti želel študirati geologijo ali pa botaniko, je strmel v prestreljeno lobanjo prijatelja in ga potem pokopal nekje v gozdu. To, cenjeni bralci, je vojna. Nič posebej herojskega. Pozneje je želel biti le profesor na univerzi. Partija ga ni zanimala – kaj pa ima ta z alpskim cvetjem? Pa so ga razlastili in mu niso želeli priznati sodelovanja v boju proti okupatorju. Kot da mu je to kaj pomenilo. Po njem se imenuje ena od naših endemičnih orhidej, kamniška murka. Po politikih pa kakšna ulica. Kaj bi vi imeli raje?

Drama v Stebru

Dovolj bodi nostalgije. Vrnimo se v čas po vojni, ki je bil tudi čas menjave generacij, a ne, preden se je zgodila „zadnja velika stvar“, za katero je bil zaslužen Joža Čop. Spoznajmo ga. Rojen je bil v družino šestih otrok, potem pa se jim je pridružilo še pet. Takrat so ženske rojevale, dokler je šlo. Bili so taki časi. Pri štiriinajstih je Joža že krepil biceps v jeseniški železnarni,

Mira Marko Debelak

kjer je ostal vse do pokoja, vmes pa je preživel dve vojni in bil aktiven borec za slovenstvo. Severno triglavsko je poznal kot lasten žep in jo je prekriziral po dolgem in počez. V njej je imel več kot tristo vzponov, pa kup prvenstvenih smeri v Julijcih, lahko bi ga šteli tudi za prvega plezalca, ki je postal zvezdnik filmskih platen. A njegov veliki dosežek se je zgodil dober mesec po koncu druge svetovne vojne (vsaj kar se tiče Evrope). Takrat je imel že več kot dvajset let izkušenj (v rosnih 52 letih) in mikal ga je zadnji problem Severne stene, osrednji steber. Ja, tisti, s katerim ga je dražil Comici, ki je bil tedaj že nekaj let hrana črvom. Smeri se je lotil s Pavlo Jesih malo po tem, ko se je vrnil z dopusta v vojaškem zaporu, ampak začelo se je z nepričakovanim zapletom, saj se je Joža napil in vzpon prestavil na naslednji dan. Tudi Pavla je bila stara že 44 let, za nameček pa je bila brez kakršnih koli priprav in že 11 let ni bila v skali. Le prijatelju Čopu je pustila, da pleza naprej pred njo. Potem sta le šla – samo malo pogledat, malo poplezat. Pa sta zarinila kar po sredini, v dežju, brez zadostne opreme, po previsih in kršljivi skali. Prva je, tretji dan, omagala Pavla, ki je imela o lepoti gora povedati tole: „Spet gvozdiva. Spet se vlečeš, vlečeš naprej. Kot tale megla ... Noge kakor po dolgi vožnji na kolesu, roke brez moči, prsti krvavi ...“ Joža pa je plezal naprej, sam izplezal, napol v deliriju od utrujenosti, in hitro stekel po pomoč (no ja, vmes je na hitro prenočil – spanec je pomemben, ženska pa tudi lahko še malo počaka, kaj pa rine na Triglav). Ko se je Joža vrnil z reševalci, je bila Pavla premražena, otrpla in utrujena. Privezali so jo na vrh, in ko so jo želeli potegniti, se je začela takoj odvezovati. „Ne, smer bom preplezala do konca!“ je zavpila. Potem je s skrajnimi močmi plezala ob ohlapni vrvi in uspelo ji je. Danes se smer imenuje Čopov steber in je klasika, ki bi jo moral preplezati vsak Slovenec, ki da kaj nase.

Na vrhu Čopovega stebra leta 1945

Pavla Jesih

Joža Čop

Vojne je bilo zdaj konec, ampak za vse to ni bilo enako dobro. Za začetek je kmalu umrla Mira Marko. Pavlo pa je čakala še bednejša usoda. Takrat je bila izobrazena buržujka, svobodomiseln bogatašinja, trmasta podjetnica, v novi dobi, ko je bil kralj delavec. Komunisti so kmalu dobili odlično idejo o državnem filmskem podjetju. Zato je bilo najprej treba izbrisati privatnike – zlepa ali zgrda. Pavla se svojemu kinu, svojemu otroku, ni želela odpovedati. Pa saj ni šlo za bajno bogastvo. Prišli so k njej partijski funkcionarji. „Pavla, daj nam kino.“

„Ne.“

„Glej, ne bodi trmasta. Ker si nam pomagala med vojno, ti bomo spregledali, da imaš malo preveč denarja. Kino pa potrebujemo.“

„Ne.“

„Ti damo kakšno funkcijo v podjetju. Lahko si direktorica.“

„Ne.“

Potem jo je France Brenk ovadil, da je sodelovala z okupatorjem. Tožba je padla, a je poskusil še enkrat. Spet nič. Tretjič je bil uspešen in Pavlo so razlastili ter ukazali, da se o njej ne sme več govoriti z izbranimi besedami. Vzeli so ji vse. Oportunizem, s katerim so takrat izkoristili državne mehanizme, verjetno ni bil nič osebnega. A če nisi bil del ene in edine družbene vizije, te ni bilo. Individualizem v komunizmu ni bil zaželen, pa čeprav je imela Pavla prijatelje na visokih položajih. Na koncu je, ironično, nezaželen v sistemu postal tudi Brenk. Mlini so mleli naprej, sistem v ojdipovski maniri vedno požre in razčloveči tudi svojega stvarnika. Sploh pa – preberite si Kafkov *Proces* in Orwellov *1984*.

Na koncu je bila Pavla zagrenjena in strta, nekaj časa oskrbnica dveh koč, nato pa je živela med golobi v svojem stanovanju v Ljubljani in večino denarja zapravila za njihovo hrano in cigarete (tudi golobi kadijo). Ko boste naslednjic videli od življenja utrujeno, čudaško

starko, samo pomislite: morda je bila nekoč cenjena bogatašinja in ena najboljših alpinistk svojega časa! Življenje zna biti res *zajebano*. Pa Čop? Tudi on je dočkal programirano usodo in je bil pozneje priljubljena maskota na raznoraznih prireditvah, pa čeprav je kot zaprisežen planinec na protokol dal bolj malo. Nekoč so ga zvelikli na neko procesijo, da Titu stisne roko ob rojstnem dnevu, pa mu je dejal: „Dolgo nam živi in ostani nam zdrav kot planinski kozel!“ Tito se je počasi, skorajda grozeče sklonil k njegovemu ušesu in mu zabrusil: „Hvala, recimo, ampak mogoče je bolje, če si tiho.“

„Se strinjam,“ je dejal Joža in si zamrmral v brado, „itak bi bil raje v Severni steni.“

No, takole nekako smo v tistih časih shajali Slovenci. Tradicionalno močni v alpinizmu – zagotovo, in smo taki ostali do danes. Po vojni se je pojavila nova generacija osebnosti, kot so bili Ciril Debeljak, Metod Humar pa Ante Mahkota in Peter Ščetinin (ki sta se leta 1966 tehnično pregrizla čez Obraz Sfinge), Tone Škarja in Aleš Kunaver (organizatorja naših prvih odprav v Himalajo v 70-ih), Stane Belak - Šrauf, Marjan Manfreda - Marjon in še marsikdo drug. Leta 1949 so Slovenci kot eden prvih narodov organizirali celo ženski alpinistični tečaj. A v te vode ne bomo zapluli. Kot prvo, za to obstaja knjiga *Zgodovina slovenskega alpinizma*, in kot drugo, sem že zapisal, da bomo alpinizem pokrivali predvsem, če nas bo kam pripeljal v športnoplezalnem smislu ali pa če bo šlo za kakšno osebno kaprico, ki pa je ne mislim opravičevati. Kakor koli. Plezalcev je bilo veliko in v naslednjih desetletjih so radi plezali. Poleti, pozimi, prvenstvene, variante, solo in v navezi, doma in v tujini. Skoraj nikoli prosto, kaj šele *trad*, a vendarle vedno težje in boljše. Smo pa prišli kar daleč od sanjarjenja o ravnotežju in oprimkih, od odpora do obešanja na kline. Čas je, da se vrnemo. In kam bolje kot nazaj v Ameriko, obljubljeni deželo, kjer bo prav klin postal gonilo nadaljnega razvoja. ●

Fotografije so iz knjige *Slovensko planinstvo skozi čas (2, dopolnjena izdaja 2021)*, ki bo pred poletjem izšla pri Planinski založbi.

Tina Tolar

Kramarca v Storžiču, jaz in mobitel

Več stvari mi ni čisto razumljivih. Na primer kako smo se včasih (v prejšnjem tisočletju) dogovorili za v hribe, kino ipd. brez kakršnih koli telefonov. Pojma nimam, spomin mi že peša. Ampak dogovorili smo se, se držali dogovora, se dobili in uživali.

Danes se zmeniti za v hribe ni nobena težava. Ne z bližnjimi prijatelji ali znanci ne z malo bolj oddaljenimi. Mobitel je skoraj čudežna naprava. Pokličeš ali pušiš sporočilo. Prebereš opise. Pogledaš zemljevid, dobiš točno lokacijo parkirišča. Fotografiraš. Pošnameš filmček. Vse to z mobilnim telefonom.

Tudi fotografiranje se je precej spremenilo. Ob koncu študija sem kupila fotoaparata znamke Beirrette, črno-bel film in posnela 36 fotografij, na katere sem čakala dva tedna, da so jih razvili v foto ateljeju. Ogledevala sem si jih kot pravo umetnijo in še zdaj jih imam shranjene. In fotoaparata, ki bi z veseljem še kaj posnel,

tudi. Njegovi nasledniki niso bili tako trdoživi. V zadnjih letih vse manj fotografiram. Pokvaril se mi je še zadnji aparat, a poznavalci povedo, da telefoni delajo solidne slike za domačo rabo.

Objavljanje fotografij na raznih *-bookih* (ja, knjigo prav rada vzamem v roke) in *-gramih* (v gramih merim količine za okusno pecivo) ni v moji navadi, v mojem dometu. Prijatelj Andrej se vedno jezi, ker niti sporočil ne berem redno.

Letošnja zima (2020/21) je krasna, snega dovolj, vreme sončno. Zadnji dan v februarju je pravi dan za Storžič. Po lažji varianti. Iz Mač čez Kališče na vrh.

Pravi užitek. V dolini že pomladno toplo, na vrhu še zima. In seveda fotografiranje. Ni mi uspelo. Še preden sem Andreja slikala z njegovim telefonom, mi je padel iz rok in se podričal čez steno po Kramarci. Andrej se ni jezil. Saj je samo telefon, je dejal. Nekateri naključno prisotni so malo pogledovali čez steno in zmigovali z rameni.

Dan je bil še vedno lep, sončen, jaz pa precej manj vesela. Razmišljam, kako sem lahko tako nepazljiva, nerodna. Vsi se počasi odpravimo z vrha, nekateri s smučmi, drugi peš. Z Andrejem se spuščava počasi, previdno; vrh je zgoraj, kočna na Kališču pa še precej nižje.

Zazvoni moj telefon. Le kdo me kliče v nedeljo sredi dneva? Vsi vedo, da sem v tem času skoraj nedosegljiva. Mobilni imam večinoma utišani ali pa ga sploh nimam pri sebi. Pogledam. Neznana številka. Oglasim se. Glas na drugi strani: „Dober dan! Pod Storžičem smo našli en telefon. Ni bil zaklenjen, ima avstrijsko omrežje in s svojega telefona sem poklical zadnjo klicano številko, to ste vi.“

Ni mogoče! Je mogoče! Našli so Andrejev telefon. On nima zaklenjenega, zato so lahko prišli do moje številke. Niti ne vem, kaj sem govorila. Vem, da smo se dogovorili za prevzem na bencinski črpalki v Vodica

proti večeru. „Pa zaslon je počen,“ izveva. Nič takega, počen je bil že pred tem. Telefon je preživel Kramarcel in uporaben.

Ko z Andrejem čakava na srečnega najditelja, presečenj še ni konec. K nama pristopi gospod z družino in s telefonom v roki. „Lep pozdrav, sem Andrej in prinašam mobilni.“

Ali poznate zgodbo Polonce Kovač *Andrejev ni nikoli preveč?*

Foto Tina Tolar

Klemen Belhar

Pajkice in gojzarji

Zdi se davno, ko so začeli govoriti o „internet alpinizmu“. Nekateri so ga označili kot instantni alpinizem. Potem so prišla družbena omrežja in ljudem, ki se čutijo kot poslednja bramba starih časov, se je začel podirati svet. To je razumljivo. Njihov svet, njihovo domovino, njihov *garkelj* in *becirk* so zasedli nekoliko nespretni plezalci in spretnejši plesalci na plasišču Facebooka in portala Gore in ljudje.

Zgrazali so se, da lahko pogledaš na medomrežje in izveš, kakšne so razmere. Ni jim šlo v račun, da na isti strani berejo o vrhunskih vzponih in o povsem vsakdanjih in lahkih poplezavanjih v kakšni grapi ali v Nosorogu. Takrat se niso zavedali, da so bili to še vedno nedolžni časi, bližji časom Klementa Juga kot letoma 2020 in 2021.

Sam sem, nekoliko preroško, čeprav popolnoma slučajno, branil internetni instantni alpinizem. Povsem razumljivo se mi je zdelo, da v času interneta, spletnih dnevnikov in portalov alpinizem prodre tudi tja. Mediji so se spremenili, zasloni so v veliki meri zamenjali papir in tja so se prelili tudi opisi planinskih, gornjskih in alpinističnih podvigov ter doživetij. Še posebej, ker se je vsakomur odprla možnost objavljanja. Če ni bilo prostora v obstoječih medijih, si pač izumil svojega.

Priznajmo tudi to, da je res priročno iz prve roke izvedeti, kakšne so kje razmere. Prej je bilo to težje in počasnejše, a tudi ne popolnoma pionirsko. Treba je bilo malo povprašati znanca, iti na sestanek alpinističnega odseka in občasno opraviti nekaj telefonskih klicev. Zdaj pač pogledaš na Facebook, seveda v prave skupine, ali odpreš Snežaka.

Spletno razkazovanje je prineslo tudi jasno spoznanje, da v gore zahaja kopica ljudi, ki nimajo dovolj znanja. Temu je sledil odziv. Začela se je preventiva in vznikla so številna usposabljanja. Doživeli in preživeli smo številna moraliziranja o pomanjkljivi opreми, o *čelih* in ljudeh v sandalih na Triglavu. Reakcija je prinesla zgledno opremljenost. Občasno celo pretirano opremljenost. Medomrežje tako ni prineslo le slabih stvari. Ljudi je spravilo k miganju, k iskanju znanja in primernih doživetij. Potem pa ...

... je prišla korona. In ljudje so našli kraj pobega. Ljudje so našli gore. Ljudje, ki tam prej niso bili. Ne v besedah ne v mislih in ne v dejanjih. Prepričan sem, da s tem niso povzročili bistvenega razmaha okužb, saj so se srečevali na primerni razdalji, v lepem vremenu in na svežem zraku. Težava je le v tem, ker so vsaj nekateri raznesli neki drugi virus, ki ga je težko poimenovati. Ta drugi virus v meni vzbuja občutke nazadnjakov iz pionirske dobe družbenih omrežij. Gora si ne morem

Nova šola? Vir Shutterstock

lastiti. Niso moj *garkelj*. So pa moj drugi dom. Tega so zasedli čudni vrtni palčki, ki se kažejo v nenavadnih pozah in v čudaških opravah. To bi človek še prenesel, saj je občasno koristno trenirati potrpežljivost in strpnost. Obe vrlini začneta usihati, ko zabava palčkov in palčic postane nevarna, preglasna in nadležna.

Ti novi obiskovalci gora, ti palčki in palčice, niso alpinisti, ki informacije o svojem vzponu objavijo na društveni spletni strani ali na portalu Gore in ljudje. Niso alpinisti, ki to objavijo na svojem zidu na Facebooku. Niso planinci, ki se pohvalijo, da so se vzpeli na Prisank. Kot sem zapisal: to je stara šola, to je bolj Julius Kugy, Evgen Lovšin, Nejc Zaplotnik, Marko Prezelj, *Planinski vestnik*. Nova šola je drugačna. Najdete jo na Instagramu in YouTubeu in v spletnem dnevniku. Križem kražem naokrog po vseh meandrih spleta. Premišljeno, skoraj profesionalno, nekaj malega estetsko in navdihujoče. Takšne so njihove objave na površini, v globini pa skrivajo nekaj težav. Bistvenih težav.

Vendarle začnimo z estetiko, ker gore so estetsko doživetje. A tu ne gre za estetiko gora, ta je v drugem planu. V ospredju je estetika pajkic in copat *trail running*. Občasno estetika pajkic in gojzarjev. V ospredju je estetika postav, uniformno zaobljenih zadnjic, športnih modrčkov in mladeniških *six packov*. Se opravičujem, saj se zavedam, da je tole resna edicija, vendar z vso resnostjo stojim za zapisanim. Gre za estetiko mladih teles, ki se kažejo z neizgledljivo spolno konotacijo. Izognil se bom moraliziranju in zapisal, da s tem vzbudijo pozornost. Njihova estetika nas pritegne, v nas se oglasi nekaj nagonskega. Moramo pogledati.

Morda celo preberemo in pogledamo video. Tu najdemo popolnoma nov jezik. Jezik stare šole je jezik

Stara šola? Foto Jure K. Čokl

doživetij, jezik romantike, jezik junaštva, življenja in smrti, jezik lepote in sanjarjenja. Tam najdemo besede, kot so: konice, drhtenje, strmali, krnica, naveza, izlet, vzpon, narava planine. Jezik nove šole je poln neposrednosti, udarnosti, pretiranosti, *fejk realizma*. Označujejo ga besede: *mašina*, *šibanje*, napad, *pofuram*, *po-cufam*, *prtegnem*, gel, pajkice, *outfit*, *dile*, hitro.

Do sem opisujem, ugotavljam in se gibljam na robu moraliziranja. Morda bi moral odmahniti z roko in pogledati drugam. Tega ne morem storiti zaradi resnično problematične vsebine teh objav. Nekateri ljudje nove šole, ki so pravkar odkrili Begunjščico, Brano in Malo Mojstrovko, ne skoparijo z nasveti za obiskovanje gora, nasveti za izbiro opreme in nasveti za varnost. Pogosto z nasveti in prikazi, ki so nevarni.

Kako drugače razumeti in opisati video, kjer mladeniča z derezami naluknjata tla bivaka. Vzpenjata se s cepinoma, pripetima na povodec, ki je vpet v pas nahrbtnika. Povodec je v cepina vpet na vrhu, v glavo cepina. Oboje je lahko smrtno nevarno. V istem videu delita nasvete za nadobudne posnemovalce. In teh ne manjka. Srečal sem jih in govoril z njimi. S povodcem, pripetim na nahrbtnik, ali z dvema cepinoma v rokah prihoji po snežišču se počutijo bolje. Bolje, kot če bi to počeli „pravilno“ in varno. *Fajn* je pomembnejše od prav. V teh pogovorih sem dojel, da je bistven videz. Pomislite, na Begunjščico se lahko vzpnemo z enim cepinom. Na vrhu nas prijatelj slika in mi cepin držimo ob telesu. Na sliki smo videti kot kak *old skul* planinec. Kdor obvlada posel, ima na glavi naj sodobnejšo čelada in v rokah dva povsem nova plezalna cepina strupene barve. Dvigne ju kvišku, v veličastno V-pozo, ki vizualno pove, da je *mašina* prišibala na vrh, in ko bo

prestrašeno sestopila po grapi na plaz, si bo nadela *dile* in veličastno, čeprav s čudnimi zavoji, *pofurala Šentanca*. Sledilo bo 546 *lajkov* in 1056 ogledov na YouTubeu.

Če bo enako storilo dekle, ki bo na vrhu odvrгло jakno in *midel lejer* ter dvig cepinov opravilo v pisanih pajkicah in športnem modrčku, bo sledilo 2.468 *lajkov* in 11.743 ogledov. Ob premišljenosti in vztrajnosti lahko na Instagramu dobi celo nad 50.000 sledilcev. O Snapchatu in TikToku niti ne morem ničesar zapisati, ju ne poznam, a sklepam, da se tudi tam odvija marsikateri epski vzpon *mašin* na bližnji kucej.

Do sem vse prav. Zakaj pa ne? Svet se spreminja. Spreminjajo se tudi tehnike razkazovanja in dvorjenja. To moramo sprejeti. Težava je le v tem, da se to dogaja na terenu, ki prinaša mnoga tveganja. Ki zahteva znanje in izkušnje. Ti palčki in palčice nimajo ne enega ne drugega. Pogosto niti ne vedo, da so v nevarnosti. S sposobnostjo pritegovanja pozornosti postajajo vzorniki. Slabi vzorniki, ki delijo škodljive nasvete in ki s svojim ravnanjem govorijo, da je prav tisto, kar bi moralo biti narobe.

Še bolj bizaren je odziv stare šole. Oziroma tistega dela stare šole, ki se odziva. Večina se le čudi in modro molči. Stara šola preprosto nima sredstev, da bi sledila novi šoli. Doma je v popolnoma drugačnem jeziku. Nima več pravih telesnih atributov. Nesposobna je izvesti primerno poziranje. Ni gor rasla z družbenimi omrežji. Podobna je meni, ko pred najstniško hčerjo, nalašč nadvse slabo, posnemam plesalce s TikToka. Hči ne ve ali bi se smejala, zgražala ali jezila. Zato preprosto reče: „Tata, ti si tako star.“

Ljudem stare šole lahko skromno ponudim zgolj dva nasveta. Prvi: raje ne. Res ne. Ni okusno. Drugi: nič ne pomagaj, če se jezite. Kar koli napišete na FB ali v kak komentar ali na Snežaka, vse bo šlo mimo. Noter in ven. Mladi so tam, kjer vas ni. Ne nazadnje ste njihovi očetje in matere. Je zaleglo, če ste kričali na najstnike? Mladim palčkom in palčicam težko kaj svetujem, ker tegale verjetno ne bodo brali. Je predolgo, je natisnjeno in daleč od Snapa in TikToka. V upanju, da nadlega mine, naprej upam, da bo z epidemijo enega virusa minila tudi epidemija drugega, ker gore ne bodo več letošnja moda. Seveda upam, da obe epidemiji prinese čim manj žrtev.

Naloga nas starejših in izkušenejših je, da najdemo pot do teh fantov in deklet, da najdemo pot do družbenih omrežij, da se tudi mi naučimo česa novega. Zato, da lahko svetujemo tam in takrat, kjer je treba. Naučiti jih moramo pravih tehnik, pokazati varno ravnanje in jim pomagati, da spoznajo tudi tiste plati gora, ki so jim skrite. Mi jih moramo vzgojiti v zgledne planince. Hkrati jih moramo sprejeti takšne, kot so, kot palčke in palčice, vendarle so prihodnost sveta. Mladina je vsaj od Sokratovih časov pokvarjena, a svet še vedno stoji in morda je celo kanček napredoval. ●

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Za lahko noč

O zgodovini planinstva malo drugače

Navodilo: V pripovedi smo s številkami označili 12 povedi, ki so povezane z delčki planinske zgodovine. Poišči jih in jih skušaj obrazložiti! Če ti ne uspe, si oglej opombe na dnu strani.

Poletni veter je skozi okno prinašal direndaj z bližnjega igrišča. Razločiti je bilo moč škripanje gugalnic in top zvok brcanja žoge. Za rešetkami je slonel majhen obrazek s kislim nasmeškom. Nasmeškom, ki ne pristaja nobenemu sedemletniku. Razbiti koleno ni prijetno. Sploh pa ne zdaj, ko bo vsak čas konec počitnic in bo vsa ta radoživost spet ujeta med šolske klopi ... Po licu je spolzela drobna solza. Kaj več oči niso premogle, prsi so že ves dan nesrečno hlipale. Vonj v bolnišnici je pač tak, da te kar sili v jok, četudi bi bil zdrav ko dren.

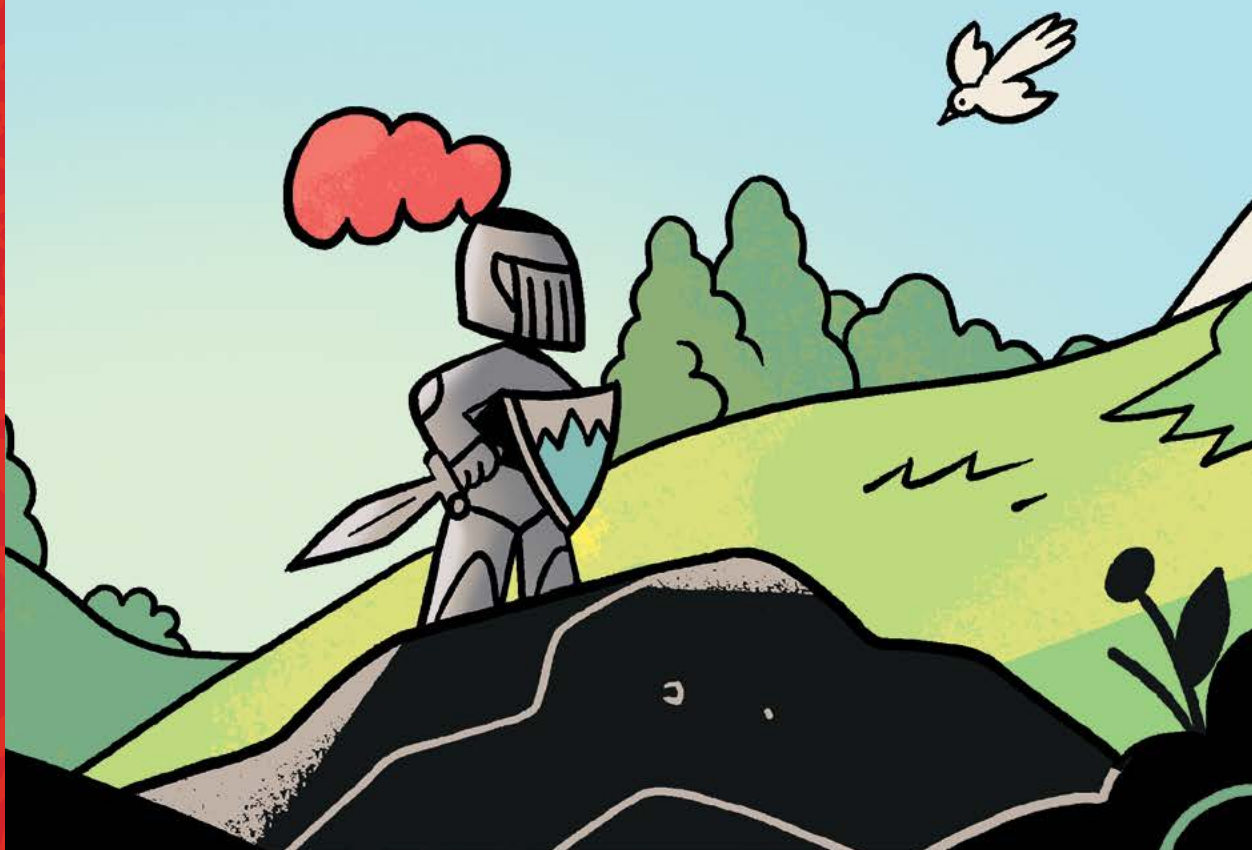
A glej, na hodniku se zaslišijo koraki. Srce se vznemiri! V sobo vstopi znana postava.

"Kje je moja jokica?" ga podraži oče. Fantič pogleda v tla upajoč, da bo s tem vsaj malo prikri-

svojo nesrečo. S predolgim rokavom si obriše lice in krhko zašepeta: "Oči, a greva danes?" Oče mu nameni blag pogled: "Jutri, fant moj, jutri! Takoj ko sonce vzide, greva domov!" Male roke ga objamejo okoli pasu: "Tako mi je dolgčas!"

"Fant moj, vsaka šola nekaj stane! Boš pa zdaj vedel, da ne moreš po vsaki skali plezati!" ga na pol v šali in na pol zares okara oče. Nato sede na rob postelje in prijazno nadaljuje: "Daj, ti preberem pravljico!"

Pogled usmeri v medicinsko sestro, ki je prav v tistem trenutku v sobo prinesla vrč čaja in ga postavila na mizo. Ta pokima in se čez čas vrne z majhno knjigo. "Gospod, ta je edina, ki jo imamo! Tu ni otroškega oddelka!" zavije po koroško.

Oče vzame v roke ponujeno in si ogleda nič kaj obetaven naslov. Kljub razočaranju prikima, da ne bi še bolj vznemiril sina, sestra pa v opravičilo zgolj še enkrat zmigne z glavo in odide po drugih opravkih.

Oče je medtem že začel brskati po besedilu. To ni bilo prav nič pravljično in skorajda brez slik. Vseeno je z mirim mrmranjem dajal vedeti, da ima vse pod nadzorom. Naposled se je ustavil pri eni izmed strani, češ sem našel pravo, in prepričljivo začel: "Pred davnimi, davnimi časi je za devetimi gorami in devetimi vodami živel mlad vitez ..."

"Bil je to eden tistih mož, ki so vasi branili pred nepridipravi, zlobnimi uroki in groznimi pošastmi. Bil je skromen in dober po srcu, zato so ga vaščani spoštovali. Imel pa je ta fant tudi svojo damo, zelo lepoticu, ki mu je bila zelo pri srcu. Noč in dan je mislil nanjo, kjer koli se je potikal. A takrat so bili tod drugi časi. Takrat se dvoje ali več src ni moglo kar tako združiti, pa naj so si

to še tako želela. Prišel je namreč urok čarovnikov s severa in take zgodbe so se morale, pa naj so to hotele ali ne, na mah končati.¹ Bili so to nesrečni in žalostni dnevi! In tudi naš junak bi bil brezglavo taval, če ne bi v vas prispela vest o modrecu s planine. Starcu z imenom Ötzi, ki naj bi živel v neki jami."²

"Ötzi!?" je nezaupljivo vzkliknil deček, "tega pa ni v nobeni pravljici!"

"Prisežem, tako tu piše," mu je odgovoril oče in s prstom pokazal na besedo v knjigi. "So že vedeli, kaj mu pristoji, verjetno je bil kak tujec!" Pogled je znova usmeril v knjigo.

"Starec mu je povedal, da živi v deželi strašen zmaj. Tak velik, grozen, s tremi glavami. Ena je večja od druge, srednja pa največja.³ Že stoletja naj bi bil ujet v sivi gori, zato se ta vznemiri, kadar koli začuti človekovo bližino. Ni ga bilo junaka, ki bi si drznil stopiti nanjo. In od nesreče gora toči solzo snežno. Solzo, ki ni bela kakor sneg v dolini. Ne, zelena je od bolečine ..."⁴

¹ Poskus ustanovitve društva Triglavski prijatelji, ki ga je zavrila avstrijska deželna vlada (1870).

² Ötzi – najstarejše naravno mumificirano truplo v Evropi, najdeno v italijanskih Alpah.

³ Triglav – najvišji vrh Slovenije z 2864 metri nadmorske višine

⁴ Zeleni sneg – staro zemljepisno in ljudsko ime za Triglavski ledenik

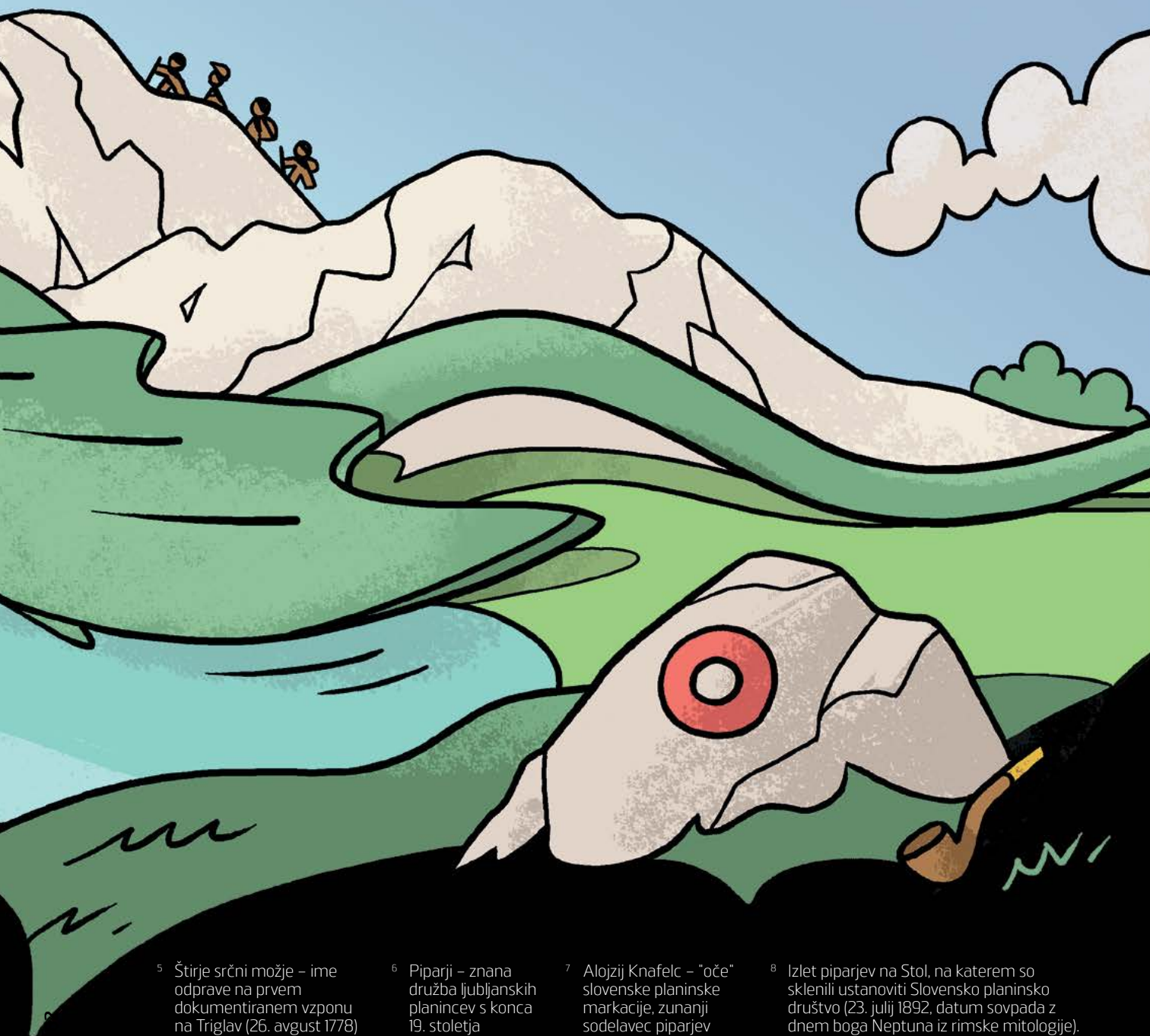
Vzemi tri može, mu je rekel, in odpravi se na pot. Pokori to zverino. Potem boš vedel, kaj ti je storiti. A žalega ne stori živali. Zakaj popadel jo je bil hudobni duh, in zato nevarna je človeku. Drugače pa je prav krotka in pomagala ti bo.

In res, zbrali so se štirje srčni možje in se odpravili na pot.⁵ Več ur so bili boj z zverino. Ta se je naposled le priklonila z vsemi svojimi glavami, tudi največjo. Ko je zli demon zapustil njeno dušo, je našemu junaku dala majhen mošnjček in skrivno sporočilo ..."

"Naj ne bo še konec!" je vzkliknil deček, ki je med tem že zlezal pod odejo in se z njo pokrival vsakič, ko je napetost narasla. Začutil je, da očkov glas napoveduje konec. Kljub svoji mladosti

je bil zelo bister. Kaj kmalu mu je postalo jasno, da za platnicami te knjige pač ni pravljice. Vseeno mu je bila ta očkova igra tako zelo všeč, da je hotel, da se nadaljuje. Tudi očka se je vživel. To se mu je rado pripetilo! Malo se je odhrkal, se nasmehnil, pomotovilil s prstom, kot da išče vrstico, pri kateri je ostal, nato pa nadaljeval v skrivnostnem tonu.

"Bilo pa je to sporočilo v tajnih črkah in zapečateneno z leseno pipo, znakom skrivne bratovščine. Piparji so jim rekli!⁶ Le eno osebo je poznal, ki bi znala to prebrati. Pa še Lojze, kot so ga imenovali prijatelji, se je zadnja leta skrival po gozdovih. Le tu in tam je na kakšni skali pustil rdeče-bel kolobar. In še to samo zato, da bi ga njegovi bratje laže poiskali.⁷

⁵ Štirje srčni možje – ime odprave na prvem dokumentiranem vzponu na Triglav (26. avgust 1778)

⁶ Piparji – znana družba ljubljanskih planincev s konca 19. stoletja

⁷ Alojzij Knafelc – "oče" slovenske planinske markacije, zunanji sodelavec piparjev

⁸ Izlet piparjev na Stol, na katerem so sklenili ustanoviti Slovensko planinsko društvo (23. julij 1892, datum sovpada z dnem boga Neptuna iz rimske mitologije).

Naš junak je dneve in noči sledil tem znamenjem in ga naposled našel. Skupaj sta prebrala sporočilo. V njem je bilo zapisano, naj se na dan velikega Neptuna zbere cela bratovščina. Bog voda in morja bo namreč ta dan sedel na najvišjo goro v karavani.⁹ Odpraviti se morajo k njemu in ga prositi, da z dežjem raztrese seme, ki je bilo v mošnji.

In storili so tako! Iz semen so po deželi vzkli zvončasti cvetovi, modri, kakršnih še danes ni nikjer drugje.⁹ Vse odtlej so ljudstvo branili pred sovragi, ideja bratovščine pa je končno lahko svobodno zaživela.¹⁰

Očka se je popolnoma razvnel. Toliko, da ni vpil teh zadnjih besed. Ob tem sploh ni opazil, da je deček že zaspal. Šele otroško godrnjanje, ki ga

na ustnice privabijo sanje, ga je zdramilo. Ton je spremenil v šepetanje. "Naš vitez pa se je vrnil k svoji izbranki. Njuna zveza je dokončno zaživela. Povila mu je mnogo otrok, ki so se raztepli po vsej deželi, sama pa sta do konca svojih dni živela v majhni hiški pod planino. Tam, kjer prst je črna kakor noč."¹¹

Na ramenih je začutil tople dlani. Bila je mati spečega otroka. Že nekaj časa je slonela pri vratih in vlekla na ušesa. Oči so se ustavile v njenih. Znova se je zavedel, kako zelo jo ljubi. Nato je tako, malo zanj, malo pa zase, pravljичno nadaljeval. "In še danes majhni fantki, čedni kakor ta, z veseljem tekajo po gorah. No, če si pri tem ravno ne potolčejo kolen. In vedo, da vsaka knjiga v sebi zgodbo nosi. Tudi taka z rožnato platnico."¹² ●

⁹ Zoisova zvončica – slovenska endemična rastlina z modrimi cvetovi

¹⁰ Ustanovitev Slovenskega planinskega društva (27. februar 1893)

¹¹ Odprtje prve planinske kočice na planini Lisec pod Črno prstjo (15. julij 1894)

¹² Planinska šola – temeljni program planinskega usposabljanja; leta 1983 je izšel istoimenski učbenik s prepoznavnimi rožnatimi platnicami.

Gorski vodniki v preteklosti

V preteklosti hoja v hribe ni bila samoumevna kot danes, ko se lahko praktično vsakdo, ne glede na psihofizično kondicijo (in opremo) odpravi na pot. Turisti oz. „gorohodci“, kot jih je imenovala slovenščina tedanjega časa, so bili še konec 19. stoletja v hribih današnjega slovenskega ozemlja precej redki. Danes se nam zdi precej nepredstavljen zapis graškega profesorja Johannes Frischaufa (1837–1924) o neobljudenosti alpskega sveta, ko je za 80. leta svojega časa v svojem vodniku zapisal: „V hribih lahko ure dolgo ni mogoče srečati nobenega človeka, če pa že, potem od njega ne dobiš informacije.“

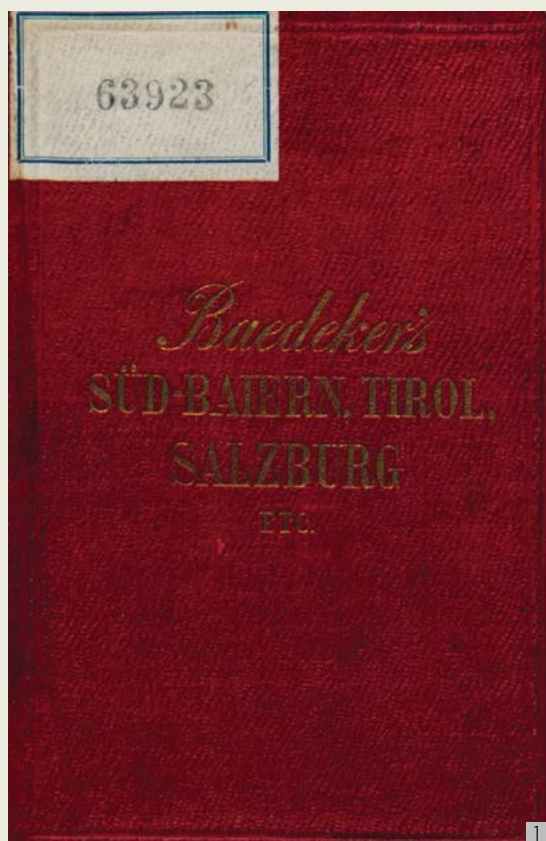
Nekateri ozavešeni posamezniki so že pred tem opozarjali, da hoja v hribe ni nekaj, kar bi lahko počel vsakdo. Balthasar Hacquet (1735–1815) je v delu o primerni planinski opremi še posebej poudaril, da je hoja v hribe stvar domačinov, za ostale pa je obvezen vodnik, ki mu nikakor ne gre oporekati, ampak zaupati in slediti.

Marsikateri člani planinskih društev so se zavedali nujnosti vodnikov, saj so bile razmere, kot piše Frischauf o tem področju Vzhodnih Alp, zares klavrne. Vodniki so bili po večini nosači, od katerih prav veliko vedenja o gorskih vrhovih ni bilo pričakovati. Še najboljši so se mu zdeli lovci, ki so bili, če jim je to dopuščala služba, pripravljene voditi turiste.¹

Z odlokom deželnih kranjskih oblasti 1. junija 1865 je bil narejen prvi korak k organiziranemu in urejenemu vodništvu, saj je veljal kot podlaga Vodniškemu redu (*Bergführerordnung*), ki je začel veljati 27. junija 1874.²

Avtor Triglavskega vodnika Rudolf Roschnik je prevzel skrb za vodništvo in leta 1894 je bil v Mojstrani organiziran prvi tečaj za vodnike pod vodstvom oftalmologa Emila Bocka (1857–1916). Na tečaju je bilo trinajst udeležencev iz Mojstrane, Dovja, Bleda, Belega polja, Kranjske Gore in Koroške Bele.

Kraj tečaja zagotovo ni bil izbran naključno, saj so iz Mojstrane prihajali najbolj izkušeni vodniki. Poglejmo si opis enega izmed njih: „Pojava priporočenega vodnika [...] je kaj malo pričala v njegovo dobro. Zdelo se je, da komaj obvladuje izrazito dolge okončine in izraz zaspane melanholije je počival na širokem, dobrodrušnem obrazu, ki ga je ob odsotnosti prednjih zob nenehno krasil skrajno preprost nasmeh. Sprednje zobe si je bil namreč izbil zato, da bi bil oproščen vojaščine, preizkušen in zanesljiv način tistega časa, ko je bilo patrone potrebno odgrizniti še z zobmi /.../“³

Da je bila hoja v hribe v spremstvu vodnika za nedomačine nuja, so se zavedali skoraj vsi pisci planinskih vodnikov konec 19. stoletja in so to precej jasno zapisali. Peter Radics (1836–1912) je na primer to pri navedbi ture na Triglav poudaril tudi vizualno: „Vzpon na Triglav svetujemo le najbolj izkušenim turistom in le v spremstvu zelo zanesljivih vodnikov.“⁴ Tudi nemški Baedekerjev vodnik ni mogel mimo zahtevnosti vzpona na našo najvišjo goro: „Vzpona na Triglav, najvišji vrh Kranjskih Alp, se lahko lotijo le zanesljivi gorniki brez vrtoglavice in v spremstvu izkušenega vodnika.“⁵

¹ Frischauf, J. *Frischauf's Gebirgsführer*, 1874, str. 4.

² DuÖAV za Kranjsko, *Festschrift*, str. 21–26.

³ Welter, D.: Aus den Julischen Alpen. V: *Der Alpenfreund*, 9. del, 1876, str. 202.

⁴ Radics, *Führer durch Krain*, str. 69.

⁵ Baedeker, *Südbaiern, Tirol und Salzburg*, 1888, str. 392.

Za plačilo se je bilo treba po Frischaufovih besedah pogoditi še v dolini, saj so vodniki pozneje znali tudi izsiljevati. Da se to ne bi dogajalo, so avtorji planinskih vodnikov na koncu priložili tudi „cenovnike“ planinskih tur.

Zaradi denarnih reform na prelomu stoletja, ko so forinte (fl) in krajcarje (kr) zamenjale krone (K) in helerji (h) oziroma na Slovenskem vinarji, so bile navedene cene v prvih vodnikih do prve svetovne vojne različne. Pred letom 1900 je bilo za 9-urno vodenje od Rablja do Kanina potrebno odšteti 6 fl, za pot iz istega izhodišča do Mangarta (4 ure) bi pohodnik plačal 4 fl, za 10-urno vodenje do Montaža pa 7 fl.⁶ Za lažji občutek, koliko denarja je to bilo, navedimo ceno tiskanega vodnika iz leta 1873, ki je stal 1 fl 30 kr, priložen zemljevid 30 kr, cena 1,5 litra mleka pa je bila 10 kr.

Cene vodniških tur po letu 1900 najdemo v vodniku Rudolfa Badjura (1881–1963). Vodenje iz Mojstrane

Frana Kocbeka (1863–1930), so bile zelo natančno opredeljene, saj jim je avtor namenil kar tri strani. Višina zneska se je lahko gibala med 1–12 K. Vodnik je smel zahtevati višjo ceno, če je šlo za vezano turo, in sicer 6 K na dan na „višavi“ in 4 K na dan v dolini. Poleg „cenovnika“, ki je bil potrjen po „11. členu namestniške naredbe 31. decembra 1873 deželnega zakonika iz leta 1874“,⁹ je Kocbek dodal še *Red za planinske vodnike v vojvodini Štajerski*, katerega določila so se nanašala zgolj na vodnike in ne za „potovalce“. Zanimiv je 11. člen, po katerem je vodnik zavezan, da „potovalcu“ nosi do 8 kg prtljage in ga slednji „nikakor ne sme siliti, več teže nositi“.

O aktualnosti vodništva in vodniških tarif v obravnavanem času pričata dva priročnika, ki sta izšla pri Kranjski podružnici DuÖAV, in sicer priročnik o tarifi gorskih vodnikov po Kamniških Alpah in Julijskih Alpah.¹⁰ Morda za konec še Roschnikovo mnenje v zvezi z vo-

B. KRANJSKO.

II. CENOVNIK PO TURAH.

Tek. št.	Ture	Izhodišče					
		Zoisova koča		Povšnar ali Uršič		Zoisova koča	
		Število					
dni noč		dni noč		krone			
1	K Zoisovi koči (1800 m)	—	—	1	—	3	3
2	V Kokro (do Povšnarja)	1	—	1 1/2	1	3	6
3	K izviri Bistrice (do Uršiča)	1	—	1 1/2	1	3	6
4	Na Grintavec (2559 m) ali Skuto (2530 m) ali Grebén (2060 m) in nazaj	1	—	2	1	4	7
5	Na Grintavec, Skuto in nazaj	1	—	2	1	6	9
6	Na Grintavec ali Skuto ali Grebén in do Povšnarja	1	—	2	1	7	10
7	Na Grintavec ali Skuto ali Greben in do Uršiča	1	—	2	1	7	10
8	Na Grintavec ali Skuto ali Rinko (2441 m) in do Okréšlja (1377 m)	1	—	2	1	8	11
9	Na Grintavec in na Jézersko	1	—	2	1	9	12
10	Na Kočno (2541 m) in nazaj	1	—	2	1	6	9

1. Karl Baedeker, *Südbaiern, Tirol und Salzburg, Österreich, Steiermark, Kärnten, Krain und küstenland. Handbuch für reisende*, 1888

2. Peter Radics, *Führer durch Krain: mit Ansichten von Laibach*, 1885

3. Fran Kocbek, *Savinske planine*, 1904

do Aljažvega doma je stalo 4 K, do konca doline Vrat, kar znese skupaj približno 4 ure, pa 5 K. Pot na Triglav čez Vrata je bila za dve kroni dražja kot pot čez Krmo ali Kot.⁷ Za primerjavo še cena njegovega vodnika (iz leta 1913) 60 h ter cena za liter mleka, ki je bila po letu 1900 16 h.⁸

Primerjava cen v posameznih tiskanih vodnikih triglavskega pogorja je pokazala, da so bile cene bolj ali manj enotne, večjih odstopanj ni bilo.

Cene na Štajerskem koncu, ki jih je najti v vodniku

dniki. Po njegovem je bilo dobro (nemško govoreče) vodnike najti predvsem v Mojstrani, posamezne pa tudi na Bledu, v Bohinju in Trenti.¹¹

Avtorji tiskanih vodnikov so se zavedali, da hoja v hribe pač ni nekaj, kar bi lahko počel vsakdo kar tako, zato so nekateri za vsak primer objavili sezname gorskih reševalnih postaj. Zavedanje piscev, da gre obiskovanje vzpetega sveta jemati resno, predvsem pa odgovorno, bi vsekakor morali ponotranjiti tudi sodobni gorniki. ●

⁶ Jäger, *Touristen-Führer im Kanaltal (Kärnten)*, str. 55.

⁷ Badjura, *Na Triglav, v kraljestvo Zlatorogovol*, str. 103.

⁸ *Laibacher Zeitung*, 31. 3. 1873, št. 73, str. 514.

⁹ Kocbek, *Savinske planine* ..., str. 85–87.

¹⁰ *Bergführer-Tarif für die Steiner-Alpen*. Laibach: Section Krain, 1904.

¹¹ Roschnik, *Der Triglav*, str. 27.

Veronika
Hladnik
Zakotnik

Povečano vlažnost zraka v višjih plasteh ozračja prepoznamo po prisotnosti oblakov, tako letalskih oblakov kot tudi cirostratusov, ki lahko napovedujejo spremembo vremena.

Foto Veronika Hladnik Zakotnik

Kako se že reče tistim oblakom?

Mali priročnik za prepoznavanje oblakov

Popolnoma jasnih dni v letu nad našimi kraji ni na pretek, velikokrat se na nebo prikrade vsaj kakšen oblak.

Pozimi nebo pokrivajo nizki sivi stratusni oblaki, ki sicer ne prinašajo padavin, a skozi njega ves dan sonce sploh ne posije. Spomladi ob dnevnem segrevanju kaj hitro nastopi rast kopastih oblakov lepega vremena – kumulusov. Bliže kot smo poletju, bolj pogost je nastanek nevihtnih oblakov kumulunimbusov.

Ti se razprostirajo vse do vrha troposfere in na nas, poleg dežja in toče, stresajo še bliske, njihov grom pa se sliši daleč naokrog. Jeseni se vreme spet začne postopno umirjati, a jugozahodni veter in še vedno toplo morje prineseta sive in z dežjem polne nimbostratuse, ki nam pogosto prinašajo jesenske poplave.

Kako torej prepoznati in pravilno kvalificirati oblake, ki jih zagledamo na nebu? Oblake delimo na deset rodov, vsak od teh pa vsebuje številne vrste in podvrste. Vseh oblakov še marsikateri meteorolog nima v malem prstu, zato se tokrat posvetimo le rodom.

Različni tipi oblakov se pojavljajo v ozračju na različnih višinah. Oblake v grobem delimo na nizke, ki jih najdemo le nekaj metrov nad tlemi, pa vse do dva kilometra nadmorske višine, srednje, ki so med dvema in šestimi kilometri, ter visoke, ki kvarijo modrino neba med šestimi in dvanajstimi kilometri. Višino, na kateri se oblaki nahajajo, je precej težko določiti na oko, pri kvalifikaciji oblakov nam zato pomagajo njihove različne oblike. Prevladujeta dve; to sta kopa-sta in plastovita. Pri kopastih oblakih je spodnji rob običajno raven, zgornji pa razgiban v obliki stolpov

in kupol. Pri njih sta vertikalna in horizontalna raz-sežnost večinoma primerljivi. Plastovite oblake pre-poznamo po razmeroma homogeni plasti brez izra-zitih posameznih delov, običajno imajo horizontalno razsežnost večjo od vertikalne.

Pa začnimo pri nizkih oblakih. Gotovo je na nebu najlažje prepoznati **kumuluse**. Po obliki so kopasti, spodnji del oblaka je raven, zgornji pa podoben ov-čicam ali cvetači. Običajno so bele barve in večino-ma predstavljajo oblake lepega vremena. Tega pa ne moremo reči za nimbostratuse. Če je nad vami siva debela oblačna plast, iz katere padajo enakomerne, dalj časa trajajoče padavine, je to gotovo **nimbo-stratus**. Nimbostratus je zato preprosto ločiti od **stratusa**, saj stratusna siva oblačna plast ne prine-se padavin. Stratus, prav tako kot nimbostratus, pre-krije celo nebo, zaradi česar se skozenj Sonca niti ne

vidi. Padavin pa ne prinesejo niti zadnji izmed nizkih oblakov – **stratokumulusi**. Njihovo ime je sestavljeno iz stratusa in kumulusa, torej so sestavljeni iz velikega števila kumulusov, ki prekrijejo večji del neba, a je med njimi vidna tudi modrina.

Podobna imena imajo tudi srednji in visoki oblaki, le da poleg besed kumulus in stratus nastopata predponi alto in ciro. Običajno so ti oblaki bolj beli od nizkih oblakov, njihove razsežnosti pa so manjše. Tako kot stratus sta tudi **altostratus** in **cirrostratus** plastovita oblaka in večinoma prekrivata celo nebo. Od stratusa sta nekoliko svetlejša, prej bela kot siva, cirrostratus je celo nekoliko prozoren. Tudi tanjša sta, predvsem skozi cirrostratus se zato okoli Sonca lahko vidi svetel obroč, ki mu rečemo halo. Cirrostratusu pogovorno rečemo tudi ciroza.

Podobno kot nizki so tudi srednji in visoki oblaki kumulusi, in sicer se imenujejo **altokumulusi** ter **cirokumulusi**. Po velikosti so manjši kot kumulusi ter skupaj s **cirusi**, ki spadajo med visoke oblake, vsaj deloma ohranjajo modrino neba. Ciruse prepoznamo po vlaknasti obliki z raztrganimi ali razcefranim videzom.

V posebno skupino spadajo vertikalno razsežni oblaki, ki so debeli vsaj nekaj kilometrov. Njihov spodnji rob je običajno na višini nizkih oblakov, zgornji pa na višini srednjih ali visokih oblakov.

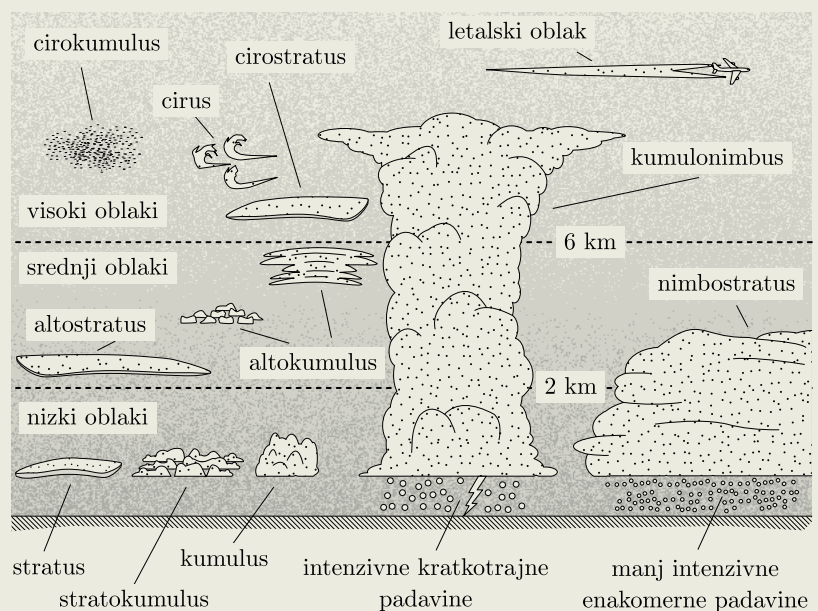
Primer oblakov, ki se raztezajo preko vseh plasti troposfere, so nevihtni oblaki ali **kumulonimbusi**. Iz njih se večinoma izlijejo kratkotrajne padavine v obliki ploh ali intenzivne v obliki neviht. Prepoznavni del nevihtnih oblakov sta tudi zvočni in svetlobni učinek – grom ter strela.

Zgoraj omenjenim desetim rodovom oblakov dodajmo še enega, ki v zadnjih letih pogosto nastane

na nebu ter ga vsak opazovalec neba hitro prepozna in pravilno poimenuje. Ob dovolj veliki vlažnosti zraka na višinah, kjer letijo letala, se tudi sledi, ki nastanejo za letalom, spremenijo v oblak, ki ima svoje ime: **kondenzacijske sledi** ali **letalski oblaki**.

Katere vrste oblakov torej največkrat srečamo v hribih? Velikokrat se zgodi, da so vrhovi gora v oblakih. V hribih to opazimo kot meglo, nahajamo se torej najverjetneje znotraj stratusnega oblaka. Če nam družbo pri pohodih delajo snežinke ali dežne kapljice, je nad nami verjetno nimbostratus, če slišimo

Za marsikoga najlepši oblaki so kumulusi. Njihova prepoznavna oblika spominja na cvetačo ali ovčice. Foto Veronika Hladnik Zakotnik

Skica rodov oblakov

Vir Gregor Skok. Uvod v meteorologijo. Prosto dostopen učbenik na spletni strani <https://www.fmf.uni-lj.si/sl/zalozba/katalog/2/uvod-v-meteorologijo/>

*Včasih smo v hribih med dvema plastema oblačnosti, pod nami je megla ali stratusni oblak, nad nami pa altokumulusi.
Foto Veronika Hladnik Zakotnik*

grmenje ali vidimo blisk, pa se je nad nami razvil kumulonimbus. Ob vročem vremenu bomo veseli, če vsaj za kratek čas Sonce zakrije kakšen kumululus, vremensko spremembo v prihodnjih dneh pa nam bodo napovedali cirostratusi. Ob naslednjem odhodu v hribe poglejte v nebo in poskusite določiti, kateri oblaki so nad vami, če le niste izbrali preveč

jasnega vremena za svoj pohod. Številne primere fotografij oblakov in njihovih imen si lahko ogledate na spletni strani atlasa oblakov Svetovne meteorološke organizacije.¹ Tam boste našli tudi mnoge podvrste oblakov, ki se pogosto pojavljajo tudi pri nas. ◉

¹ <https://cloudatlas.wmo.int/home.html>.

Na voljo tudi na
www.hervis.si

PRIPOROČA

159,99

deuter

**FUTURA 32 /
FUTURA 30 SL**

Pohodni nahrbtnik

199,99

alпина

NEPAL

Moška ali ženska
pohodna obutev

Adi Vidmajer

(1942–2021)

Dvanajstega marca letošnjega leta nas je nepričakovano za vedno zapustil planinec, športnik, profesor telesne kulture, slovenski veteran in izjemen, vedno iskren ter dobrosrčen prijatelj Adi Vidmajer.

Rodil se je 7. januarja 1942 v Celju. Kot športni pedagog se je leta 1965 zaposlil na OŠ Prebold, kjer je vedno, strokovno in odgovorno poučeval do leta 1974. V tem obdobju se je izkazal kot izjemno uspešen in delaven športni pedagog, organizator, trener, bil je odlično ter strokovno podkovan tudi na področju rekreativne športne dejavnosti. Zato ni naključje, da je bilo v njegovem delovnem okolju ravno na njegovo pobudo v letu 1972 ustanovljeno Planinsko društvo Prebold. Po štirih letih je bil izvoljen za predsednika Meddruštvenega odbora planinskih društev Savinjsko, ki ga je vodil dva mandata do leta 1982. Že na začetku mandata se je Adi soočil z nepričakovano tragedijo, s pogoriščem Koče na Loki pod Raduho. Z vso vnemo se je vsestransko angažiral in s pomočjo PZS, lokalnih skupnosti, PD in domačinov Savinjskega jim je uspelo zgraditi novo planinsko kočo.

V tem času je bil tudi izvoljen v upravni odbor Planinske zveze Slovenije; z aktivnim delom v odboru je pripeljal nove vsebine, svežino, strokovnost in pomlajevanje ter se začel vključevati v delo PZS. Vidmajer se je vseskozi, tudi v svojem službenem okolju, aktivno in prostovoljno vključeval v različna področja športa, tudi v planinstvo. Pri tako zavzetem delu je dosegal vrhunske rezultate. Postajal je vse bolj prepoznaven kot strokovna in športna avtoriteta, ki premore izjemno požrtvovalnost, elan in dobro voljo.

Ker je bil pokončen in zanesljiv, je bil Adi povabljen na novo odgovorno delovno mesto v takratno Telesno kulturno skupnost kot profesionalni sekretar za šport in telesno kulturo v občini Žalec. Na funkciji sekretarja TKS je ostal do leta 1982, ko je postal vodja Teritorialne obrambe za območje Savinjske doline. Na mestu komandanta TO je ostal do leta 1991 in se več kot odlično izkazal v času slovenskega osamosvajanja. V tem letu po izstopu iz TO je bil imenovan za ravnatelja Prve osnovne šole Žalec, ki jo je vodil do leta 2003, to je do upokojitve. V obdobju ravnateljstva je Adi s svojo dinamičnostjo, zavzetostjo in inovativnostjo vnesel in uresničeval sodobne smeri dela in razvoja osnovnega šolstva tudi z vpeljevanjem novih metod in zvrsti šolskih programov telesne kulture. Še posebej pa je razvijal programe za popularizacijo planinstva ter načine za zdravo izrabo prostega časa.

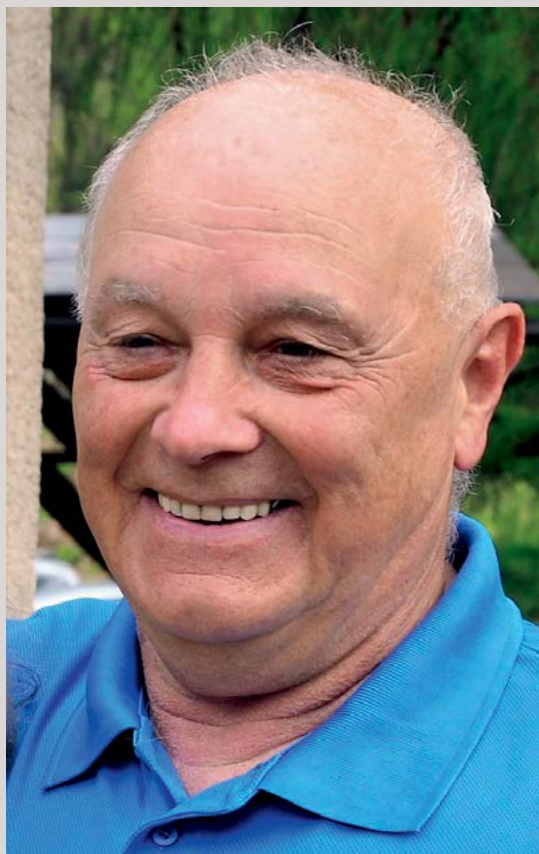

Foto Magda Salamon

V letih 2002–2006 je bil Adi Vidmajer izvoljen za podpredsednika PZS, zadolženega za koordinacijo Meddruštvenih odborov planinskih društev iz vseh regij Slovenije. Pri tem se je vključil tudi v delo komisije za varstvo narave PZS, saj sta bila zanj ohranjanje in varovanje planinskega sveta največja vrednota in poslanstvo. In ta sporočila je Adi prenašal v MDO PD in v PD.

Ko smo leta 2002 prvič svečano obeležili dogodek Svetovno leto gora, je Vidmajer z največjo zavzetostjo sodeloval pri izvajanju obvez varovanja in ohranjanja gorskega sveta v funkciji podpredsednika PZS. Aktivno je deloval po Sloveniji in ob vsaki priložnosti tudi opominjal ter spodbujal planince, da bi v obdobju slovenske samostojne države končno resnično ustanovili in zgradili Slovenski planinski muzej. Z vso vnemo je pospeševal akcijo za zbiranje sredstev (vsak član PZS naj prispeva simbolični tolar) za izgradnjo muzeja v Mojstrani, katerega programi in prostorska zasnova so bili predstavljeni in potrjeni na skupščini PZS leta 2002.

V letu 2001 se je izoblikovala in uresničila pobuda, da se PZS vključi v članstvo Olimpijskega komiteja Slovenije in pri tem je Adi kot pomemben zagovornik sodeloval ter pripomogel k vstopu PZS v članstvo OKS. Glede na to, da so bila tekmovanja v športnem plezanju in turnem smučanju v alpskem svetu takrat že resničnost, je Adi željo po vključitvi športnega plezanja in tekmovalnega turnega smučanja v olimpijski nabor podkrepil s sporočilom: „PZS pri tem ne more in ne sme biti izjema. Prizadevati se moramo za mednarodno planinsko alpsko primerljivost in enakost za sodoben planinski razvoj.“

Prvi rezultat PZS, že pravomočne članice OKS, je bil opazen, saj je poleg članstva v IO OKS PZS dobila tudi svojega prvega podpredsednika OKS in v odboru Šport za vse tudi predstavnika PZS Adija Vidmajerja kot člana tega odbora. V letu 2004 je v okviru odbora Šport za vse OKS in PZS na osnovi sklepa UO PZS padla odločitev za vseslovensko akcijo vzponov na vrhove po planinskih poteh od Prekmurja do Primorja. To naj bi sovpadalo tudi z vključitvijo Slovenije v pravno formalno članstvo v EU. Seveda je bil vodja in koordinator tega operativnega projekta – Adi. Začetek je bil 1. maja 2004 na Tromejniku nad Kuzmo v Prekmurju, kjer se je zbralo več kot 2000 prvih planincev, ki so naredili prve korake po začrtani planinski trasi po slovenskih gorah od Triglava do Jadranskega morja. Enaka svečanost je potekala na Krašnjem vrhu v Beli krajini, kjer so pohodniki iz Prekmurja predali planinski nahrbtnik belokranjskim metliškim planincem. Številni planinci so nadaljevali pot po skrbno izdelani Adijevi trasi, ki se je sklenila 26. avgusta na vrhu Triglava. Tudi na Triglavu je Adi Vidmajer imel, kot na prejšnjih mestih, slavnostni nagovor s sporočilom o skrbi za nadaljnji razvoj planinstva ter ohranjanje planinske tradicionalne razpoznavnosti. Na koncu nagovora in hkrati ob zaključku projekta vseslovenskega pohoda od Prekmurja do Primorja je Adi z veliko srčnostjo in zadovoljstvom „popotniški planinski nahrbtnik“ s planinskim napevom in vriskanjem predal PZS.“

Vrednote in delo Adija Vidmajerja na področju planinstva so trajne tudi v smernicah, zapisanih leta 2004, o tem, kakšen naj bo nadaljnji razvoj slovenskega planinstva v okviru PZS. Osnovno sporočilo, ki nam ga je zapustil, pravi: „Brez dobrega dela v planinskih društvih in meddruštvenih odborih večjega napredka pri razvoju planinstva na Slovenskem ni pričakovati. Tudi vzgoja, usposabljanja in izobraževanje članstva morajo biti še naprej ena od prioritet in nalog PZS. Vizija razvoja planinstva gre tudi v smer kadorske popolnitve, kajti le z dobrimi medsebojnimi odnosi bomo obdržali celotno planinsko organizacijo še naprej prijazno, upoštevano, prodorno ter priljubljeno med članstvom in tistimi, ki nas cenijo po dobrem delu, in onimi, ki nas opazujejo in iščejo naše spodrsaljake.“

Spomini na Adija in njegovo dragoceno planinsko zapuščino nam bodo ostali kot markacije, ki kažejo pot do cilja in varnega povratka. ●

Milan Naprudnik

(1927–2021)

S tesnobo smo sprejeli vest, da nas je zapustil spoštovani ljubitelj gora in narave, v Celju rojeni Savinjec Milan Naprudnik.

Že s sedmimi leti se je povzpел na vrh Raduhe, kjer je prvič doživel radost med cvetjem in skalami ter širnimi obzorji mogočne gorske krajine. Druga svetovna vojna je Milana in starše pogrnala v vojno izgnanstvo. Po vrnitvi v Celje leta 1945 je po končani osnovni šoli in opravljeni maturi nadaljeval študij na tehniški fakulteti Univerze v Ljubljani, na oddelku geodezije, in diplomiral leta 1954. Prav te šolske in študijske vsebine so Milana smiselno in vsebinsko še bolj navezale na gore. Kot planinski navdušenec je bil tesno povezan tudi z atletiko, s celjskim športnim društvom Kladivar, kajti aktivno planinstvo in atletika, kot je Milan pogosto poudarjal, se v marsičem dopolnjujeta, ker obenem krepi in utrjuje zdrav duh v zdravem telesu. Prav to sporočilo je Milan najbolj spoštoval in ga je na življenjski poti tudi zvesto spremljalo. V Atletski zvezi je iz tekmovalca postal športni sodnik in bil za krajše obdobje izvoljen za predsednika Atletske zveze.

Njegova prva zaposlitev je bila na celjskem Geodetskem zavodu, kjer je že v kratkem napredoval do mesta direktorja zavoda. Leta 1967 je bil imenovan za direktorja Geodetske uprave RS. V letu 1970 je postal odgovoren za vodenje Biroja za regionalno prostorsko planiranje Republike Slovenije, nato pa imenovan za glavnega urbanističnega republiškega inšpektorja. Na tem mestu je bil do leta 1993, ko je izpolnil pogoje za upokojitve. Po upokojitvi leta 1994, ko je vodenje in upravljanje organov Alpske konvencije (AK) osmih alpskih držav prevzela Slovenija, je bil Milan Naprudnik izvoljen na mesto predsednika stalnega odbora Alpske konvencije, ki jo je vodil dva mandata. Bil je resnično pravi strokovnjak za to področje, saj je bil geodetski inženirski strokovnjak,

Foto Vladimir Habjan

doktor znanosti, profesor in tudi spoštovana ter ugledna osebnost. Kot je povedal, se je brez premisleka sprejel to funkcijo kot izziv vodenja mednarodnega prestižnega alpskega organa. Še posebej pa je poudaril, da je to dejansko vrh in maksimum njegove kariere. V tem obdobju je bil ponovno razpet zaradi spopadov med stroko in politiko.

Nedvomno pa ima Milan Naprudnik izjemne zasluge za ohranjanje in varovanje gorske narave, kajti v te programe in zaščitne naravovarstvene procese je vključeval tudi planinske društvene organizacije. Tako je tudi PZS v odboru Alpske konvencije našla svoje mesto in vpliv.

Po izteku vodenja AK je Naprudnik na PZS od leta 1998 do leta 2001 vodil komisijo za varstvo gorske narave (KVGN). Kot močna osebnost z mednarodnimi znanji je v delo komisije vnesel nove sodobne, evropsko napredne sisteme in vsebine, kar je bilo za našo državo v tranziciji še kako pomembno. Ozaveščanje je za uporabnike gorskega sveta izrednega pomena, prav tako tudi delo planinskih prostovoljcev na naravovarstvenem področju. Na primer, zavedati se moramo, da mora biti planinska kočica zavetišče in ne gostišče.

Na PZS je poleg vsega dela nekaj časa vodil tudi Založniki odbor, kar se je odrazilo v povečanju izdaj planinske kartografije. Odmevni, po vsebini in obsegu, sta bili izdani dve letni Poročili CIPRE o naravovarstvenem stanju v Alpah.

Vedeti moramo, da je Milan Naprudnik s svojo ljubeznijo do gorske narave in zavzetostjo do njenega varovanja v okviru Planinske zaveze Slovenije in z njeno podporo uresničil končno oblikovani predlog mednarodne nevladne komisije za varstvo Alp CIPRA (Commission Internationale pour la Protection des Alpes) in jo od 1999 do 2002 tudi vodil. Njegova zasluga je, da je bila Slovenija v mednarodnem alpskem prostoru delovna, ugledna in mednarodno prepoznavna.

V letu 1995 se je formalno oblikovala planinska skupina predstavnikov planinskih zvez – društev iz osmih alpskih držav Alpskega loka z imenom CAA (Club Arc Alpin). Leta 2003 je PZS na zasedanju CAA v Bolzanu dala predlog, da bi se – glede na pomen dela in prizadevanj v dobro gorske narave in tudi zaradi upoštevanja predpisanih zakonskih aktih o pravno formalni ureditvi CAA skupine – morala le-ta registrirati in pridobiti za to potrebna dovoljenja države, v kateri bi bil sedež, to je urad in koordinacijo delovanja. Na tem zasedanju je bil prisoten tudi Milan Naprudnik, ki je bil na enem prejšnjih sestankov imenovan za podpredsednika CAA. Z vso vnemo se je zavzel in tudi sam pripomogel, da je bila pobuda PZS sprejeta, CAA pa je nato izvedla svojo statusno in zakonsko registracijo.

V letu 2008, ko je Slovenija prevzela predsedovanje EU, je komisija za varstvo gorske narave temu dogodku posvetila pozornost tako, da je poskrbela za nastanek nove tematske poti, ki poleg planinske tematike vsebuje tudi kulturne in botanične zanimivosti, imenuje pa se Pot Karla in Žige Zoisa, to je po botanikih baronih Zoisa, ki sta bivala na gradu Brdo. Trasa poti vodi po planinskih poteh od gradu Brdo, po pobočjih Storžiča, čez Zaplato do Krvavca. Skupino za pripravo in izvedbo planinsko-botaničnega projekta z izdajo vodnika z istim naslovom je koordiniral in vodil Naprudnik.

Milanovo življenje je bilo predvsem opazovanje in varovanje gorskega sveta in narave. Z množico predavanj o novih gorskih odkritjih, in o svojih spominih na planinska in visokogorska popotništva je razveseljeval ljubitelje gora; predaval je, kako je preplezal Severno triglavsko steno, kako je praznoval svoj 75. rojstni dan na vrhu Kilimandžara, govoril je o *trekingu* pod Makalujem v Himalaji in kako je smučal po zasneženih strminah in ledenikih z vrha Mont Blanca v Chamonix.

Dragi Milan, še dolgo nam boš ostal v spominu. Spominjali se bomo tudi prijaznih prijateljstev s teboj, ko smo si skupaj prizadevali, da bi planinski svet čim bolj obranili pred onesnaževanjem, da bi v gorah ohranili zelene in cvetja polne senožeči, čisto ozračje, biserno čiste studenčnice in da bi tudi zasnežene gore ostale kar najbolj kristalno čiste. Zahvaljujemo se ti, ker si s svojim delom, strokovnostjo, dejanji in avtoriteto dvigoval nivo, ugled, poslanstvo in razpoznavnost organizacije PZS ter slovenskega planinstva, tako doma, v Alpah in v svetu na sploh. ●

NOVICE IZ VERTIKALE

V zadnjih tednih zime in prvih tednih pomladi je še vedno prevladovalo plezanje v zimskih razmerah, skalno plezanje je bilo v „drugem planu“. V skali se je plezalo v Kozjeku, Klemenči peči in v plezališčih. V snežnih in lednih strminah je bilo preplezanih nekaj prvenstvenih smeri in opravljenih nekaj dobrih ponovitev.

Prvenstvene

Severovzhodna stena Jerebice nad Loško Koritnico spada med pozimi zelo redko obiskane stene. Znanih zimskih ponovitev, z izjemo večkrat preplezane Tumove smeri, v tej steni ni. Stena je tudi poleti redkokdaj preplezana pa tudi za prvenstvene je še prostor. Sedanjim in prihodnjim generacijam tu ne bo zmanjkalo dela. Letos je led skoraj v celoti

*V smeri Tolažilna nagrada
Foto Jure Šuligoj*

prekrival **Alijevo smer** (VI+/VI-, 350 m), ki sta jo 17. marca poskušala preplezati Gregor Kristan (AO Cerkno) in Jure Šuligoj (Soški AO). Napredovanje jima je v spodnjem delu smeri preprečilo mesto s tankim ledom, nalepljenim na plošče, brez možnosti varovanja. Kljub zavrtnitvi nista ostala praznih rok. Že na dostopu sta opazila dobro narejen skriti slap in po vrtnitvi iz Alijeve smeri sta se odpravila podenj. Na prvi pogled ni bil zahteven in več kot petice nista preplezala, a vzpon je začinilo skopo število lednih vijakov na pasu. Prvenstveno smer sta poimenovala **Tolažilna nagrada** (WI 5, 55 m + 60 m v snegu, 45°). Še nekaj generacij pred tem bi bila takšna tura v Jerebici problematična zaradi gibanja ob mejni črti med takratno Jugoslavijo in Italijo. Podobno problematična so bila včasih raziskovanja v grebenu Košute, v kateri je bilo letos opravljenih veliko vzponov, med njimi tudi prvenstven. Včasih je stena zaradi meje samevala in ta račun so po sprostivni meja naši

plezalci našli še marsikaj deviškega, kar so pridno izkoristili s številnimi prvenstvenimi smermi. Dandanes problem meje kljub omejitvam še ni toliko pereč. Bolj problematična od tega je verjetno dolžina dostopa do nekaterih sten, ki predstavlja enega pomembnih meril pri izbiri ture. Kljub vzponom v priročnih stenah ostajajo stene z dolgim dostopom obiskane, kot bi ležale za železno zaveso. Ena takšnih odročnih sten je severna stena Pungarške gore v Košuti. V njej sta 26. marca Iztok Tomazin (AO Trzič) in Martin Belhar preplezala prvenstveno smer po izraziti grapi. Za Iztoka to ni prva prvenstvena smer v steni, do katere je že sam dostop lepa tura. S smučmi sta se najprej povzpela na vrh, nato po grebenu dosegla Škrbino in se z nje spustila na severno stran gore, kjer sta nato po globokem snegu prišla pod grapo. Ključni deli grape so začetne plošče in dva previsa, v

*Spust v Slavčevo luknjo
Foto Jure Šuligoj*

katerih so redko dobre razmere. Na vrhu sta izstopila vsak po svoji varianti. Martin je izplezal levo po žlebu, Iztok pa direktno čez opast. Smer sta poimenovala **MIT** (M5, 40–85°, 420 m). Z vrha sta odsmučala nazaj v dolino.

Še ena znana prvenstvena je nastala v Krnčici nad Drežnico. Tam je 7. aprila Jakob Kurinčič (Soški AO) preplezal prvenstveno smer v grapi, orientirani na severozahod. Vzpon ni bil plod trenutnega navdih, saj jo je s Tilnom Kemperjem poskušal preplezati že lansko zimo. Vzpon na vrh jima je preprečil velik zagozden balvan, ki je bil lani kopen. Letos je bila smer dobro zalita in tudi balvan ni povzročal večjih težav. Naklonina na ključnem mestu je segala do navpičnice in na vrhu ključnega skoka celo malo čez. Jakob je smer poimenoval **Barbakan** (90°/50–65°, 230 m). Pod ostenjem Krnčice, natančneje sosednjega Srednjega vrha, je Jakob skupaj z Juretom Šuligojem (Soški AO) plezal v **Slavčevi luknji**. Luknja, podobna Matkovemu škaflu v Logarski dolini, je bila v preteklosti že večkrat opažena, prvič pa so jo plezalci obiskali februarja letos. Tedaj so jo zaradi nevarnosti padajočega ledu preplezali varovani z vrha in tako skrajšali čas zadrževanja pod slapom. V začetku aprila sta se je Jakob in Jure lotila od spodaj navzgor s sprotnim nameščanjem varovanja. Preplezano smer sta ocenila z WI5+ do 6, 90°/90–80°, 22 m.

La Meije

V severni steni La Meije, 3983 m, drugega najvišjega vrha v masivu Écrins v Daufinejskih Alpah, so v drugi polovici marca Aleš Česen, Matija Volontar in Bor Levičnik preplezali **Direktno smer** (TD, V+, 60°, 800 m). Smer je zahtevna klasika, ki je od njih zahtevala kombiniranje različnih slogov plezanja. Včasih je bilo težko oceniti, kaj je bolje, plezati z derezami ali brez njih, plezati s cepini ali prijematmi skalo, kdaj pa kdaj tudi brez rokavic. Šlo je za mrzlo zimsko avanturo v severni steni na veliki višini. En dan so porabili za dostop, en dan za plezanje, sledila sta nočno prečenje vrhov La Meije in tretji dan vrnitev v civilizacijo.

Ponovitve

V Matkovi kopi je bila preplezana **Centralna smer** (II/2, 700 m). V Kalški gori sta več obiskov dobili **Najlon kratka** (III, 145 m) in **Grapa med Malo in Veliko Kalško goro**. V redko obiskani severni steni Kamniškega sedla je skoraj pozabljena smer **Skorja** (III+/4+, 300 m), ki je letos le dobila obisk. Smer sta leta 1980 prva preplezala Alojz Cajzek in Franček Knez, takrat redna soplezalca, ki sta skupaj opravila številne zahtevne vzpone poleti in pozimi. Med nekaj njunimi skupnimi zahtevnimi vzponi so prva zimska ponovitve smeri Hudeček-Juvan (VI/IV–V, 850 m) in prvenstveni vzpon v Črnem biseru (VII/VI, 800 m) v Travniku, prvenstvena smer Guba (IV–V, A1, 650 m) v Frdamanih policah, prvenstveni Levi steber (VII–VI, 500 m) v Rakovi špici, njun

*Prvi raztežaj smeri Skorja v severni steni Kamniškega sedla
Foto Luka Kračun*

*V Direktni smeri v La Meije z orodji ...
Foto Aleš Česen*

*... in golimi rokami
Foto Aleš Česen*

zadnji skupni vzpon pa je bila prva zimska ponovitev Direktne v Črni graben, kjer je šlo za uspešen vzpon z nesrečnim koncem. Cajzku se je med spuščanjem po vrvi namreč izpulil sidriščni klin. Skorjo v steni Kamniškega sedla sta letos IO. aprila preplezala Luka Kračun in Leon Ramšak (AO Grmada Celje) v odličnih razmerah. Do nje sta dostopila čez Pasje sedlo. S Kamniškega sedla sta nadaljevala v **Grapo ob Zgornjem steburu** (II+/4, M, 160 m) Brane. Ta kratka grapa, ki nudi konstantno strmo plezanje, je bila letos večkrat preplezana. V Dolgem hrbtu je bila večkrat preplezana **Teranova smer** (III/3, 350 m). V Velikem vrhu v Košuti sta bili velikokrat preplezani **Prontarska smer** (III/3, M, 350 m) in **Mošeniška smer** (III/3, 350 m).

V Veliki Mojstrovki sta Matej Balazic (AO TAM) in Domen Košir (AO Železničar) preplezala **Smer Debelakove** (III/M4+, 450 m). V danih razmerah je bil vzpon zahteven, saj je bila kakovost snega slaba. Na robu stene sta stala po desetih urah kočljivega plezanja.

V Rombonu je bila letos vsaj dvakrat preplezana **Centralna smer** oziroma drugače tudi **Zeleni žleb** (IV/3+, 1100 m). 28. marca sta jo preplezala člana Soškega AO. V steni sta dobila pravo zimo s pršnimi plaziči v red. Na velikonočno soboto, 3. aprila, sta smer preplezala še Rok Mirt (AO Nova Gorica) in Erik Pavusa (AO Ljubljana Matica). Preplezala sta izstopno varianto, saj so bile v originalni smeri slabe razmere. V sosednjem Vrhupolic sta dan pozneje, 4. aprila, Gregor Kristan in soplezalec preplezala smer **Bele sanje** (IV/4+, 750 m). Prvi jutranji pogled na steno ju ni navdušil, saj je bila precej suha. Na srečo se je sneg obdržal tam, kjer je bil nujen. V smeri sta imele dobre razmere. Varovala sta se en raztežaj v prečnici v spodnjem delu smeri, drugo sta preplezala nenavezana. Posledično sta bila hitro na vrhu, saj sta smer preplezala v poltretji uri. Po znanih podatkih sta bila hitrejša le solista Marko Čar v dveh urah in Tine Cuder v uri in petinštirideset minut. Celotna tura

kljub hitrosti vzame dobršen del dneva. Gregor se je s soplezalcem na izhodišče vrnil po osmih urah.

V Krnu je bila večkrat preplezana smer **Korito** (45–55°, 700 m). Obiskale so jo predvsem lokalne naveze pa tudi gostje od drugod, tečajniki z mentorji, solisti in še kdo. S hitrostjo je izstopal vzpon Jureta Šuligoja, ki je od izhodišča v Drežniških Ravnah do vrha in nazaj potreboval le pol četrto uro.

Cerkljanski poznavalci sončnih smeri v Bohinjsko-Tolminskem grebenu so izkoristili dobre snežne razmere v lahkih, pa vendar samotnih smereh. Rado Lapanja in Tone Črv (AO Cerkno) sta preplezala smer **Cojzovih zvončic** v kombinaciji s **Smerjo za vrčkarje** v južnih pobočjih Suhe. Skupaj Markom Makucem sta preplezala tudi **Grapo v Vrh nad Mernikom** (do 45°, 300 m) in v sestopu še **Grapo med Vrhom nad Mernikom in Vrh Dlane** (45/35°, 200 m), plezanje po slednji do njihovega vzpona ni bilo zabeleženo.

V drugi polovici marca je bilo še vedno mogoče plezati v slapovih. V Tamarju sta bila na razpolago **Centralni** (WI4+, 120 m) in **Desni slap** (WI4, 50 m). Andraž Avbelj in Aleš Rovšnik (oba AO Črnuče) sta v Ciprniku preplezala smer **Tr-do** (III/5–, M5, 230). Tudi **Centralni** (WI4+, 200 m) in **Desni slap** (WI4+, 150 m) pod Prisojnikom sta še vedno stala, skrb je vzbujala napoka v Centralnem slapu. Na Jezerskem je bila preplezana **Vikijeva sveča** (WI5, 120 m), v Logarski dolini pa **Kiks** (WI4, 80 m).

Novice je pripravil Mitja Filipič.

Devetke

Pomlad je prišla v deželo in dobri vzponi padajo kot po tekočem traku. Začnimo počasi, z novo članico 9a kluba. To je uspelo Nemki Martini Demmel, ki je v španski Oliani preplezala povezavo dveh smeri, Joe Cita, in to v zgolj petih poskusih, saj je obe smeri poznala že od prej.

V avstrijskem Louenser Waendlu je 9a **splezala** tudi Barbara Zangerl. Uspela je v dokaj kratki, 18-metrski smeri Sprengstoff; gre za projekt lokalne legende Beata Kammerlanderja, ki jo je pred kratkim prvi preplezal Barbarin partner Jacopo Larcher. Naj ženski vzpon zadnjega meseca pa je uspel komu drugemu kot Lauri Rogori, ki je v plezališču Padaro pri Arcu **splezala** svojo tretjo 9a+, Terapia d'urto, prav tako gre za povezavo dveh lažjih smeri. Prav pred kratkim je smer prvi preplezal Stefano Ghisolfi, zanimiva pa je, ker plezanje poteka v prečnici nekaj metrov nad tlemi. Z enako težkim prvim vzponom se lahko pohvali tudi Alex Megos, ki je na turneji v Franciji, natančneje v Saint Legerju. Smeri Et pour quelques degaines de plus 9a+ je Nemeč med drugim dodal še kopico smeri od 8c naprej, vključno s ponovitvami La Castagne in Cadafist, obe 9a/a+.

Medtem se je od naših v Grčijo preselil Klemen Bečan, kjer pridno pleza nove smeri. Vrhunec tega je vzpon v plezališču Babala, kjer je Klemen opravil z Goriles stin omicli Ext 9a. Nekoliko težjo smer, Malleus Maleficarum 9a+, je v zbirko težkih smeri v Cuenci dodal Alex Garriga. V Španiji je trenutno veliko vrhunskih plezalcev, ki ne tekmujejo v balvanski karavani. Dave Graham je med študijem projektov First round First minute in La Capella mimogrede preplezal lažji izhod prve, First Ley 9a+. Je pa vzpon v FRFM 9b uspel mlademu Jorgeju Diaz-Rullu. Smer postaja vse bolj priljubljena, kljub temu da gre za dokaj „navito“ 9b. A to se običajno zgodi z vsemi smermi, ki jih ustvari veliki Chris Sharma. FRFM je kot prvi preplezal že debelo desetletje nazaj. Le uro vožnje na vzhod, v Siurani, pa nove mejnike podira najmočnejši Škot William Bosi. Za začetek je ponovil ali prvi **splezal** nekaj 9a-jev: Last Night, Estado Critico, First Ley 9a+ in Ley Indignata. Nato je opravil prvi vzpon v Furia de Jabali 9b ter mu dodal še novo 9b+, King Capella. Če se bo ocena obdržala, bo prvi Britanec s to oceno in šesti Zemljan po Ondri, Sharmi, Megosu, Ghisolfiju in Schubertu. Impresivno!

NOVA POCO LT OTROŠKA NOSILKA

MANJŠA IN LAŽJA.

Za velike ali majhne dogodivščine. Otroška nosilka POCO LT vam omogoča varna in lahkotna skupna doživetja.

 2.3 kg
 (71 / 38 / 45) cm

www.factorystore.si

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan, Amfibija

Balvani

Odmeva pa tudi iz balvanskih logov. V Red Rocksih je Američan Daniel Woods povezal peklenskih 17 gibov in dodal sedeči štart v bolderju Return of the Sleepwalker. Ocena V17 ali po naše 9A ga uvršča verjetno na sam vrh težkih bolder problemov. Na svetu so do zdaj predlagali tri probleme z oceno 9A. Prvi, že dolgo neponovljeni bolder s to oceno je Hukkataivalov Burden of Dreams na Finskem. Ostalima dvema pa so prvi ponavljalci oceno znižali. O No kpote Only smo že pisali – padel je celo na precej „ljudsko“ 8C. Naslednji 9A predlog v Fontainebleauju je februarja letos podal Simon Lorenzi za svoj problem Soudain Seul, vendar ga je sedaj ekspresno ponovil Nico Pelorson in predlagal znižanje na 8C+. Woods že dlje čas velja za enega najboljših bolderašev vseh časov, bil pa je znan po tem, da svojih problemov nikoli ni študiral dlje kot dva tedna. Za Return of the Sleepwalker je moral to pravilo prekršiti in spoznati nove dimenzije obsesije v večmesečnem študiju. Povedal je, da sploh ni mogel spati in da se je zadnja dva tedna povsem osamil od ljudi ter problem plezal sam (seveda s snemanjem na telefonu). Vsak večer je gledal svoje posnetke, se pogovarjal sam s sabo in razmišljal, kakšen smisel ima vse skupaj in ali ne bi bilo bolje, če se premakne naprej. Uspel je zadnji dan, ko so bili še dobri pogoji.

Tekmovanja

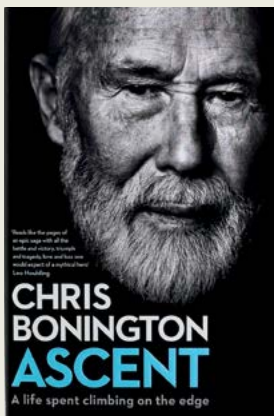
Zaključimo tekmovalno. V Meiringenu je po res dolgem času spet potekala „normalna“ tekma za svetovni pokal v balvanih. V osnovi v karavani ni nič novega. Nekaterim tekmovalcem se sicer precej pozna odsotnost tekmovalj – brez polfinala so presenetljivo ostali Jan Hojer, Jakob Schubert in Mikael Mawem pri fantih ter Petra Klingler, Laura Rogora in Fanny Gibert pri dekletih. Pri moških je zmago, sicer resda malce dramatično, na zadnjem balvanu odnesel Adam Ondra, za njim pa so se zvrstili štirje Japonci, za katere se zdi, kot da jim nikakor ne zmanjka novih dobrih

tekmovalcev. Podobno velja za slovenska dekleta: v finalu smo imeli tri, vključno s kraljico plezanja Janjo Garnbret, za katero je bilo videti, da ji je bila tekma najvišjega nivoja zgolj soliden trening. Za zmago je pometla s konkurenco in rešila čast postavljalcem smeri, saj bi finale sicer izpadel malce pretežak. Janja pa je od kvalifikacij do zmage za 13 problemov porabila le 16 poskusov! Kar deset problemov je *splezala* v prvo. Oder sta dopolnili dve mladi tekmovalki, Oriane Bertone iz Francije ter Natalia Grossman iz ZDA. Vita Lukan in Katja Debevec sta bili peta in šesta. Tudi ostali naši so v dobri formi. V polfinalu (med najboljšimi 15) smo tako imeli še Lučko Rakovec, Lucijo Tarkuš in Mio Krامل. Pri fantih je finale za las ušel Jerneju Krudru in Gregorju Vezoniku, blizu pa sta bila tudi Domen Škofic in Zan Lovrenjak Sudar. Od najboljših 30 plezalcev iz obeh kategorij je bilo kar 10 Slovencev, toliko kot Američanov in Japoncev skupaj. Vsekakor čestitke našim trenerjem za dobro delo!

Novice je pripravil Jurij Ravnik.

LITERATURA

Chris Bonington: Ascent. *A Life Spent Climbing on the Edge.* Simon & Schuster, London 2017. 423 str., £ 20.

Sir Chris Bonington, slavni angleški alpinist, je verjetno v gorniški srenji tako znan, da ga ni treba posebej predstavljati. Letos bo star 87 let, svoje izredno živahno in zanimivo

življenje pa je strnjeno prikazal v svoji zadnji knjigi *Vzpon – življenje, preživeto z nevarnim plezanjem*, ki je izšla leta 2017. Knjiga je zadnja v nizu dvajsetih, ki jih je napisal v razdobju petdesetih let; prva *I Chose to Climb* (Izbral sem plezanje) je izšla že daljnega leta 1966. Bonington se torej ni izkazal le kot vrhunski alpinist, ampak tudi kot plodovit pisatelj, gorniški organizator in neutrudden predavatelj o svojih alpinističnih podvigih. Bil je tudi raziskovalec divjih in neobljudenih krajev po vsem svetu (sodeloval je pri prvem poskusu plovbe po Modrem Nilu od jezera Tana v Etiopiji do meje s Sudanom, prvi je splezal na skrivnostno goro Kongur Tagh, 7649 m, na meji med vzhodnim Pamirjem in zahodnim delom pogorja Kunlun v pokrajini Xinjiang, neuspešno se je skušal povzpeti tudi na mistični Sepu Kangri, 6956 m, v vzhodnem Tibetu – tam je z otožnostjo v srcu ugotovil, da so njegova leta visokega alpinizma nepreklicno mimo).

Chris Bonington se je kot edinec rodil 6. avgusta 1934 v Hampsteadu, delu Londona. Ko je bil star devet mesecev, je družino zapustil oče, vzgajali sta ga mati in babica. Po opravljeni srednji šoli je končal znano vojaško akademijo v Sandhurstu in služil tri leta v britanski vojski v severni Nemčiji. Kasneje je bil vojaški gorniški inštruktor, leta 1961 pa je vojsko zapustil in postal profesionalni gornik in raziskovalec. Preživljal se je s pisanjem knjig, vabljenimi predavanji, večino časa pa je preživel v gorah. Bil je srečno poročen z Wendy Marchant, s katero je imel tri sinove (najstarejši Conrad je umrl že kot otrok), vendar je ljubljena žena zbolela za neozdravljivo nevrološko boleznijo motoričnega nevrona (amiotrofična lateralna skleroza) in leta 2014 v velikih mukah umrla. Dve leti kasneje se je znova poročil z ovdovelo Loreto McNaught - Davis, s katero danes biva v pokrajini Cumbria na severozahodu Anglije.

Bonington je začel plezati star 16 let; po uvodni vajeniški dobi v angleških gorah se je napotil v Alpe in kot prvo smer preplezal Bonattijev steber v Petit Druju (!). Leta 1961 je

s tremi soplezalci kot prvi preplezal Centralni steber v Frêneyu na južni strani Mont Blanca. Hudi aferi, ki je ob tem vzponu izbruhnila med Boningtonovo in konkurenčno francosko-italijansko navezo, se v knjigi gentlemansko povsem izogne. Naslednje leto je z lanom Cloughom kot prvi Anglež preplezal severno steno Eigerja, potem pa se je usmeril predvsem v Himalajo, kjer je opravil veliko sijajnih vzponov, predvsem pa je zaslovel kot odlični vodja alpinističnih odprav. Predaleč bi šli, če bi skušali zgolj naštetati njegove uspešne in tudi neuspešne vzpone v Himalaji, morda bi omenili skrajno težavna prvenstvena vzpona na Changabang, 6864 m, v Garhwalski Himalaji skupaj s smetano britanskimi alpinisti Donom Whillansom, Dougom Scottom in Dougalom Hastonom in prvi vzpon na Bainth Brakk ali Ogre, 7285 m, v Karakorumu z Dougom Scottom. Leta 1970 je uspešno vodil britansko odpravo v južni steni Anapurne, ki je odprla novo poglavje v zgodovini

alpinizma, namreč plezanje v visokih stenah najvišjega gorstva na svetu. Leta 1975 je vodil odpravo, ki je preplezala jugozahodno steno Mount Everesta. Na vrh so prišli Doug Scott, Dougal Haston, Peter Boardman, Šerpa Pertemba in Mick Burke, ki se je pri sestopu smrtno ponesrečil. Sam Bonington se je povzpел na Everest šele leta 1985 po običajni smeri kot član norveške odprave, star 50 let (ta starostni rekord je „užival“ le kratek čas).

Vse te vzpone, pa še mnogo drugih je Chris Bonington opisal v svoji knjigi, iz katere izžareva neskončna ljubezen do gora in plezanja. Karbralca najbolj presune, je prav neverjetna odkritost, s katero opisuje svoja, pogosto ambivalentna čustva, v odnosu do svojih bližnjih, predvsem do številnih soplezalcev. Tako kot ni lažno prizanesljiv v sodbah do samega sebe, zna biti kritičen tudi do njih, vendar ni nikoli podcenjevalen ali morda celo žaljiv. Nekdo, ki je v razdobju dvanajstih let v gorah izgubil šest eminentnih

soplezalcev (Ian Clough, Tony Tighe, Mick Burke, Nick Estcourt, Peter Boardman, Joe Tasker), mora imeti v zavesti stalno možnost smrti, zato pa tudi ljubiti življenje z vsem žarom. Poglavje, v katerem opisuje mučno in brezupno borbo žene Wendy s smrtjo, je polno iskrene empatije in sočutja, pa tudi literarno je gotovo najmočnejše v knjigi. Ko ga preberemo, za nekaj časa knjigo odložimo.

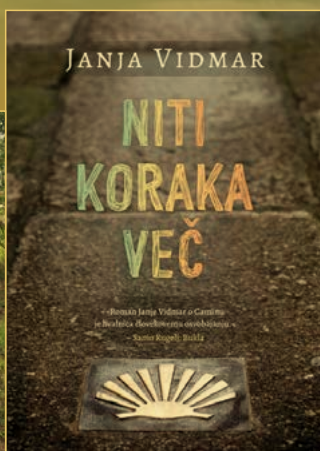
Nasploh je Bonington odlični pisatelj, sijajni pripovedovalec, ki večinoma ne uporablja vsakdanjega pogovornega jezika, ampak je njegov slog izbran in zelo prefinjen. V knjigi je sorazmerno malo fotografij, so pa zelo smiselno izbrane, da poudarijo besedilo. Le-to vseskozi izraža neizmerno Boningtonovo slo po dajanju in sprejemanju tistega, kar nam sleherno življenje ponudi, če ga le znamo živeti.

Ne bi bilo odveč razmisliti tudi o prevodu te pomembne knjige v slovenščino.

Andrej Mašera

Hvalnica človekovemu osvobajanju

Janja Vidmar
NITI KORAKA VEČ

KNJIGA JE
IZŠLA PRI
ZALOŽBI UMco

<https://www.bukla.si/umco/niti-koraka-vec.html>

Niti koraka več je roman postavljen na Camino, svetovno znano romarsko pot, ki je zaznamovala tudi življenja mnogih Slovencev.

»Branje te knjige je enako hoji. Hodimo, da bi svoje življenje videli z razdalje. Hodimo, da bi si odpuščali. Hodimo, da bi se oddaljili od težke preteklosti, od smrti ljubljenih. Žulji na nogah polagoma odvezajo duševno bolečino in pot nas vrača domov: v dvojino, bližino, k sebi. Zaceljena duša nas vabi v polno življenje, v lahkotnejši korak.« – Saša Pavček

Nova knjiga avtorja Triglavskih poti

Samo Rugelj
NA PREPIHU

Zgodba o
spremembi, krizi
in novem začetku

Kniga izide začetek junija, do takrat je na voljo v prednaročilu!

<https://www.bukla.si/knjigarna/leposlovje/na-prepihu.html>

KNJIGA IZIDE PRI ZALOŽBI LITERA.

»Nova knjiga pisatelja in publicista Sama Ruglja je izjemno razgiban, zanimiv in verodostojen dokument časa, ki ga naša generacija ne bo nikoli pozabila. Napisan je berljivo, na visoki intelektualni ravni, z odličnimi dialogi, hkrati pa je tudi vodnik in napotek, kako preživeti korono, se soočiti z omejeno svobodo in ob tem reševati samega sebe. S pomočjo Rugljevega pisanja boste lažje odkrili najlepše koščke Slovenije, pa tudi globlji smisel življenja in mnogo poti do notranjega očiščenja.« – Ivan Sivec, slovenski pisatelj

- V spletni knjigarni **bukla.si** je poleg knjig založbe UMco na voljo več kot 2000 izbranih knjižnih novosti in uspešnic drugih založb.
- Za ugodnejši nakup pobrskajte po naših akcijah in si izberite knjige po svojem okusu.

knjigarna
www.bukla.si

Naročila: na spletni strani **www.bukla.si** • po telefonu 01/520 18 39 • po e-pošti knjigarna@umco.si

Jože Drab, Andreja Tomšič Drab: *Najvišji vrhovi evropskih držav.* Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, 2021. 224 str., 27,90 EUR.

Andreja in Jože Drab sta se odločila za veličasten projekt. Obiskala sta najvišje vrhove oz. najvišje točke držav v Evropi. Tak podvig zahteva vztrajnost, kondicijsko vzdržljivost, na zahtevnejših in zahtevnih turah tehnično znanje, dovolj časa in finančnih sredstev ter organizacijsko sposobnost in spretnost. Zadnji dve lastnosti sta jima prišli prav zlasti pri soočanju z birokracijo. Na primer dobiti dovoljenje za vzpon na najnižji najvišji vrh – Vatikanski grič, 78 m n. m., nikakor ni bila mala malica. Za celoten projekt sta porabila sedem let, kar se mi ne zdi veliko.

Avtorja v uvodnem delu pojasnita, da sta se pri izbiri vrhov omejila na „mejo Evrope, ki poteka na Kavkazu in Uralu, po Severnem morju, Atlantskem oceanu, Sredozemskem morju in Črnem morju“. Opisi 48 izletov na 46 vrhov (dva sta mejna, zato dva pristopa) so razvrščeni po abecednem vrstnem redu držav, od Albanije do Združenega kraljestva. Razložita tudi pet težavnostnih stopenj, po katerih so ocenjene poti. V dolžini izletov so velike časovne razlike – od najkrajše petminutne (Mahya Daği, najvišji vrh v evropskem delu Turčije, orientacijsko zahtevno je priti do izhodišča) do najdaljše 23–24 urne (Mont Blanc z italijanske strani). V preglednici vzponov s prikazom zahtevnosti in časom hoje so stopnje težavnosti od 1–5 označene z barvami (1 – svetlozelena, je turistična pot; 5 – črna, zelo zahtevna (ne)zavarovana pot).

Ta barvna oznaka ni nadgrajena v nadaljnjem besedilu, npr. zaporedne številke izleta so v rdečem krogu, vendar pa rdeča barva (zelo zahtevna zavarovana pot) ustreza samo šestim turam.

Opis izleta začenja kratka predstavitev nekaterih značilnosti države ali območja. Med informacijami o turi so zaporedna številka izleta, nadmorska višina vrha, višina izhodišča, višinska razlika, lega, koordinate GRS80 (WGS84), izhodišče, čas vzpona, sestopa in skupni čas, zahtevnost, oprema, zemljevid, kočice in zavetišča, če so, ter letni čas. Tu sta še risba lege države v odnosu do sosednjih ter skica poti z vrisano linijo vzpona, sestopa in možnimi variantami. Vožnja do izhodišča, vzpon in sestop so nazorno opisani.

Da besedilo ne bi bilo preveč suhoparno, sta avtorja opisu dodala stolpec osebnih vtisov in doživetij ter stolpec različnih zanimivosti; med drugim vzemo za povprečno nadmorsko višino držav (Slovenija 492 m, brez konkurence je Andorra s 1996 metri); da je parcela, ki jo je Jakob Aljaž kupil na vrhu Triglava, velika 16 m²; da ima najdaljša islandska beseda, šteto od leve proti desni, 64 črk, in šteto v obratni smeri – kontrola! – ravno toliko. Za razlago njenega pomena slovenščina potrebuje 15 besed.

Med dodatki je najprej seznam vrhov po višini, prvi je Elbrus, 5642 m, in zadnji Vatikanski grič. Triglav je na robu prve deseterice, na enajstem mestu. Sledita seznama najvišjih vrhov evropskih držav, ki ne stojijo na evropski celini, od danske Grenlandije s tritisočakom Gunnbjorn Fjeld, ki spada k Severni Ameriki, do britanskega vrha Mount Hope, 3239 m, na Antarktiki, ter najvišjih vrhov drugih ozemelj v Evropi, od danskih Ferskih otokov do moldavske Pridnestrške republike. Na zadnji strani sta seznama uporabne literature in koristnih spletnih povezav.

Izbirni vodnik je simpatično in zanimivo branje. Ne poznam podobnega dela slovenskega avtorja. Popestrijo ga celostranske in dvostranske fotografije. Tudi manjše niso slabe, vendar niso tako impresivne.

Mire Steinbuch

**PLANINSKA
ORGANIZACIJA**

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Predsednik PZS Jože Rovani je sklical redno letno skupščino PZS, ki bo potekala 21. maja v Rdeči dvorani v Velenju. Potrjevali bodo vsebinsko in finančno poročilo organov PZS za leto 2020, poročilo Nadzornega odbora PZS za leto 2020, okvirni vsebinski in finančni program dela PZS za naslednje leto, opravili bodo volitve za volilno komisijo PZS za mandat 2021–2025 in nadomestne volitve za podpredsednika PZS do konca mandata leta 2022. Predstavili bodo tudi projekt o nacionalnem plezalnem centru, ki ga kot investitor namerava zgraditi Mestna občina Ljubljana.

PZS je v pomladnih mesecih pripravila tri krajša spletna predavanja in usposabljanja. V maju je bila spletna delavnica o pravnih zadevah za društva.

Glede na epidemijo in omejitve zaradi koronavirusa je PZS pripravila aktualni pregled omejitev, dovoljenj in rahljanja ukrepov pri izvajanju planinskih in plezalnih aktivnosti.

PZS vabi planinska društva k sodelovanju v akciji Slovenija planinari 2021, in sicer društva lahko izvedejo planinske pohode, planinska orientacijska tekmovanja, turnokolesarske ture in športnoplezalne aktivnosti, katerih namen je širjenje zavesti o pozitivnem pomenu rednega gibanja v naravi, varovanju narave in promocija različnih oblik planinstva, ki so namenjene posameznikom različnih starostnih skupin. Dan slovenskega športa (državni praznik) bo 23. septembra, Evropski teden športa bo potekal od 23. do 30. septembra, Tedni vseživljenjskega učenja pa bodo med 6. septembrom in 10. oktobrom 2021.

V mrežo Gornjskih vasi se letos pridružujejo nove gornjske vasi, in sicer v Avstriji Goriach im Lungau in Steinberg am Hofan, Balme in Trioira v Italiji ter v švicarski vasi St. Antonien, Lavin, Guarda & Ardez, saj je

PZS vabi posameznike, da finančno podprejo planinstvo, saj nam nova zakonodaja omogoča, da lahko do enega odstotka odmerjene dohodnine namenimo planinskim društvom, planinski zvezi, gorskim reševalcem in/ali drugim nevladnim organizacijam. Svojo odločitev, da bomo del dohodnine namenili izbrani planinski organizaciji, lahko na FURS sporočimo do 31. maja. Za posameznika to ne predstavlja stroška, še več, to nikogar nič ne stane, saj le preusmerimo tisti del dohodnine, ki bi sicer pristal v integralnem državnem proračunu – planinske organizacije pa bodo sredstev še kako vesele, saj jih namenjajo predvsem za obnovo in vzdrževanje planinskih poti.

*Na Kranjski rebri
Foto Piotr Skrzypiec*

Planinska zveza Švice (SAC) postala novi partner mreže.

Odbor planinstvo za invalide/osebe s posebnimi potrebami je opozoril na 2. april – dan zavedanja o avtizmu, in na to, kaj osebam z avtizmom pomeni obisk gora, ter na 7. april – svetovni dan zdravja, tokrat z geslom Gradimo pravičnejši, bolj zdrav svet.

Tudi v letošnjem letu odbor pripravlja nova doživetja v slovenskih gorah. Letos so uspešnim akcijam, kot so Gibalno ovirani gore osvajajo, Gluhi strežejo v planinskih kočah, Slepí in slabovidni osvajajo vrhove, Slepí/slabovidni planinci po Slovenski planinski poti (SSP po SPP), dodali še akcijo Skupaj v hribe – Nevrorazlični AMA ter si zamislili nov spletni

prikaz planinskih poti za invalide/OPP. Novost bo letos tudi ta, da bodo na enem pohodu združili različne akcije in tako še močnejše dokazali, da združeni s partnerji zmoremo več.

Mladinska komisija (MK) organizira prvi tradicionalni dijaški planinski tabor, ki bo potekal v Planinskem učnem središču Bavšica (PUS Bavšica) med 18. in 24. julijem 2021.

12. usposabljanje za mladinske voditelje bo letos od 24. julija do 1. avgusta v PUS Bavšica, rok prijav je 31. maj.

MK je v letošnjih zimskih mesecih izvedla nov projekt, pripravili so namreč poučne in hkrati zabavne videoposnetke na naslednje teme: uporaba plazovnega trojčka, zastavljanje s cepinom in iskanje zasutega v plaz.

Gospodarska komisija (GK) je posredovala razpis za planinske kočice, ki ga je objavilo Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. Sredstva javnega razpisa so namenjena sofinanciranju povečanja snovne in energetske učinkovitosti ter rabe obnovljivih virov energije v planinskih kočah, zavetiščih, bivakih in planinskih učnih središčih.

PD Podbrdo je iskalo oskrbniški par za oskrbovanje Doma Zorka Jelinčiča

Akcija Skupaj v hribe – Nevrorazlični AMA (AMA: Avtizem, Motnja v duševnem razvoju, ADHD) ne vključuje posameznikov, ampak dopušča, da so vključeni v skupino in na svoj način ter s svojim tempom dosežejo cilj.

Foto Marjeta Bratož

na Črni prsti, PD Tržič za oskrbovanje Planinskega doma na Zelenici, PD Slovenj Gradec za oskrbovanje Koče pod Kremžarjevimi vrhom, PD Mežica za oskrbovanje Doma na Peci, PD Križe pa oskrbniški par oziroma oskrbniško ekipo za oskrbovanje Zaveetišča v Gozdu. V PD Ljubljana - Matica so ponudili zaposlitev kuharju ali kuharici v Domu na Komni.

Komisija za planinske poti (KPP). V letu 2020 je bilo registriranih 820 markacistov in markacistk PZS. En markacist skrbi za približno dobrih 12 kilometrov planinskih poti. Na leto pa vsi skupaj opravijo več kot 30.000 ur prostovoljnega dela. Komisija za evropske pešpote v Sloveniji skupaj z Dušico Kunaver na elektronskem naslovu keups.slo@gmail.com zbira legende na evropskih pešpotah, ki potekajo po Sloveniji, in sicer so to Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana (evropska pešpot E6), Naprudnikova pot od Soče do Mure (E7) in evropska pešpot E12. Legende bodo predstavili 15. oktobra v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani.

PD Radeče obvešča, da je zaradi večjega števila podrtih dreves pot med Radečami in zaselkom Brunk deloma zaprta.

Komisija za varstvo gorske narave (KVG N) je razpisala letošnje usposabljanje za naziv varuh gorske narave in ga že začela uspešno izvajati, čeprav prilagojeno po spletu. KVG N je v sodelovanju s projektno ekipo LIFE Lynx pripravila konec aprila spletno predavanje o risu in predstavitev vodnika po Risovi pešpoti.

Komisija za alpinizem (KA) je pozvala vse alpinistične kolektive, načelnike ter posamezne alpinistke in alpiniste, da posredujejo vse podatke o opravljenih vzponih v Sloveniji in v tujini, opravljene poleti in pozimi v letih od 2017 do 2020.

Mladi alpinisti nadaljujejo svoje aktivnosti pod vodstvom mentorja Luke Stražarja. Tokrat so se za Savo preizkusili v plezanju z orodjem.

V rubriki Legende slovenskega alpinizma so zabeležili dolinsko in alpinistično življenje, delo in vzpone Rada Kočvarja, Damijana Meška in Francija Savenca.

Komisija za športno plezanje (KŠP). Janja Garnbret in Anže Pešharc sta zmagala na prvi tekmi državnega prvenstva v balvanih.

Začela se je tekmovalna sezona svetovnega pokala (SP), na kateri se bodo s svetovno **športnoplezalsko** elito pomerili tudi plezalke in plezalci naše 13-članske reprezentance. Na prvi tekmi SP v balvanih v Meiringenu v Švici je zmagala Janja Garnbret, v finalu pa sta Vita Lukar in Katja Debevec osvojili peto in šesto mesto.

Planinska založba (PZ) je izdala knjigo *Planinstvo od A do Ž*, zbornik tekmovanja Mladina in gore (MIG) z dodatkom množice vprašanj in starih testov iz obdobja med šolskima letoma 2009/10 in 2019/20. Izdala sta tudi dva nova planinska zemljevida, in sicer *Semič z okolico - 1 : 25.000* in *Kamnik in okolica - 1 : 25.000*.

Izšel je tudi vodnik *Najvišji vrhovi evropskih držav*, delo Jožeta Draba in Andreje Tomšič Drab, ki je odličen sopotnik za planinsko obarvano popotovanje po Evropi.

Ob svetovnem dnevu knjige je med 22. in 25. aprilom odprl vrata Sejem s kavča, skupna spletna knjigarna, v kateri je več kot petdeset slovenskih založnikov po ugodnih sejemskih cenah ponudilo več kot petsto skrbno izbranih knjig. Ugoden nakup knjig je ponudila tudi Planinska založba PZS.

Zaradi povečanega obsega dela PZ vabi k sodelovanju zainteresirane tehnične urednike. Delo zajema vodenje postopka korektur, komuniciranje z oblikovalci, PZS in tiskarno. Potrebno znanje zajema dobre organizacijske sposobnosti in poznavanje postopka oblikovanja ter priprave za tisk. Prijave pošljite na planinska.zalozba@pzs.si.

Zdenka Mihelič

PLANINSKO DRUŠTVO ŽIROVNICA že 25 let.

V Lovskem domu Zavrham je padla odločitev, da ustanovimo svoje planinsko društvo. Nekako pod moralno težo, sem prevzel zadolžitev, da poskrbim za vse potrebno in izvedem postopke. Namreč pred petdesetimi

leti, leta 1946 je bil moj oče predsednik planinske sekcije pri Fizkulturnem društvu v Žirovnici, ker takrat planinskih društev še ni bilo. Po njegovi tragični smrti na Krnu, so se planinci razšli po okoliških krajih. Več poskusov je bilo v tem času, vendar je uspel šele meni in tako smo 22. 3. 1996 na slovesnosti v gostilni Ozvald, ustanovili Planinsko društvo Žirovnica. Kot gost je bil prisoten znani alpinist, himalajec in zagnan planinski delavec g. France Ekar.

Ob množični udeležbi smo obudili spomin na prve organizirane planince iz vasi pod Stolom, na njihovo prizadevno delo pri gradnji Prešernove koče na Stolu. V Planinskem vestniku je bila zahvala: »vestnim in prizadevnim podstolovskim tovarišem«. Simbolno je bila ta slovesnost v gostilni Ozvald na Selu, ki je bila v času gradnje Prešernove koče zbirališče in izhodiščna točka za hojo na Stol. Že prvo leto se nam je pridružil 538 članov. Potem sem bil obveščen, da bodo kranjski planinci zapustili stražnico v Zelenici. Na lastno iniciativo in popolno odgovornost, sem s takratnim ministrom Jelkom Kacinom podpisal pogodbo za 25 letni najem in to brezplačno, kar je bila takrat izjema. Od domačinov, takih in drugačnih veljakov me ni, razen Pavla Dimitrova, alpinista in himalajca, kolega Franceta Ekarja, pri tem podprl nihče pa vendar sem ponosen, ker so nadaljevali moje delo. O tako lepi koči, bi takrat lahko samo sanjal ...

Še vedno sem in dokler se ne preselim v onostranstvo, bom ostal ponosen član Planinskega društva Žirovnica, z izkaznico številka 1. Malomaren odnos »povspetnežev« me ne moti ... Še vedno smo planinski tovariši, čeprav po naravi zelo različni.

Takratni predsednik
Pavel Bešter
Selo 22. 3. 2021

Prispevek o jubileju društva, ki smo ga objavili v aprilski številki, objavljamo ponovno, ker avtor z uredniško obdelanim in lektoriranim prispevkom ni bil zadovoljen. Tokrat objavljamo originalno besedilo.

Uredništvo

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

Aktivne in zabavne počitnice | Za začetnike in izkušene mlade plezalce
10 terminov preko celega poletja | www.plezalnicenter.si

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Žiga Zois, 40 let TNP

INTERJU

Janez Hrovat, Uki Grošelj

Z NAMI NA POT

Krvavec

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,

99,5 MHz, 103,7 MHz,

105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz

106.8 MHz

107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10

F: 01/893 99 24

E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

f t

gore-ljudje

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

foto Sebastijan Čebular

www.pzs.si

STOPIMO SKUPAJ!

**PLANINKE IN PLANINCI, LJUBITELJI GORA,
IZKORISTIMO MOŽNOST IN NAMENIMO
DEL DOHODNINE NAŠIM GORAM!
NE DA BI NAS TO KAJ STALO.**

Pri ohranjanju (gorske) narave, razvijanju planinskih vrednosti in vzdrževanju planinske infrastrukture lahko pomaga vsak. Namenite do 1 odstotek odmerjene dohodnine planinski organizaciji ali društvom.

Postanite (naš) podpornik in podprite:

- vzdrževanje planinskih poti, koč, bivakov in zavetišč.
- prostovoljne dejavnosti društev in planinske zveze (izleti, ture, tabori ...).
- izvajanje različnih tečajev, seminarjev in drugih planinskih usposabljanj.
- izdajanje revije Planinski vestnik in druge planinske literature.

Odprtost za vse ljubiteljev gora je razlog, da je planinska zveza in veliko planinskih društev pridobilo status organizacije, ki deluje v javnem interesu.

Če želite svoj odstotek dohodnine nameniti planinstvu, to sporočite finančni upravi do **31. MAJA 2021**:

- preko spletne strani eDavki,
- pisno ali ustno na zapisnik pri pristojnem davčnem organu,
- z obrazcem, ki ga posredujete na vaš davčni urad ali preko QR kode:

